

Tudi borci smo se pogospodili

Slavnostni govornik na proslavi ob odkritju obnovljenega spomenika Stanetu Žagarju in štirinajstim padlim borcem selške partizanske čete je bil predsednik skupščine SR Slovenije Vinko Hafner. Najprej je govoril o narodnoosvobodilnem gibanju na Gorenjskem in boricah selške čete, katerih soborec je bil. Nato pa je spregovoril o uresničevanju ciljev za katere so se borili. Dejal je, da bi bili padli borci začudeni in vzradošeni nad tem, kako je naša država napredovala in spremenila svojo podobo. Poznali so jo kot zaostalo državo, kjer je predstavljalo povprečno življenjsko raven kolo, praznična obleka, enkrat na teden meso v loncu, 4-razredna osnovna šola, obisk kina in kdaj gasilska ali sokolska veselica. Ugotovili bi tudi ogromen napredek gospodarskih zmogljivosti, komunalne urejenosti in življenjske ravni prebivalstva. Priznali bi nam, da smo trdo a uspešno delali.

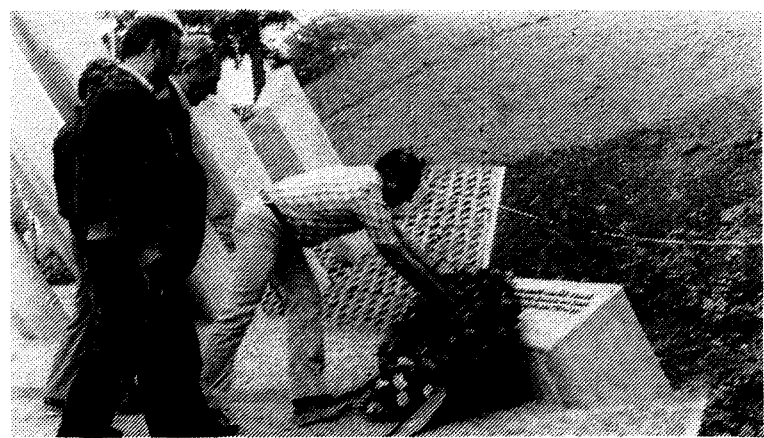
V nadaljevanju je Vinko Hafner poudaril, da je delo vrednota, ki jo moramo povsod uveljavljati. Samo produktivno, ustvarjalno delo daje novo vrednost, oziroma dohodek. Vsako prisvajanje dohodka izven dela ali pravic iz dela je lahko le darilo ali kraja drugemu. Nedelo je nemoralno. Opozoril je tudi na naš slab odnos do dela. Delo se ni dovolj uveljavilo kot temeljna družbena vrednota, na slab odnos do družbene lastnine, ki je posledica premajhne samoupravljalne zavesti, na poveljevanje zasebne lastnine in zasebnega dela, za katerega nekateri mislijo, da bi bil lahko boljši temelj za naš družbeni razvoj in za socialno varnost. Vinko Hafner je opozoril na nevaren pojav, ko so nekateri začeli ceniti ljudi po tem kar imajo in jih ne zanima kako so do tega prišli. Dejal je, da smo porušili stari svet, da bi zgradili novega. Pri tem pa nismo bili dovolj vztrajni, zato se stari svet drobci za drobcem znova uveljavlja prek nas samih. Pogospodili smo se tudi mi – partizani.

Dotaknil se je tudi naših gospodarskih težav, za katere je dejal, da so hude, vendar smo jih sposobni premagati. Obsodil je iste, ki so si v sedanjem trenutku izbrali za svoje geslo besedo – važno je preživeti. Če bi imeli partizani takšno geslo ne bi bilo takšnih akcij in borb, kot so bile, ampak bi večina borcev ostala kar doma. Vinko Hafner je poudaril, da je takšno geslo škodljivo, saj mora biti, kljub težavam, naše sedanje delo – tvorno delo.

Odkrili prenovljeni spomenik

Ob štirideseti obletnici zadnjega boja Selške čete Cankarjevega bataljona so na Planici pod Crngrobom v soboto odkrili prenovljen spomenik, pod Rovtom pa prenovljeno prvotno grobišče borcev te čete, med katerimi je bil tudi organizator predvojnega delavskega gibanja in vstaje na Gorenjskem, narodni heroj Stane Žagar.

Tako kot številne borce, aktiviste, terence, kurirje in druge pripadnike narodnoosvobodilnega gibanja je tudi borce Selške čete prodal

domačin. Partizanom je govoril, da je prišel iskat trte za povezavo butar in da je simpatizer OF in gorec nasprotnik Nemcev. Komaj pa je čakal, da so ga izpustili. Odšel je k mežnarju v Crngrob. Vse mu je povedal, saj je imel dosti časa, da si je natančno ogledal tabor. Povedal je tudi, da sta med partizani Stane Žagar in Jože Gregorčič. Mežnar iz Crngroba je poskrbel, da so nemški orožniki v Žabnici še isti dan izvedeli za partizane in njihov tabor. Naslednji dan 27. marca 1942 pa so močne nemške policijske čete uničile Selško četo.

Na sobotni slovesnosti sta bila poleg številnih krajanov, mladine, pripadnikov JLA, predstavnikov družbenopolitičnega življenja občin Kranja in Škofje Loke ter Gorenjske tudi predsednik skupščine SR Slovenije Vinko Hafner ter edini še živeči udeleženec zadnjega boja Selške čete Stane Kersnik-Jelovčan.

Bojan Kuntarič

Skupaj so obudili spomine na hude dni

V krajevni skupnosti Adlešiči so preteklo nedeljo skupaj s svojimi prijatelji, občani iz pobratenih krajevnih skupnosti Stara Ljubljana in Mlinše – Kolovrat, proslavili 40-letnico množičnega izгона Adlešičanov in okoličanov v zloglasna italijanska koncentracijska taborišča smrti: Rab, Padova in Gonars. 2. in 6. avgusta 1942 so italijanski okupatorji izgnali iz svojih domačij blizu 100 prebivalcev Adlešičev, od katerih jih je 33 za vedno ostalo v tujini. O teh in drugih dogodkih, ki so se odvijali v Beli krajini, je zbranim internirancem iz treh krajevnih skupnosti in drugim občanom spregovoril predsednik sekcije internirancev občine Črnomelj, Zvonko Hanzelj, ki je dejal, da je to bil »davek« Belokranjcev, ki

so ga morali plačati, ker se niso uklonili laškemu škornju.

Srečanje, na katerem je bilo več sto občanov, so popestrili s kulturnim programom, ki so ga pripravili kulturniki domačega kulturnega društva. Ob tej priložnosti so tudi pripravili razstavo ročnih del in likovnih stvaritev slikarjev Janeza Kranjca iz KS Stare Ljubljane in Lojzeta Pokorna, KS Mlinše – Kolovrat. 40-letnico proslavljanja najtežjih trenutkov iz tega kraja črnomaljske občine, so obeležili tudi člani gasilskega društva Adlešiči, ki so izročili namenu nov gasilski avtomobil, vreden 650.000 dinarjev. Sredstva so za nakup gasilskega vozila, v glavnem prispevali občani sami.

Slavko Dokl

Na nedeljskem slavlju je nastopil tudi mešani pevski zbor iz Adlešičev

Pečati udarnosti

Zvezne, republiške, lokalne mladinske delovne akcije. Katera je pomembnejša od druge? Kdo bi to lahko razmejil in postavil vrednostno merilo? Vsaka pač nosi pečat udarnosti na svojem nivoju. Nekaterim se celo zdijo akcije povsem odveč, domačini v nekaterih okoljih se zmrdujejo, češ: »Samo škodo delajo...« Pa je res tako? Kako daleč sega razmišljanje takšnih posameznikov?

Nekoč je tovariš Tito o smislu mladinskih delovnih akcij dejal: »Želim, da bi ZSMS in druge družbenopolitične organizacije ustvarile možnosti, da bi v prihodnje delovne akcije zajele čim večje število mladih. Očitno je, da je zanimanje mladih za delovne akcije ogromno in velika škoda bi bila, ko ne bi omogočili sodelovanja vsem, ki to želijo. Na MDA se ne sme gledati s stališča materialnih učinkov, marveč je treba imeti vselej pred očmi njihov vsestranski in neprecenljiv pomen za mlado generacijo in našo deželo v celoti.«

Kako so se cerkniški mladinci in mladinke pripravljali na zvezno MDA Vukovar '82 preberite na mladinski strani TV-15.

Živa Drole

Tristo kilometrov ob pomnikih NOB na Dolenjskem

V soboto 7. avgusta bo karavana kolesarjev krenila iz Sentvida pri Stični na 300 kilometrov dolgo pot ob pomnikih NOB na Dolenjskem. Pot so že začrtali člani kolesarskega društva iz Novega mesta. Tokrat se bodo na kolo povzpeli Zvone Omzel, Franc Gliha, Franc Najdič, Rudi Maurin, Stojan Sotošek, Andrej Orel, Janez Štrubelj in Tone Urbas, pridružil pa se jim bo še predsednik KK Rog-Franek Jože Hrovat. Borci bo na tej kolesarski transversali predstavljali Franc Mugerle. Karavana kolesarjev se bo zaustavila pri številnih pomnikih narodnoosvobodilnega boja in skupaj z domačini bodo obujali spomina na tiste čase. Ustavili se bodo tudi pred hišo v Občicah, kamor so se med vojno stekale vse kurirske poti z Roga v osrednjo kurirsko postajo TV-15.

Da bi prijetno združili s koristnim, načrtujejo organizatorji za prvi večer pogovor za okroglo mizo v eni od krajevnih skupnosti, kjer bodo kolesarji prenočili.

Za vse udeležence pripravlja KK Rog-Franek, skupaj z uredništvom TV-15, ki je pokrovitelj te kolesarske poti po Dolenjski, posebne medalje. Prejeli jih bodo v nedeljo 8. avgusta v Sentvidu pri Stični, kamor bo karavana prispela predvidoma ob 15.00 uri.

Pokrovitelj vabi borce – kolesarje, ki so sposobni v dveh dneh prevoziti 300 kilometrov, da se karavani pridružijo.

Uredništvo TV-15

**RADIO ŠE POMNITE
- TOVARIŠI**

V oddaji »Še pomnite tovariši...« ki bo na sporedu Radia Ljubljane v nedeljo, 8. avgusta ob 9.05 do 10.00 boste poslušali pripovedi borcev o poteku velike sovražnikove ofenzive v poletju 1942, zlasti pa še o obkoljevanju Roga. V njem so se zadrževali tedaj vodilni organi našega narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije: Izvršni odbor OF, CK KPS in Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet.

Svoje, še po tolikih letih žive spomine, bodo tokrat strnili: France Ožbolt iz Kočevja, Mirko Markon-Žane iz Pirana in Ante Novak, slišali pa boste tudi dnevno povelje, ki ga je izdalo Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet 1. septembra 1942 in v njem ocenilo potek sovražnikove ofenzive.

Oddajo je pripravil Matija Maležič.

**KOLEDAR POMEMBNEJŠIH
DOGODKOV**

5. avgust 1941: Na Pogrošarjevi planini na Jelovici sta se Jeseniška in Jeloviška četa združili v Gorenjski ali Cankarjev bataljon. Komandant je bil Jože Gregorič, politkomisar pa Ivan Bertonec.

6. avgust 1943: Na Šipku blizu Moravc na Gorenjskem so iz Kamniško-savinjskega odreda in drugih štajerskih enot ustanovili 6. slovensko narodnoosvobodilno brigado »Slavko Šlander«. Komandant je postal Janko Sekirnik in politkomisar Mitja Ribič.

8. avgust 1941: Začetek velike dvodnevne ofenzivne operacije nemške policije, vojske in oboroženih oddelkov SS, skupno 4 okrepljenih bataljonov, na Jelovici, Poljuki in Mežakli na Gorenjskem. Policijske sile so se na Kotliču (danes Partizanski vrh) na Lipniški planini na Jelovici spopadle s Cankarjevim bataljonom, ki je imel tri mrtve. To je bila največja okupatorjeva operacija na Gorenjskem do decembra 1941.

9. avgust 1941: Zvečer je Revirska četa napadla orožniško postajo in rudniško obratno stražo v Zagorju ob Savi. To je bil prvi partizanski napad na okupatorjevo postojanko na nemškem okupacijskem območju v Sloveniji, ki pa ni popolnoma uspel. Zaradi njega je okupator prijel okrog 50 oseb.

12. avgust 1944: V Neaplju se je začel dvodnevni sestanek med vrhovnim komandantom NOV in POJ in predsednikom NKOJ Josipom Brozom-Titom ter predsednikom britanske vlade Winstonom Churchillom. Obravnavala sta vojaška in politična vprašanja.

13. avgust 1943: Drugi bataljon Cankarjeve brigade je razstrelil železniško progo Sentjanž-Trebnje na Dolenjskem in napadel ter uničil vlak. Padlo je 15 italijanskih vojakov in belogardistov, 21 pa jih je bilo ujetih.

Še enkrat: je to cena življenja izdajalcev?

Glede netočnosti poročanja v članku, ki je izšel v 25. številki TV-15 z dne 24. junija letos na strani 10 pod naslovom »Je to cena življenja izdajalcev?« zanikam odstavek tega članka in prosim za popravek.

Pisec članka ni pravilno obveščen, oziroma se ni pravilno izrazil, ko je zapisal, da sem se rešil krogla s tem, da sem se izdal za Nemca. Krogel me je rešila nemška govornica – dunajsko narečje (mati je bila Dunajčanka, oče Čeh).

Dalje ni resnična trditev pisca, da je moja družina ostala doma. Štirinajst dni po streljanju na Čeglšah sva bila, sin in jaz izgnana iz Tržiča z izgoniskim nalogom, katerega prepis še vedno hranim.

Izjava pisca, ki ni bil prisoten na mestu streljanja, ni resnična in škoduje meni in moji družini. Pisec se o točnem dogodku na Čeglšah lahko prepriča, če prebere knjigo Jožeta Vidica, ki je izšla pri Založbi Borec lansko leto pod naslovom »Semenj v Bistrici« na strani 75 pod naslovom »Pričevanje o streljanju Tržičanov na Čeglšah« do strani 81.

Rudolf Josef
Bistrica 170
Tržič

Zmagala je volja mladine

Prav je, da se prikaže in reši pozabe vsaj nekaj dogodkov ob gradnji proge Brčko-Banoviči. To je bil veliki uspeh jugoslovanske mladine. Zasluži, da obudimo spomin na vse tiste mlade, danes zrele žene, dekleta, može, ki so bili tu na gradnji in se s ponosom spominjajo na gigantsko opravljeno gradnjo.

Na Vojnomedicinski akademiji v Beogradu je v ponedeljek, 2. avgusta 1982, po dolgi in hudi bolezni v 66. letu starosti umrl narodni heroj in član sveta federacije Veljko Mičunović.

Pokojnikova družina in črnogorske družbenopolitične organizacije prejeto številne sožalne brzojavke. Med drugim so jih poslali tudi predsednik predsedstva Jugoslavije Petar Stambolić, predsednik predsedstva CK ZKJ Mitja Ribičič, predsednica ZIS Milka Planinc, predsednik zvezne konference SZDL Marin Cetinić in predsedstvo CK ZK Slovenije.

Kmalu po zaključku druge svetovne vojne je nastala potreba, da se navežeta zakladnici premoga Kreka-Banoviči na normalno tirno progo Zagreb-Beograd.

Zbral se je odbor mladinskih brigad. Odločili so se, da izpeljejo to zahtevno nalogo – 105 kilometrov dolgo progo s pripadajočimi postajami in dvema predoroma jugoslovanske mladinske delovne študentske brigade. Postavljen je bil rok osmih mesecev (29. nov. 1946). Tega dne naj bi stekel prvi vlak iz Brčka do Banovičev. Drzna in težka, rekel bi, neizvedljiva naloga, če upoštevamo, da je bila glavna oprema lopate, krampi, samokolnice, nekaj buldožerjev in tovornjakov.

Direkcije železnic Beograd, Zagreb, Sarajevo in Ljubljana so poslale večje število uslužbencev gradbene stroke v pomoč. Ljubljanska direkcija je dala graditeljem kakih 20 uslužbencev: gradbeni tehniki, nadzorniki proge, deseterji in tesarji. Ta skupina je odšla iz Ljubljane 14. maja. Naslednjega dne je prispela v Vinkovec in potem v Brčko. Od tu smo nadaljevali pot z dvema tovornjakoma do kraja Lukavac. Za prenočevanje nas je čakalo prazno poslopje brez oken in vrat, z nekaj otepov slame.

V Lukavcu je bil sedež sekcije za gradnjo proge. Drugi dan so skupino razporedili na posamezne sekcije. Petorica je bila dodeljena 19. odseku, katerega delovno območje je obsegalo 5,5 kilometrov proge. Dobili smo sobico pri kmetu v Bistarcu. Tu so ostali:

Potreba kulturnega obnašanja

Sedanje moderno življenje nam s svojim hitrim tempom, novimi kulturnimi novostmi in tehničnimi sredstvi (radio, televizija) ter prometnimi sredstvi sicer prinaša ugodja, toda vidno nam jemljejo preveč časa, da bi se lahko bolj poglobljali v duševne, kulturne in tudi moralne vrednote. Sočasno se človeštvo v znatnem številu vdaja zastrupljanju: alkoholizmu, kajenju in narkomaniji, kar škodljivo deluje ne samo na zdravje, temveč posredno vpliva tudi na dekadentnost in moralo; ne samo pri uživalcih strupov, temveč tudi posredno soodvisnih.

Da bi se dvigale kulturne in moralne vrednote, je potrebno začeti že pri mladini, v rani mladosti in potem nadaljevati v šolah do vključno v visokih šolah, z moralnim vzgajanjem. Spominjati je potrebno, posebno odraščajočo mladino, kako je mladina koncem preteklega in v začetku 20. stoletja tekmovala v vsem dobrem in lepem, kakor je o tem nazorno pisal pisatelj Stefan Zweig v svoji znameniti knjigi »Včerajšnji svet«. Po izidu v slovenščini pred 20 leti so to knjigo že profesorji v srednjih šolah priporočali dijakom. Ze srednješolska mladina naj bi se zgledovala in usmerila v isto miselnost in smotrno izpopolnjevanje v lepem in moralnem. Poleg vzgoje v okrilju staršev naj bi mladino čimbolj spodbujali k lepemu vedenju. Pokazati ji je treba na primer, da je kulturno in moralno pozdravljati znanje ali prijateljske osebe, zlasti starejše, da je kulturno in avtobusih, tramvajih, vlakih in drugih prevoznih sredstvih odstopati se-

Jože Zupančič, Franc Orešnik, Erhart Špindler, Zavadlal in jaz. Sestavljena je bila trasirna skupina, ki naj položi dokončno traso, upoštevajoč začasno določeno smer in višinske točke. Delali smo od zore do mraka. Težave so bile s hrano in vodo, ki smo jo nosili iz 4 kilometre oddaljenega Kiseljaka. Kmalu smo dobili pločevinasto barako UNRA, kjer smo si uredili službeni prostor in spalnico. Baraka je bila postavljena nasproti postajnega poslopja Poljana. Dobro je bilo, ker je bilo vse pod eno streho, slaba stran pa, ker smo bili deležni vseh zunanjih toplotnih sprememb.

Trasirna skupina je hitela z delom, da je mladinske brigade, ki prihajajo naproti, ne presenetijo. Brigade so začele prihajati in naši tovariši so postopoma odhajali na njim določeno delo. Začel se je vesel živ zavzdolž cele trase. Horuk je veselo odmeval po bregovih. Čiščenje grmovja in drevja s trase je bilo za brigadirje najlažje v primeru z delom, ko so začeli s krampom in lopata-mi načenjati trdo ilovico in skalnate bregove, dostikrat tudi močvirje. Spominjam se dogodka: šel sem po trasi, pa slišim glas »...Tudi človeka bi ubil za cigareto.« Ustavim se, sežem v žep in mu ponudim 3 cigarete. Petnajstletni fantič sklonjene glave zamrmrlja v srbohrvaškem jeziku: »Oprostite, nisem mislil resno.« Vem, vem in šel sem dalje.

Mladinski brigadi je bil dodeljen del trase v dolžini kakih 60 metrov, globoka močvir-

deže starejšim ljudem, invalidom, materam z otroki in nosečnicam, da v kinodvoranah, v gledališčih in na koncertih, predavanjih itd. ni kulturno glasno govoriti ali suvati v sedeže drugih udeležencev, da je vandalsko v parkih in na javnih mestih trgati cvetlice in in zelenje, da je nekulturno posedati v parkih in na postajališčih na naslonjalih klopi, valjati se po tratah, kar naj bi moralo biti sicer kaznivo. Ni kulturno, moralo bi biti tudi zakonito prepovedano, na javnih poteh, v parkih, gozdovih itd. odmetavati razne odpadke, v suhih tratah pa neugašene cigarete ogorko in kuriti ognje. Mladina in odrasli naj bi v trgovinah in drugod, kjer je treba čakati v vrstnem redu, ne izsiljevali neupravičene prednosti. Nedostojno je v vinjenem stanju ali iz sebičnega namera vsiljevati se sočloveku. Nedopustno bi moralo biti v javnih lokalih in javnih mestih kričati in s tem vznemirjati druge ljudi. Posebno skrb je potrebno posvečati, zlasti v zimski času, pticam-pevkam. Nedopustno in kaznivo naj bi bilo onesnaževanje osebno ali s psi ulice, ceste, pločnike in parke (zlasti, kjer se igrajo otroci), kopališča itd.

S takšnimi estetskimi lastnostmi in kulturnim obnašanjem naj bi zlasti odrasli vseh starosti dajali dobre zgled mladini. Po teh pravilih naj bi se tako ravnali in usmerjali ljudje vsesplošno.

Z višjimi kulturnimi in moralnimi kvaliteta-mi bi prispevali k polnejšemu in lepšemu življenju!

IVAN SEDLAR
Ljubljana

Kaj storiti

Novice, ki te dni prihajajo iz raznih organizacij združenega dela, niso kaj dosti spodbudne. V kovinsko-predelovalni, tekstilni in nekaterih drugih industrijah, je položaj kritičen. Razlog za to tiči predvsem v velikem pomanjkanju deviz.

V tekstilni industriji računajo, da bodo v naslednjih mesecih obseg poslovanja morali zmanjšati za 15 do 20 odstotkov. Prve obrate bodo zaprli že septembra. Volnarske tovarne naj bi zaprle vrata novembra ali pa najpozneje decembra. Brez dela naj bi ostalo približno 10 tisoč delavcev.

V kovinsko-predelovalni industriji je sicer črnogledost nekoliko manjša, kljub temu pa v tem trenutku ne vidijo kaj prida možnosti za ohranitev zdajšnjega obsega izdelave. V nekaterih tovarnah naj bi proizvodnjo celo skrčili in to za 5 do 30 odstotkov. Prenehali naj bi z izdelavo zlasti izdelkov, ki so pretežno vezani na uvoz surovin in reprodukcij materialov.

V kemični in gumarski industriji ima težave zaradi pomanjkanja deviz 23 organizacij. Čevljarji nameravajo namesto čevljev, začeti izvažati kar usnje, da bi porabili čim manj uvoznih materialov in da bi čimprej prišli do potrebnih sredstev.

Težave imajo pravzaprav že zdaj, čeprav je razmerje med izvozom in uvozom 2:1.

Kmetijcem primanjkuje ta čas zlasti krmil in rezervnih delov. Prirokujejo se, ker ni pravočasnih dobav iz drugih delov države. Pri vsem tem pa so dokajšnje tegobe še z mazutom. Mnogi opozarjajo na veliko škodo, ki utegne nastati, če preskrbe s tem gorivom v naslednjem obdobju ne bi izboljšali.

Te podatke so zbrali v gospodarski zbornici Slovenije. Po njihovem zaradi tega ni stvarno pričakovati povečanja izvoza na konvertibilno območje. To pa je močno zaskrbiljoče. V prvem polletju letos izvoznih načrtov nismo izpolnili, zato so v izvršnem svetu menili, da bi do konca

leta izvoz morali povečati še za okrog 30 odstotkov.

Postavlja se vprašanje, kaj se bo zgodilo, če tega ne dosežemo. Še več. Kaj nas pravzaprav čaka, če se bodo uresničile nekatere napovedi in če bomo namesto povečanja zabeležili celo padec zunanjetrgovinske menjave. Tega nikakor ne bi smeli dopustiti, saj bi se znašli v izredno neugodnem položaju. Kje je izhod? Najprej smo o tem povprašali nekatere organizacije združenega dela, ki so sicer precejšnji izvozniki blaga. V Donitu v Medvodah menijo, da jim ostane odločno premalo deviznih sredstev. Njihov delež v ustvarjenih devizah znaša okrog 30 odstotkov, s tem pa vseh potreb po uvozu ni mogoče pokriti. Sodijo, da bi jim moralo ostati 41 odstotkov ustvarjenih sredstev in da bi moral biti delež tistih, ki več izvažajo, večji, kot pa delež tistih, ki večidel skrbijo za domače potrebe.

V Slovenskih železarnah so izvoz letos povečali za 30 odstotkov. To pa ni rešitev, saj je na jugoslovanskem trgu zato primanjkovalo 336 tisoč ton izdelkov črne metalurgije. Rešitev vidijo v najemanju tujih posojil. Trdijo, da bi za 1 izvoženi dolar, morali dobiti 1 dolar za potreben uvoz.

V Gorenju v Titovem Velenju se vprašujejo, kako bo v letu 1983 in predlagajo, naj jim zagotovijo sredstva za uvoz surovin in reprodukcijskih materialov vsaj za tisti del proizvodnje, ki ga neposredno izvozijo na tuja tržišča. Ob sedanjih razdelitvi deviz, potrebne obsega izvoza po njihovem v naslednjem letu ne bo mogoče doseči.

Takega mnenja pa so tudi drugod. Ukrepi so torej nujni. V Ljubljanski banki bodo do septembra podrobneje ocenili položaj in skušali poiskati vse možnosti za najetje novih posojil, ki bi jih uporabili za nakup reprodukcijskih materialov za proizvodnjo, ki jo bomo prodali na tujem.

Sodijo, da ta trenutek bilo mogoče najeti okrog 100 milijonov dolarjev, s čimer bi položaj vsaj delno omilili. Dogovorili so se za dodaten povečan odkup deviz od

občanov. Računajo, da bi na ta način lahko zbrali 100 milijonov dolarjev.

Skupaj naj bi nabavili premog, betonsko in drugo železo iz drugih republik, ki ga primanjkuje. To velja tudi za nabavo živil. S tako skupno akcijo bi lahko učinkovito rešili marsikateri problem, ki zdaj proizvodnjo resno ovira.

Zagotovili naj bi nove količine mazuta in naftnih derivatov. Za zdaj Sloveniji primanjkuje 43 tisoč ton mazuta in 60 tisoč ton lahkega bencina. Menijo, da so možnosti za nakup novih 8 tisoč ton mazuta, ki naj bi ga dobili na Reki. 12 tisoč ton tega goriva naj bi dodatno uvozili iz Sovjetske zveze. S temi količinami naj bi vsaj trenutno odstranili najbolj žgoče probleme pri oskrbi s temi gorivi.

Dolgoročno to seveda niso nikakršne rešitve. Menijo, da bi v organizacijah združenega dela morali pripraviti načrte za prehod od mazuta na druga goriva, zlasti seveda domača. Po oceni mnogih strokovnjakov bi se tega dela morali najprej lotiti v slovenskih opekarnah in še v nekaterih drugih organizacijah.

Napovedujejo tudi izboljšanje poslovnih stikov z nekaterimi pomembnejšimi partnerji v tujini, kreditnih linij itd. Ocenjujejo, da bi bilo mogoče marsikaj storiti s spremembo nekaterih sejemskih dogovorov in kooperacijskih pogodb. Bolje bi veljalo izkoristiti obmejno gospodarsko sodelovanje. To so ukrepi, ki so ta čas nujni in s katerimi resnično ni mogoče odlašati. Z njimi naj bi odstranili vsaj tiste težave, ki ta čas resnično najbolj »strijlo«. Pri tem pa nikakor ne bi smeli pozabiti, da je trajni izhod pravzaprav samo eden: večji izvoz.

Vse to, kar ta čas počnemo, vsi ukrepi, ki jih bomo še sprejeli, bi morali imeti en sam namen: omogočiti slovenskemu združenemu delu, da se močneje vključi v mednarodno delitev dela. Zato bi veljalo vse korake, ki jih v tej smeri delamo, odločno podpreti.

Darko Marin

ja. Blatna brozga, odvoz s samokolnicami, velika vročina... V samih hlačkah so tekmovali, kdo bo hitrejši. Vojvodinci se gotovo še danes radi spominjajo tega uspeha.

Ena od prvih študentskih brigad bežigradske gimnazije je taborila blizu naše barake. V nočni izmeni so hodili mimo in vedno ubrano peli. Vedno sem jih z veseljem poslušal.

Največji uspeh mladinskih brigad je brez dvoma predor Majevica. Enajstega oktobra je bil slovesen prevoz prvega vlaka.

V tem času so nam naravne sile že pripravljale nepričakovano presenečenje. Naša trasa je šla na nekaterih delih čez plazovito zemljišče. Goljufal nas je Kiseljaški usek, rekli smo tudi rumeni usek. Prav nič ni bil videti nevaren, pa se je še pravčasno izdal. Zemljišče je bilo pečeno, trdo, suho, rumene barve. Lepo se je dalo oblikovati. Usek je bil že nekaj dni gotov. Brigadirji so bili ponosni na njegov izgled, 14. oktobra dopoldne pa je nastopila katastrofa. Levo in desno pobočje je v celi dolžini useka popustilo in pričelo drseti proti osi. Nastajale so razpoke vzdolž osi 30 in več metrov. Usek je bil v kratkem času zravnán. To je ogrozilo določeni načrt ovoritve proge, ki je bila predvidena za 29. november. Časa za odpravo nastale ovire je bilo malo. Nastalo je vprašanje: usek ali predor? Sestal se je štab strokovnjakov, ki so se odločili za predor. To naj bi bil predor števil. 3. Že drugi dan je gomazelo brigadirjev ob zasuti trasi proge. Na delu so že bili buldožerji, tovornjaki so dovažali les, gramoz, deske in cement. Ob robu gozda so že gradili barake za prihajajoče brigade. Nad osjo trase so razpenjali ponjave, da bi dež ali sneg ne oviral rednega napredovanja dela. Začel se je boj s časom in naravo. Dež in sneg sta se nekako zarotila proti graditeljem. Bilo je več mokrih kakor suhih dni. Dež je ponovno zalival spodnji del – ilovnato podlago tirov. Gramozja je zmanjkovalo. V veliko pomoč je bila velika zaloga strojnega ugaska, s katerim smo utrjevali plato postaje Poljana in tirov. Vsemu navkljub je zmagoval človek – volja mladine.

Nekega poletnega dne je prišla po progi nepričakovana novica, da obišče progo maršal, predsednik Broz Tito. Nestrpnost smo ga pričakovali. Spodnji ustroj proge je bil gotov. Dopoldne sledečega dne je prikorakal maršal z manjšim spremstvom po progi od Sidskega Broda in naprej do Kiseljaka. Burni pozdravi vseh mladih in starih gradbincev! Tovariš Tito je odzdravljajal z njegovim svojstvenim smehom.

Grška mladinska brigada in minerska strokovna brigada sta si napovedali tekmovanje in zagotovili, da bo predor do 28. oktobra nared. Zagrizli so se v delo. Kar je bilo videti nemogoče, se je zgodilo. Predor je bil zgrajen do časa, tir položen, gramoziran in zravnán. Določena slavnostna otvoritev Brčko-Banoviči se je odvijala po načrtu dne 29. nov. 1946. Prav posebna zasluga gre graditeljem predora št. 3. Pohvala velja vsem, ki so kakorkoli sodelovali na tem do tedaj največjem uspehu mladinskih brigad.

JOSIP JEREB
Ljubljana

Spomenik generalu Maistru v Mariboru

V Ljubljani je bil delegatski zbor zveze prostovoljcev-borcev za severno slovensko mejo. Od 726 živečih, ki so vsi že med 80. in 90. letom starosti, je bilo v območju vse Slovenije navzočih 22 delegatov. Namesto dosedanjega pokojnega predsednika Lojzeta Udeteta je bil izvoljen dosednji predsednik Jože Rupnik s člani Vladimirjem Gradnikom za območje Primorske, dr. Ervinom Mejakom za celjsko območje in Pribovcem za Dolenjsko.

Izredno živo je na sestanku postalo, ko smo obravnavali postavitev spomenika našemu prvemu slovenskemu generalu Maistru, ki je skupaj z zavednimi slovenskimi oficirji in borci-prostovoljci uspel s svojo jasnovidnostjo pridobiti del Štajerske z Mariborom, del Koroške in Prekmurje v območje meje naše takrat leta 1918 ob razsulu Avstroogrske, nastajajoče Jugoslavije.

Ne bi ponavljali jasnih besed delegata iz Celja dr. Ervina Mejaka (TV-15 števil. 8 od 8. 4. 1982), da gre za veliko zmoto mariborskih družbenopolitičnih vrhov, ki so odstranili doprsni kip iz magistralnega poslopja na novo šolo v Šentilju, brez predhodnega dogovora z nami.

Res, da je bila poimenovana nova šola v letu 1981 na Pobrežju v Mariboru po borcih za severno mejo, kar pa nikakor ne odtehta zahteve in tudi že sprejetih sklepov, da Maister zasluži dostojen spomenik. V TV-15 z dne 26. 1. 1978 je bil objavljen dogovor med predsednikom republiške konference SZDL Mitjo Ribičičem, Tonetom Fajfarjem, z mariborske SZDL Gorazdom Mazejem, Vitjo Rodetom kot predsednikom občinske skupščine, Marjanom Dolencem z ZZB NOV ter dr. Maksom Snuderlom in Lojzetom Udetom, da je treba preučiti možnost postavitve spomenika (ne samo relief) pred novo šolo v Mariboru in da mariborska univerza organizira simpozij o generalu Maistru.

Na tihem pa se je kip našel v Šentilju, brez naše vednosti. Zato smo zmedeni in presenečeni, z občutkom prikrivanja neke resnice.

Mariborski delegat je po vsem tem izjavil, da je pri mariborskih funkcionarjih nemočen, češ da je nek republiški funkcionar kot narodni heroj spraševal, zakaj še držimo in ne odstranimo kipa tega človeka, ki je leta 1919 dal streljati komuniste. Večini navzočih je zaprlo sapo. Začelo se je ponavljanje izjav, da takrat pri nas sploh še nobene komunistične partije ni bilo, da bi imela

svoje članstvo, saj je bil šele leta 1937 ustanovni kongres na Čebinah nad Trbovljami. Mi borci smo prav dobro vedeli, najbolj pa naš general Maister, da gre za nemčurske upornike, ki so podtalno iskali priložnost rovarjenja za priključitev k Avstriji. Saj so tudi takratni dezerterji večinoma pobegnili v Avstrijo.

Mi smo zaenkrat še žive priče teh dogajanj. Z nami se je premalo pogovarjalo o tem ali skoraj nič. Na našem zboru je bilo dobesedno rečeno, da je to velika svinjarija. Težko dojemamo, da se to dogaja prav v Mariboru, medtem ko stoji v Kamniku lep dostojen spomenik.

Zato predlagamo, da pospešeno in čimprej skličejo pristojni mariborski in republiški družbenopolitični organi sestanek in

se skupaj z delegati republiške zveze borcev za severno mejo javno dogovorijo. Maribor je šel mimo dogovorjenih sklepov, samovoljno prestavil Maistrov kip v novo šentiljsko šolo, kamor bi spadal pravzaprav nov kip. To jim zamerimo!

V imenu naših 726 še živečih prostovoljcev, med njimi so tudi heroj Franc Leskovšek-Luka, soustanovitelj OF dr. Jože Rus, polkovnik Vladimir Gradnik in tako dalje, menimo da je treba stvar čimprej do kraja razvozlati. Ni nam vseeno, da bi naša sedanja mladina in tudi zgodovina ostala v zmoti, ko pa smo se z dušo in srcem odzvali kot prostovoljci Maistrovemu pozivu v boj za našo slovnsko severno mejo.

Marjan Medvešček
Ljubljana

naš komentar

Izraelski ekspanzionizem...

Izraelska vlada premiera Menahema Begina nadaljuje svoje brezglavo nasilje v Libanonu, ne da bi se zmenila za ogorčene proteste mednarodne javnosti. Za izraelskega premiera, ki je svoje politične nazore in poglede na Arabce oblikoval še kot vodja teroristične židovske organizacije Irgun Zwei Leumi, je vsak udarec proti arabskim sosedam »obrambna akcija«, nujna zaradi varnosti države Izrael in njenih prebivalcev. Toda, prave spodbude nasilja v Libanonu in pred Bejrutom so veliko globlje in bolj daljnosežne. Trenutno je za Izrael res najvažnejše vojaško in politično »uničenje« Palestinske osvobodilne organizacije – PLO ter razsloj sednjih arabskih držav, predvsem Sirije, takoj zatem pa prihajajo v ospredje želje po kontroli novih površin arabske zemlje ter bližnjevzhodnih vodnih virov. Gre v bistvu za tisto, kar Izraelu že dolgo časa upravičeno očitajo – za brezobzirni ekspanzionizem, ki se ne ustavlja niti pred genocidom nekega ljudstva.

O nekaterih dolgoročnih načrtih židovske države govorijo in pišejo Izraelci sami. Tako je nekdanji generalni direktor v izraelskem zunanjem ministrstvu Avineri, ki sicer pripada zmernim politikom, ali izraelskim »golobom«, predlagal, »da bi v Libanonu morali ustanoviti krščansko državo, območja, naseljena z muslimani pa priključiti Siriji.« Po njegovem bi bila to sicer neželena, toda najboljša rešitev vprašanja Libanona.

Zeev Shiff, politik podobnih, za izraelske razmere blagih prepričanj, pa sodi, da je v interesu Izraela, da doseže tudi razcepitev Iraka na države Šiitov, sunitov in Kurdiv. Podobno naj bi veljalo za Sirijo, medtem ko naj bi Jordanija postala domovina Palestincev.

Tako govorijo izraelski »golobi«. V luči njihovih zahtev in predlogov dobijo dodatno, zastrašujočo težo predlogi, o katerih pišejo skrajni desničarji, oziroma izraelski »jastrebi«, ki so v preteklosti bili velikokrat, skupaj s svojimi idejami,

predmet posmeha, danes pa, kot vemo, vodijo izraelsko državo.

Svetovna cionistična organizacija je v svojem biltenu nedavno priobčila članek Odeda Yinona, ki sodi, da bi moral Izrael znova zasedati tudi polotok Sinaj, razkosanje Egipta pa naj bi postalo zanj politični cilj tega desetletja. »Najbolj praktično bi bilo« je zapisal Yinon, »da bi na manjše verske in etnične enote razdelili tudi Libanon, Sirijo, Irak in sploh arabski polotok kot celoto, podobno, kot je bilo to med vladavino otomanskega carstva.« Jordanijo naj bi po razmišljanju izraelskega jastreba izročili Palestincem: palestinski Arabci naj bi se izselili vzhodno od reke Jordan, Zidje pa na zahodno. Takšna ločitev dveh narodov naj bi šele prinesla mir na Bližnji vzhod.

Med Izraelci se najdejo tudi trezni ljudje, ki v publiciranju takšnih idej vidijo le širjenje nevarnih nesmislov, žal pa seveda ne morejo preprečiti, da bi iracionalnost našla pot v najvišje politične in vojaške vrhove države. Za zunanje opazovalce pa tudi takšna »iracionalnost« postaja del vsakdanje politike židovskega vodstva, toliko bolj, ko upoštevajo izraelsko stvarnost: stvarnost v Izraelu je med drugim tudi to, da obstaja v ministrstvu za kmetijstvo posebni oddelek, ki se izključno ukvarja z vprašanjem vodnega bogastva libanonske reke Litani. To reko naj bi po načrtih Izraelcev preusmerili na ozemlje države Izrael!

Izraelski dolgoročni načrti s prihodnostjo arabskih ozemelj in držav utegnajo res biti nesmisel, toda dokler so ZDA pripravljene podpreti vsak uspešen izraelski vojaški podvig, vsako dejanje nespravljalivosti in nasilja na okupiranih ozemljih, vsak nadaljnji korak k oblikovanju velikega »Eretz Izraela«, toliko časa se bo izraelsko nasilje samo povečevalo. Toda, nekoč utegne žrtev nasilja, ki ga je sprožil, postati tudi Izrael sam.

Jože Plešnar

...in Beginove »varne« meje

Tisto, kar počenljajo Izraelci v Libanonu, nehoti spominja na neko drugo podobno početje v teku druge svetovne vojne, ki je prišlo v zgodovino kot primer brutalnosti nacističnega režima. Mnogi so namreč obleganje zahodnega Bejruta s strani izraelske vojske, ko je svetovni javnosti zastajal dih spriči nezaslišane krutosti, s katero so Izraelci pobijali nedolžno prebivalstvo Bejruta, primerjali z nacističnim obleganjem uporne Varšave leta 1944.

Takrat in zdaj agresor ni okleval pred najbolj brutalnimi akcijami proti prebivalstvu. Cilj je bil v obeh primerih isti: uničiti do zadnjega moža uporniške sile, in varšavskem primeru poljske in židovske borce, v bejrutskem primeru borce palestinske osvobodilne fronte.

Same po sebi se vsiljujejo tudi zgodovinske primerjave med agresivnimi cilji, ki sta si jih svoj čas postavljali fašistični sili, fašistična Italija in nacistična Nemčija, in cilji, ki so postali vodilna smer izraelske politike, še posebej neprikrito zlasti zadnjih pet let, ko je na vodstvu vlade Begin. Vsak agresor se kaj rad sklicuje – Mussolini, Hitler in drugi so to počeli, to počenja tudi Begin – na tako imenovane »varne« meje. Mussolini je iskal varne meje globoko na Balkanu, Hitlerju je morala pasti na kolena vsa Evropa, da bi uresničil svoj življenjski prostor pod geslom »Nemčija čez vse«. Izraelska politika prav tako teži k uresničitvi sigurnih mej velikega Izraela. Begin usmerja vse izraelske akcije pod tem geslom. Toda, kje so meje take politike »varnih« mej? Vemo, kam je spravila svet take politika Mussolinija in Hitlerja pred štirimi desetletji. Ne za enega ne za drugega ni bilo »meje« njunih imperialističnih pohleptov.

Nekaj podobnega velja za politiko Izraela vse od časov, ko je bila ta država leta 1947 vzpostavljena na delu pale-

stinskega ozemlja. Dejansko je tedanji nastanek izraelske države take, kakršna se je pojavila na Bližnjem vzhodu, pomenil kršitev fizičnega zakona, ki govori o nemožnosti istočasnega obstoja dveh teles na istem prostoru. V resnici se je mogla izraelska država pojaviti edinole z izrinjanjem Palestincev. (Ni odveč omeniti, da je jugoslovanska delegacija takrat, ko so v Združenih narodih glasovali o ustanovitvi izraelske države – kot o nekakšni moralni oddolžitvi človeštva židovskemu ljudstvu za vse prestano gorje pod nacizmom – predlagala ustanovitev palestinsko-izraelske federacije spriči pomešanosti prebivalstva obeh narodov in spriči skupne usode ljudstev Palestine.

Ta predlog ni našel razumevanja. Pojavila se je zato izraelska država tam bivajočih in pozneje doseljevanih Židov z vseh delov sveta). Zgodovinsko dejstvo je tudi, da je sam tak nastanek izraelske države sprožil prvo arabsko izraelsko vojno, ki se je končala s porazom Arabcev in velikim begom Palestincev iz njihove dotedanje domovine. Kljub porazu je takratni vsearabski zanos v obliki panarabizma še naprej postavljajl sebi nestvarne cilje o tem, da Izrael enostavno vržejo v morje. To se seveda ni uresničilo, narobe, izraelska ekspanzivnost je pripeljala do novih vojn: leta 1956, pa spet leta 1967 in leta 1973. Sedanja izraelska agresija proti Libanonu in palestinskim osvobodilnim silam je tako že peta izraelsko-arabska vojna od nastanka izraelske države do danes.

Četudi so Arabci s Palestinci vred že zdavnaj zavrgli kot utvaro cilj o uničenju izraelske države (Egipt je celo sklenil z Izraelom mir, sam Jaser Arafat se je temu cilju odrekel javno vsaj pred petimi leti, tokrat pa je izrecno izrazil pripravljenost priznati obstoj izraelske države seveda pod pogojem, da Izrael prizna pravico Palestincev do neodvisne države) Izrael ni spremenil svoje politike.

Če kdaj, se je tokrat do kraja razgalila sovražna, nemirljiva, nemiroljubna in do kraja zgrešena politika Izraela, katere nosilec je sedanjí predsednik vlade Begin.

On se je zarotil, da doseže za Izrael »varne« meje. Tokrat naj bi uničenje palestinske oborožene sile in sprememba režima v Libanonu v izraelsko korist, označil uresničenje tega cilja. Begin zagotavlja Izraelcem, da je to zdaj zadnja vojna z Arabci, samo še Palestince je treba uničiti. Potem bo »veliki« Izrael zagotovljen, ker se mu nihče od Arabcev ne bo mogel postaviti po robu. Begin je prepričan, da je zgolj politika sile, oprta na silovito oboroženo moč, ki jo dajejo Združene države, jamstvo »velikega« Izraela. Ko so ustanovili to državo, je merila kakšnih 14 tisoč kvadratnih kilometrov. Z vojnami, vse do zadnje, se je »življenjski prostor« Izraela skoraj podvojil, z zasedeno Cisjordanijo, Gazo in Golanom meri 27 tisoč kvadratnih kilometrov.

Toda prav Izrael sam je dokaz zmotnosti take politike iskanja »varnih« meja na škodo svobode in neodvisnosti drugih narodov. Danes že dolgo ni več bistvo bližnjevzhodne krize večja ali manjša varnost Izraela, pač pa je jedro krize bolj kot kdajkoli prej pravica palestinskega naroda do svobode in lastne države. Beginova politika je zatorej dejansko uperjena tudi proti interesom izraelskega ljudstva, kot je v nasprotju z interesi Palestincev ter miru na Bližnjem vzhodu.

Dobro bi zato bilo, če Begin in njemu podobni ne bi pozabili, kako se je Mussolinijev imperij, zgrajen na nasilju politike »varnih« mej zrušil v prah, kot se je sesul na videz mogočni in nepremagljivi Hitlerjev »Lebensraum«.

Drago Košmrlj

Pestra dejavnost koordinacijskega odbora za politične zapornike

Ob preoblikovanju občine Maribor v šest novih občin na podlagi referendumske odločitve občanov Maribora je prenehala delovati komisija za politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike pri novo organiziranem odboru ZZB NOV posebne družbenopolitične skupnosti Maribor. Vse organizacijske in vsebinske pristojnosti so prenesli na novo ustanovljene občinske odbore ZZB NOV, pri katerih so oblikovali tudi komisije za politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike.

Vsakdanja praksa in narava dela v teh komisijah je že v prvih mesecih samostojnega delovanja

pokazala potrebo usklajevanja pri uresničevanju nalog na območju vseh šestih občin. Tako je predsedstvo ZZB NOV posebne družbenopolitične skupnosti Maribor ustanovilo koordinacijski odbor, ki ga sestavljajo po en član pristojnih občinskih odborov in en član odbora ZZB NOV posebne družbenopolitične skupnosti. Koordinacijski odbor je sestavil akcijski program dela in ga prek občinskih odborov začel izvajati. Program je obsegal tri osnovna izhodišča delovanja komisij in sicer organizacijsko povezanost z odborom ZZB NOV posebne družbenopolitične skupnosti, akcijsko dejavnost komisij na območju občine in

krajevni organizacij ZB NOV in nadaljevanje začete naloge evidentiranja udeležencev NOV po sprejetem sklepu občinskega odbora ZZB NOV Maribor iz leta 1979.

V mestni organizaciji ZZB NOV Maribor so ugotovili, da so občinske komisije sprejeti program izpolnjevale. Največ težav je bilo pri izpolnjevanju evidenčnih listov za udeležence NOV z območja občine Maribor v letih 1941–45. Dosedanji rezultati opravljenega dela so vzpodbudni. Vsak izpolnjeni evidenčni karton bo prispeval svoj delež pri sestavi monografije Maribora 1941–45.

To delo bodo nadaljevali in končali letos, naj-

pozneje pa do prve polovice prihodnjega leta. Opravljeno delo bo resnična podoba Maribora v letih 1941–45. Iz dokumentarnega gradiva izgnancev so ugotovili, da je bilo z območja mariborskih občin odpeljanih leta 1941 v bratske republike skupno 5961 oseb, od tega 1313 družin s 4414 člani, 1085 samskih oseb, 371 oseb brez navedbe bivališča, od kod so bili odpeljani v meljsko vojašnico, 53 duhovnikov, 27 frančiškanov in 11 šolskih sester. Najmlajši izgnanec je bil star šest dni, najstarejši pa 86 let, ki je dva dni po prihodu v izgnanstvo v Kruševac umrl. Najštevilnejša družina je štela 12 članov.

M. K.

Kako bodo urejali in varovali spominsko območje Duh na Ostrem vrhu?

V Mariboru so se začele razprave o podpisu družbenega dogovora o urejanju in varstvu Spominskega območja Duh na Ostrem vrhu, ki bi ga naj podpisali SO mesta Maribor, SO občine Maribor-Ruše, SO Slavovski Brod, Delavska univerza Maribor, Univerza Maribor, Turistična zveza Maribor, Skupnost obmejnih krajevnih skupnosti, vse mestne družbenopolitične organizacije, DPO občine Maribor-Ruše, razne SIS, KS Selnica ob Dravi in Bresternica, Muzej Narodne osvoboditve in Zavod za spomeniško varstvo.

Družbeni dogovor bodo podpisali tudi SOZD Tima, PTT Maribor, Kino podjetje Maribor, JLA – poveljstvo mariborske garnizije, štab teritorialne obrambe Maribor, osnovna šola Selnica ob Dravi

in kmetijska zadruga Selnica ob Dravi.

Urejanje in varstvo Spominskega območja Duh na Ostrem vrhu pomeni po tem dogovoru zaščito, ureditev, vzdrževanje, varstvo, oskrbo ter funkcionalno izkoriščenost spominskih obeležij in objektov, ki sodijo v kompleks Spominskega območja. Podpisniki družbenega dogovora bodo na podlagi letnih in srednjeročnih programov zagotavljali tudi potreben denar za redno urejanje in varstvo Spominskega območja. Potreben denar za izvajanje letnih programov združujejo vsi podpisniki, razen družbenopolitičnih organizacij, JLA in Teritorialne obrambe. Pri SO Maribor-Ruše bo odprt poseben račun, na katerem bodo zbirali še prostovoljne prispevke posa-

meznikov, organizacij združenega dela in samoupravnih in delovnih skupnosti, namenjene za urejanje in varstvo spominskega območja.

V sporazumu s podpisniki lahko prevzamejo neposredno skrb za ureditev okolja, muzejske razstave ali posameznih spominskih obeležij razen podpisnikov tega družbenega dogovora še druge OZD, krajevne skupnosti, šole, organizacije in društva. Za izvajanje družbenega dogovora bo skrbela skupščina podpisnikov, ki jo sestavljajo delegati vseh podpisnikov.

Za urejanje in varstvo spominskega območja bo sprejela SO Maribor-Ruše odlok o prostorski, urbanistični in spomeniški zaščiti ožjega in širšega območja. Zavod za spo-

meniško varstvo Maribor pa bo pripravil skupaj s komitejem za urbanizem SR Slovenije širši načrt za ureditev spominskega območja Duh na Ostrem vrhu. Zavod bo nudil tudi stalno strokovno pomoč pri urejanju, zaščiti in drugih posegih v tem kompleksu. Večja popravila, rekonstrukcije in restavriranje spominskih obeležij v spominskem območju bodo financirali Kulturna skupnost Slovenije, Mestna kulturna skupnost Maribor, Kulturna skupnost Maribor-Ruše in drugi podpisniki na predlog Zavoda za spomeniško varstvo Maribor in IO skupščine podpisnikov družbenega dogovora. Muzej Narodne osvoboditve Maribor bo skrbel za stalno obnavljanje in dopolnjevanje razstave o Djuri Džakoviću in Nikoli Hečimoviću in o Lackovem odre-

Priprave na letne skupščine ZZB NOV

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Radovljica je na julijski seji obravnavalo izvajanje letnega programa dela in med drugim sklenilo, da bo pisno obvestilo vseh dvajset krajevnih organizacij ZZB NOV v občini o nalogah v zvezi s pripravami na sklic letnih skupščin. Te naj bi se v vseh organizacijah ZZB NOV v občini zvrstile od oktobra do začetka decembra letos. Ker so že lani volili v večini krajevnih organizacij svoja vodstva, se lahko tudi letos odločijo za morebitne kadrovske zamenjave in popolnitve predsedstev in teles krajevnih organizacij. Na seji so člani predsedstva obravnavali tudi gradivo, ki je bilo na dnevnem redu občinske skupščine. Med drugim se je izreklo za družbeni dogovor o podeljevanju domicila enotam in službam NOV in POS v občinah. Od 1967. do 1981. leta je skupščina občine Radovljica podelila domicile Koroškim partizanskim enotam, Gorenjskemu odredu, bataljonu »Ivan Cankar«, Jeseniško-bohinjskemu odredu, Komandi gorenjskega vojnega področja, Pokrajinskemu komiteju KPS in Pokrajinskemu aktivu OF za Gorenjsko, 31. diviziji NOVJ, 7. SNOUB France Prešeren in aktivistom OF jeseniškega okrožja. V razpravi o izvajanju in dograjevanju sistema socialne varnosti borcev in vojaških vojnih invalidov, so člani predsedstva občinskega odbora ZZB NOV soglašali z oceno komisije za zadeve borcev in invalidov pri občinski skupščini, da je stanje v radovljiški občini zadovoljivo. Občinska skupščina Radovljica je namreč že lani sprejela ustrezni odlok o izvajanju teh pravic, ki se tudi zadovoljivo uresničuje, so menili na seji. Ugodno so presodili tudi dejavnost dispanzerjev za borce, ki delujejo na Bledu, v Bohinjski Bistrici in v Radovljici, veči del na splošno zadovoljstvo borcev. Vendar pa so v razpravi poudarili, da je ponekod še vedno nekaj težav s skrbjo in nego ostarelih in bolnih borcev. Spričo tega so zahtevali, da patronažna služba pogostejše obiskuje te ljudi. Pa tudi sicer bi morali o teh borbah in invalidih, ki so prepuščeni sebi, spregovoriti v vseh krajevnih organizacijah in poskrbeti za organizacijo obiskov in pomoči.

Krajevnim organizacijam oz. vodstvom so predlagali, da redno spremljajo in evidentirajo podatke o borbah, ki slavijo v tekočem letu pomembnejši življenjski jubileji in se jih spomnijo s primerno čestitko in darilom.

O vsem tem bi kazalo spregovoriti tudi na prihodnjih letnih skupščinah krajevnih skupnosti organizacij ZZB NOV.

Jošt Role

viču in o Lackovem odredu. Muzej bo prevzel tudi skrb za informacijsko, propagandno, skrbniško in strokovno dejavnost na razstavi in spominskih obeležij Spominskega območja.

Izobraževalna skupnost mesta Maribor se zavezuje, da bo v osnovnih šolah, zlasti tistih, ki so poimenovane po Djuri Džakoviću in Lackovem odredu ali njegovih bor-

cih, ustanovila krožke, v katerih bodo negovali tradicije NOB s posebnim poudarkom na predvojnem revolucionarnem gibanju in delovanju Lackovega odreda na severni meji. Družbenopolitične organizacije pa si bodo prizadevale, da se spominsko obeležje Duh na Ostrem vrhu čim bolj približa ljudem in občanom – zlasti mladini.

Marjan Kos

Spomini na dneve oborožene vstaje v Valjevskem okraju v Srbiji

Prihod tovariša Tita

Ko so ljudske množice v Beogradu in drugod po Jugoslaviji zgodovinskega dne 27. marca 1941 pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije ostro odgovorile nakani, da bi Jugoslavija pristopila k trojnemu paktu in enoglasno rekle NE, so s tem prižgale plamenico upora proti nacifašizmu in bile za zgled vsem odporiškim gibanjem proti fašizmu. In ko je Hitlerjev maščevalni bes 6. aprila 1941 zasenčil beograjsko nebo s 500 bombniki, ki so sejali smrt in uničenje ter potem okupiral Jugoslavijo, se je svobodoljubno ljudstvo z vsem pogumom uprlo sovražniku.

Že junija 1941 so začeli ustanavljati partizanske odrede. Dne 25. junija 1941 je bil po odloku Okrožnega komiteja KPJ za Valjevo formiran Valjevski partizanski odred. Komandant je bil Zdravko Jovanović. Ta partizanski odred so sestavljale čete: Kolu-

barska, Podgorska, Tamnavska in Radjevska. Vsaka četa je imela 50 partizanov.

Oboroženi boj se je začel v prvi polovici julija 1941 na območju Bele crkve. Komisar Radjevske čete Žikica Jovanović-Spanac je ubil dva sovražna vojaka. To je bil bojni signal za začetek oborožene vstaje v Srbiji.

Valjevski partizanski odred je začel bojne akcije proti nemškim, zlasti pa proti žandarmerijskim postojankam v širšem okolišju valjevskega področja.

Dne 28. junija 1941 je Dragojlo Dudić ustanovil Kolubarsko partizansko četo, ki je kaj kmalu izvedla več uspešnih bojnih akcij in je napadla nemške utrdbe v Ljigu, Lajkovcu ter Mionici. Imela je 140 partizanov. Septembra 1941 je četa že prerasla v bataljon, ki je štel 700 ljudi. Novi borci so se množično vključevali in do konca septembra istega leta jih je v Valjevskem odredu

bilo že 1800 partizanov

Posebno pomemben datum za borce Valjevskega odreda je bil 17. september 1941, ko je vrhovni poveljnik tovariš Tito s svojim spremstvom prispel v štab Valjevskega odreda v Robaje. Zanimivo je bilo opazovati, ko se je Tito predstavil komandirju I. Kolubarske čete Drakuliću: »Jaz sem sekretar Komunistične partije Jugoslavije«. Drakulić je ostrmel presenečen, ni prepoznal Tita. Tedaj je prišel Miloš Minić, stari Titov znanec, se z njim prisrčno pozdravil ter navdušeno vzkliknil: »Tovariši partizani, med nami je naš vrhovni komandant tovariš Tito«.

Ta novica je navdala z navdušenjem in veseljem vse borce. V svojem prvem nagovoru borbem je Tito dejal: »Tovariši, prišel sem iz Beograda na to hribovje k Valjevskemu odredu. Tukaj sem se prvič srečal s

partizani. Srce mi je zaigralo, ko sem na teh položajih našel močno in dobro organizirano partizansko enoto z vzorno vojaško disciplino in pravo komunistično zavestjo. Ti borci, partizani bodo s puškami v rokah pokazali da vedo za kaj se borijo.«

Tako se je v okupirani Jugoslaviji pričel oboroženi upor proti stokrat močnejšemu sovražniku takrat, ko je bila vsa Evropa na kolenih pred Hitlerjevim vojnim strojem. Pod najtežjimi pogoji, ob pomanjkanju vsega, kar potrebuje moderno bojevanje, je ta upor pokazal vsemu svetu svoj pogum, domovinsko ljubezen in politično zavest in s tem svetel zgled, da le vztrajna in odločna borba proti okupatorju pripelje do končne zmage.

Po pripovedi Radovana Jovanovića, majorja v pokoju zabeležila Angela Prijatelj

Med varuhi naših meja

Vedno med najboljšimi

Ko smo Živka Juroša povprašali za najboljšo karavlo v njegovi enoti, je bil samo za trenutek v dvomu. »To je karavla, ki nosi ime po znamenem revolucionarju in narodnem heroju Ivanu Suliću-Carju,« je dejal.

Karavla Ivan Sulić-Car daje videz sodobnega delavskega doma ali gostinskega objekta zunaj naselja, ta vtis poudarjajo tudi športni objekti, ki so jih zgradile pridne roke številnih generacij graničarjev.

Brezhibno opravljanje dolžnosti, bojno pripravljenost in budnost so dojeli graničarji zelo resno. Za dosežene rezultate pri opravljanju nalog v obmejnih enotah, disciplino in red, zaradi uspešno organiziranega in izvedenega vojaško strokovnega pouka, preizkusa vojaškega znanja, moralnopolitične enotnosti, tovarštva, sodelovanja z družbenopolitičnimi in drugimi organizacijami, delovnimi ljudmi in krajski krajevnosti skupnosti Miren, je kolektiv karavle Ivan Sulić-Car na štanti pri

Mirnu bil neprenehoma med najboljšimi v enoti Živka Juroša. Ob vsakokratnem prazniku JLA in obmejnih enot ter dnevu mladosti so bili

Dragić Milovanović

kolektiv in posamezniki pohvaljeni, nagrajeni in odlikovani.

S svojim delom in rezultati, ki jih dosegajo na vseh področjih življenja in dela pa bodo tudi letos med najboljšimi. Lani, ob dnevu JLA so bili razglašeni za drugo najboljšo enoto svojega ranga.

»Naloge na meji opravljamo na precej nenaseljenem območju, ki je povrh vsega zelo zaraščeno, razvejano in kraško nepregledno. Zaradi tega, moramo torej v vsakem trenutku biti popolnoma budni in pripravljeni na morebitni poseg. Zato smo toliko bolj hvaležni ljudem na tem območju, ki so nam vedno pripravljeno pomagati. To so ljudje, ki jih krasi zares visoka zavest in ki so jo doslej večkrat dokazali« je poudaril

Tomaž Stare

Dragić Milovanović.

Pogovoru se je pridružil vojak-graničar Tomaž Stare

Milan Popović

iz Bohinja, ki je predsednik mladinske organizacije na karavli ter aktivni družbenopolitični delavec. Povedal je, da so vsi člani mladinske organizacije ter da tesno sodelujejo z mladino na območju krajevnosti skupnosti Miren in širše. Skupaj z mladimi v Mirnu prirejajo ob raznih priložnostih kulturne prireditve in športna srečanja, ki se jih udeležujejo tudi cariniki in delavci milice.

»Nikoli si nisem mogel predstavljati, da je življenje na meji tako pestro in polno zanimivosti. Tudi kraj nam je zelo všeč, ker ni velik in so

nas ljudje od vsega začetka sprejeli za svoje. Tu nam zares ne manjka prav ničesar. Še posebej pa sem vesel, ker imamo v prostem času na voljo vrsto športnih objektov, ki so spomladi letošnjega leta dobili tudi asfaltno prevleko, ki je prispevek krajanov krajevnosti skupnosti Miren. Tu je tovarštvo, bratstvo in enotnost iznad vsega in sem kot vojak graničar vesel vsega, kar tu doživljam,«

Mirsad Asanović, Slavoljub Petrović in Sali Osman s psoom Suzijem med opravljanjem vsakdanjih nalog pri varovanju naše meje.

je povedal Milan Popović, doma iz Beograda.

V tem kolektivu je vse podrejeno osnovni nalogi –

vzgoji, izobraževanju in krepitvi sistema varnosti državne meje. Tega pa si brez idejne enotnosti, ki vlada v tem kolektivu ne moremo predstavljati. Zastavljeni program vzgoje so do dneva, ko smo se pogovarjali z Dragićem Milovanovićem, obvladali v celoti, s prav dobro oceno, najboljše uspehe pa so dosegli v zavarovanju državne meje in moralnopolitični vzgoji. Zaradi tega s po-

nosom in upravičeno pričakujejo, da tudi tokrat bodo med najboljšimi v enoti Živka Juroša.

Mile Gojković

ZRVS v Mariboru sredi življenja in akcij

Zveza rezervnih vojaških starešin se je v mestu in mariborskih občinah uveljavila in doseglja pri svojem delu številne uspehe, ki se kažejo na vojaškem strokovnem in idejnopolitičnem področju. Zlasti pa se je vključila v urejevanje problemov SLO in družbene samozastite, kjer so že vidni rezultati podružbljanja te dejavnosti. Tako je menil predsednik mestne konference ZRVS Anton Gregorić-Jakec o mestu in vlogi organizacije ZRVS v mestu in novih mariborskih občinah.

Očitno je, da zaslužijo vodstva občinskih konferenc ZRVS vso pohvalo za svoje delo, saj je od njihove ustanovitve minilo razmeroma malo časa. Še vedno pa ne morejo biti zadovoljni z določenim številom članov, ki se ne udeležujejo predavanj in drugih akcij, ki so namenjene njihovega osebnemu usposabljanju. Idejnopolitičnega in marksističnega izobraževanja se je na stotih predavanjih udeležilo 65 odstotkov članov, splošnega vojaškega usposabljanja 74 odstotkov in varnostnega in samozastitnega usposabljanja pa 57 odstotkov članov. To pomeni, da so v orga-

nizaciji še nekateri člani, ki se premalo zavedajo pomena tega izobraževanja.

Na občinskih programsko-volilnih konferencah je bilo precej kritike izrečene na program dopolnilnega izobraževanja. Delegati iz krajevnih organizacij so menili, da namenljajo premalo pozornosti dopolnilnemu usposabljanju rezervnih vojaških starešin z andragoško-metodološkega vidika usposabljanja za množično usposabljanje vsega prebivalstva za SLO in DS. Kljub temu pa je bil v zadnjem času dosežen napredek, saj so bile za uvodničarje in instruktore predavateljev v bazi izvedene andragoške in pedagoške priprave v Poljčah.

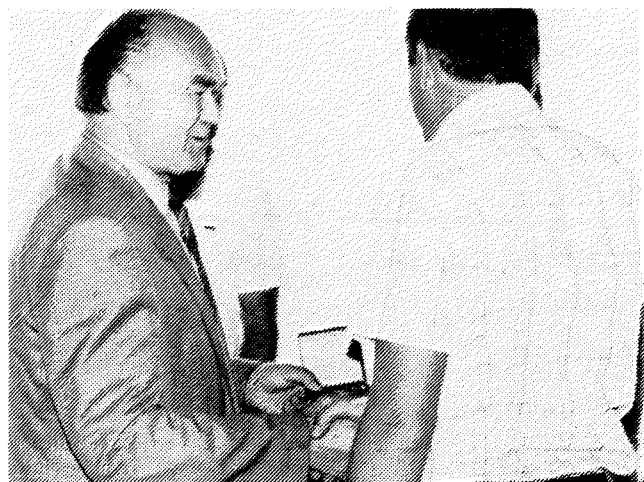
V izobraževalnem centru za SLO in DS v Mariboru pa so zelo dobro pripravili neposredne predavatelje po načrtovanih temah za usposabljanje prebivalstva. Predavatelji pa so bili skoraj v celoti rezervni vojaški starešine. Bodoča naloga organizacije je tudi usposabljanje članstva za negovanje in prenašanje tradicij NOV za mladino. Rezervnim vojaškim starešinam – predvsem tistim, ki delujejo in se usposablja v teritorialni obrambi – je An-

ton Gregorić priporočil, naj za to uporabijo vso razpoložljivo literaturo in vire, ki govore o delovanju partizanskih enot od borb, preskrbovanja v prehrani, saniteti, pa vso do vloge narodnoosvobodilnih odborov.

V prihodnje bo treba v vrstah organizacije nameniti še večjo skrb razvijanju tovarštva in družabnega življenja. Dosedanji rezultati kažejo, da so v organizacijah, kjer so razvili družabno življenje dosegli tudi boljše uspehe na ostalih področjih dejavnosti. Organizirati bi morali izlete članov v partizanske kraje in k spomenikom iz NOB. V organizaciji ZRVS posvečajo posebno skrb tudi preverjanju znanja in fizičnih sposobnosti. Preverjanje je potekalo v obliki klasičnega izpraševanja, seminarskega pogovora, kolektivnega preverjanja in preverjanja ob raznih tekmovanjih znotraj krajevnih organizacij. Na območju mariborskih občin se je preverjanja znanja udeležilo 3964 rezervnih vojaških starešin ali 68,5 odstotkov. Od tega samo 32 članov ni uspešno opravilo preverjanja znanja. Ob ugotavljanju vzrokov odsotnosti s preverjanj znanja ocenjujejo, da približno 15 odstotkov članov lani ni prišlo na preverjanje znanja, ker so bili opravičeni zaradi udeležbe na vojaških vajah sedem in več dni. Ob konkretnem preverjanju neopravičenih izostankov v eni vzorčni krajevni organizaciji ZRVS je osem od 12 članov izjavilo, da se preverjanja niso udeležili zaradi načina, po katerem je potekalo. Organizirali so tudi tekmovanje v streljanju z zračno puško in pištolo. Udeležili so se tekmovanja »Po poteh heroja Kebeta«, ki ga tradicionalno prirejajo rezervni starešine na Gorenjskem in na katerem je mariborska ekipa dosegla 12. mesto. Udeležili so se tudi priložnostnega tekmovanja ob srečanju starešin podpraviških občin SR Hrvatske in SR Slovenije in pripravili ter organizirali taktično-oriencijsko tekmovanje s pohodom za rezervne starešine iz občinske konference ZRVS Peščenica. Skupaj z Zvezo strelskih organizacij Maribor so pripravili in izvedli tekmovanje v streljanju s puško M-48 na strelišču pri Treh ribnikih, na katerem je sodelovalo 510 rezervnih vojaških starešin iz vseh krajevnih organizacij ZRVS.

M. K.

Podelili so priznanja

Novomeški rezervni starešine so ob dnevu vstaje podelili najzaslužnejšim članom priznanja ZRVS Jugoslavije. Priznanja, ki jih je izročil član predsedstva ZRVS Slovenije Ivan Slapnik, so prejeli Jože Kos, Dragica Rome, Brane Suhy in Dušan Dodig ter krajevna organizacija ZRVS Dolenjske Toplice. Pravtako pa so nekaterim jubilarom in nosilcem partizanske spomenice izročili priznanja ZZB NOV. Ta priznanja so letoš v Novem mestu podelili prvič.

Stojan Pelko

Obrambna vzgoja izvenšolske mladine

V teh dneh se je pričelo obrambno usposabljanje mladine, ki ne obiskuje šol srednje usmerjenega izobraževanja in bo potekalo vse do 7. avgusta. Usposabljanja se udeležujejo nekaj nad 30 fantov in deklet, ki bodo v letošnjem letu dopolnili 16 let starosti. Za izvedbo vzgoje bodo skrbeli strokovni kadri iz vrst občinskega štaba za teritorialno obrambo, Zveze rezervnih vojaških starešin, rdečega križa in zveze socialistične mladine.

Letošnje usposabljanje vključuje več novosti; tako je poudarek na psihofizičnih sposobnostih udeležencev vzgoje in je zato temu pri-

merno urejeno razmerje med teoretičnim in praktičnim poukom. Prav tako bo na usposabljanju dan večji poudarek občinskim družbenopolitičnim dejavnostim ter socializaciji pouka, saj je občinski oddelek za ljudsko obrambo občine organiziral

letošnje usposabljanje v skladu z učnim načrtom Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo SRS.

Mladi bodo na zaključku usposabljanja na podlagi preverjanja znanja ugotovili, koliko znanja so si pridobili.

Ivan Logar

Odlični rezultati starešin

Vodstvo zveze rezervnih vojaških starešin v novogoriški občini je obdelalo gradivo o uspešnosti oziroma znanju rezervnih vojaških starešin iz 26 krajevnih organizacij občine. Pred nedavnim so namreč starešine opravili preizkus znanja, kjer so prikazali znanje iz topografije, vojaške teorije, reševanja taktične naloge z organizacijo ognjenega sistema v blokiranju sovražne diverzantsko-teroristične skupine in spretnost v streljanju z vojaško pištolo.

Vsi udeleženci so preizkus znanja uspešno opravili. Izpitna komisija je ocenila 1290 rešenih nalog, ki so jih potem analizirali v občinski konferenci ZRVS Nova Gorica. Hkrati so določili tudi »rang« lestvico krajevnih organizacij ZRVS ter posameznih starešin. Po uspešnosti je najboljša krajevna organizacija ZRVS »Bilje« iz Bilj, ki je dosegla povprečno oceno odlično – 4,8 od 5 možnih. Na drugo mesto se je uvrstila krajevna organizacija Miren z oceno 4,7. Tudi udeležba RVS na preizkusu znanja je bila različna. Stoodstotno udeležbo so dosegli v Kostanjevici na Krasu, Braniku in Biljah. Najslabša, 44-odstotna, pa je bila v krajevni skupnosti oziroma organiza-

ciji ZRVS Prvačina. Starešine, ki se niso udeležili preverjanja znanja (27 odstotkov) bodo morali le-to opraviti najkasneje od 20. septembra letos.

Zanimivi so tudi rezultati med posamezniki: Edvard Velikonja iz Bilj, Adolf Pahor in Jože Vodopivec iz Renč, Jože Žigon iz Mirna, Marijan Furlan, Viktor Kovčič in Danijel Nardin iz organizacije »Sergeja Mašera«, Aleksander Modic iz organizacije »Matevža Veluščka«, Dragotin Branković in Anton Sirk iz organizacije »Jožeta Srebrnič«, Teodor Černe in Dragoslav Fučk iz organizacije »Janka Tomažiča-Pinka«, Aleksander Gruntar in Boris Kovšča iz organizacije »Darka Marušiča«, Alojz Bratuž, Gvido Nemec in

Marko Trepčič iz organizacije »Franca Hvaliča«, Viktor Hvalič in Viktor Zadrovec iz Rožne doline, Aleksander Bušen, Peter Nibrant, Štefan Prion, Peter Tomanović in Jožef Semič iz organizacije »Maksa Valentinciča«, Boris Lutman in Herman Ušaj iz Sempetra, Lilijo Križnič iz Kanala, Ubald Konjedic iz Deskel in Jožef Podgornik iz KO ZRVS Grgar so dosegli najboljši možni uspeh v občini, saj so iz vseh predmetov dosegli odlično oceno 5, kar je absolutni rekord.

Na koncu vsega tega lahko povemo še to, da so letošnji dosežki rezervnih vojaških starešin na Goriškem odlični in da so hkrati to najboljše dosežki v zadnjih desetih letih.

M. G.

Uspela strelska prireditve

V počastitev dneva vstaje slovenskega naroda je osnovna strelska organizacija »Kajuh« iz Mozirja pripravila tekmovanje v streljanju z malokalibrsko puško. Udeležba na tekmovanju je bila res množična, saj se je pomerilo 234 strelcev.

Prvo mesto si je priboril Drago Poličnik in Mozirja, drugi je bil Anton Ačman, mlajši, iz Lok, tretji pa Franc Grobelnik iz Mozirja.

Strelci in drugi ljubitelji strelskega športa so na tovariškem srečanju izrazili željo, da bi bilo takšnih tekmovanj še več, srečanja ob 22. juliju pa naj bi postala tradicionalna.

Tone Modrijančič

Predstavljamo nagrajenca vstaje slovenskega naroda 1982

Vlado Kozak

Iz »kozaških pričevanj«

»Najtežje mi je bilo v letih Stalinovih čistk. Takrat me je reševalo, da sem si rekel: kaj nam Slovencem preostaja, ali se prepustiti Hitlerju na milost in nemilost, če pritise na nas in nas v najboljsem primeru spremeni v sebi podobne zločince in morilce in nas pošlje v boj proti drugim svobodnim narodom, ali pa pustiti, da nas pošlje v peč kakor Žide? Ko pride od tega, bo za vse nas Slovane samo ena možnost, ali se Hitlerju ukloniti, ali pa se proti njemu boriti pod Stalinovo zastavo. Zanašati se na omahljive zahodne kapitalistične države, ki se še same ne morejo ščititi in braniti, bi pomenilo toliko kakor čakati da pridejo gestapovci in nas odpeljejo kakor Žide.

O vsem tem sva se v tistih črnih letih Stalinovih čistk večkrat pogovarjala z bratom Jušem. On, ki je bil vedno zagovornik Sovjetske zveze, je začel takrat zaradi Stalinovih procesov proti boljševikom stare Leninove garde in slavnim voditeljem Rdeče armade dvomiti o nje-

ni trdnosti. Kot profesor zgodovine si je pomagal razložiti te zagonetne in skrivnostne pojave tako, da se je zatekal k zgodovinskim analogijam. Rekel je, da samodržstvo nujno pripelje do tega, da se začno nekateri politični vrhovi, če se ne strinjajo s politiko vladanja, upirati in včasih tudi kovati zaroto. Zato pa tiran počasi vidi povsod same nasprotnike in sovražnike, ki bi ga radi odstranili s prestola. Tako se vedno začno preganjanja, ki me, je dejal Juš spominjajo na rimske cesarje, ki so ponoreli iz bojazni pred zarotniki.

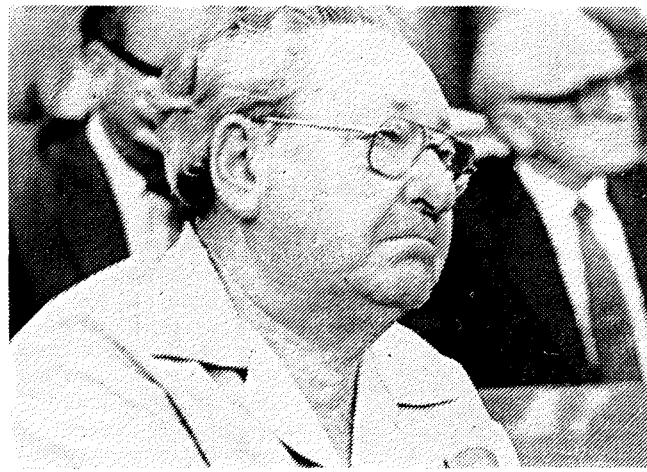
V tem času je Juš pomagal Miroslavu Krleži v Ljubljani natisniti njegovega Kerempuha, za katerega v Zagrebu ni dobil založnike in so ga, skratka, v Zagrebu prepovedali tiskati.

Nekega večera je Juš pripeljal s seboj Krležo k nam v oštarijo. Sedli smo v posebno sobo in se pogovarjali tudi o moskovskih procesih. Jaz pa sem v tem odprl radioapar, imel sem precej močan sprejemnik, in poi-

Miroslav zaslišal ruščino, mi je rekel: »Molim te, zatvori Moskvu, da ne čujem pucnjave iz Lubjanke.«

Juš je bil eden bližjih Krleževih prijateljev v Ljubljani. Vsi njegovi semišljenki so bili opečateni po njegovi takratni reviji Pečat kot pečatovci. Med njimi je bilo veliko naše takratne leve inteligence, Bratko Kreft, Ivo Brnčić, Igo Gruden in še več drugih.

Politična logika, glede na

Stalinove procese, je bila v tem času precej »enousmerjena«. Dvomi o voditelju so bili nevarni za enotnost partije. Verjeti si moral v edino realno silo, ki se lahko upira Hitlerju, v Rdečo armado, kateri je komandiral Stalin.«

Kmečkega glasu«, ki sem jo slišal na Bazi 20. Na široko se je razgovoril o tem. »Veš Viktor, poslušam radio London. Kadarkoli ga odprem slišim napovedovalca, ki govori, da je zopet prišel nov

konvoj vojakov in orožja iz Amerike na Angleško. Pa sem se naveličal poslušati te vesti in napisal sem članek o tem, kako naj čimprej odprejo drugo fronto, ki jo že dolgo obljublajo, ne pa da kopičijo orožje in vojake v Angliji, ker je nevarnost, da se radi tega potopi otok. Pa me pokliče Peter, ti veš kako on govori kadar je jezen – vsaj delal se je da je – kot slap so se valile besede kritike name, niti do besede nisem prišel. Ko je končal pa mi reče, da je mislila anglo-amerikancov, ki je pri našem glavnem štabu, protestirala proti takemu pisanju. Tudi Kristof mi je kritično rekel, da ne smemo dražiti zaveznikov s takimi bodicami.«

Vse sem razumel, ne zaradi pisanja, temveč zaradi zaveznikov, ki jim ne smemo povedati resnice.

Viktor Stopar

Vlado Kozak v svinjaku

Izkoristil sem moje »pohajkovanje« po Bazi 20 in Beli krajini tako, da sem obiskal mnoge tovariše in organizacije. Tako sem bolj spoznal naše osvobojeno ozemlje in delo na njem. Med drugim sem odšel tudi v »Uredništvo Kmečkega glasu«, ki ga je urejal Vlado Kozak. Bil je urednik, novinar, administrator in kurir. Svojo bazo je imel na Rampohi, v hiši med Bazo 20 in Starimi žagami. Po dobro shojeni stezi sem bil iz Baze v nekaj minutah pri njem. Našel sem ga pri

delu, toda ne v hiši, temveč v zapuščenem svinjaku, ki se je držal hiše. Ker je bil Vlado vedno nekakšen »posebnež« se nisem niti preveč začudil temu načinu dela.

V smehu mi je pravil, da ima boljši navdih, če dela v svinjaku, ker mu ta daje vzpodbudo za njegovo kmečko pisanje. Mislim, da je bil takrat tudi predsednik kmečke komisije pri CK KPS.

Med razgovorom sem ga spomnil na kritiko o njegovem pisanju in »zaplembi

Še ena o Kozaku

Njegovi prijatelji so ga vselej, tudi v najtežjih časih, doživljali kot nenadkriljivega duhoviteža in šalivca. Ene izmed neštetihih prilog Vlada Kozaka še izza časov med obema vojnama se spominja Viktor Stopar:

Med obema vojnama, ko je bil lastnik gostilne pri Štrajlju na Poljanski cesti, nasproti gimnazije, je zelo rad pohajkoval po Ljubljani s prijatelji. Nekoč so ga prijatelji našli »v rožcah« na stopnicah Frančiškanske cerkve. Zleknil se je in zadržal. Pohiteli so v gledališče, si spodili meniško kuto, ga oble-

kli vanjo in ga, spečega, poneli k samostanskim vratom. Patru, ki jim je odprl, so izročili Kozaka, češ »vsa brata smo našli pred cerkvi-jo in vam ga izročamo.«

Zjutraj je prišel v celico, kjer je Vlado prespal, vodja samostana, in ga povprašal, kdo pravzaprav je, saj ni njihov brat. Vlado si je začuden ogledal svojo kuto, nato še priorja – ter rekel: »Pošljite nekoga na Poljansko cesto v gostilno Štrajzelj. Naj povpraša za Vlada Kozaka. Če je on tam, potem res ne vem, kdo sem jaz.«

PUBLIKACIJE

Vestnik Koroških partizanov

Čprav nosi številko 1, je to že druga letošnja številka Vestnika koroških partizanov. Letos je namreč izšla že posebna številka Vestnika, v kateri sta bili objavljeni bibliografija Karla Prušnika-Gašperja ter bibliografija Vestnika za vseh dosedanjih petnajst letnikov. Prva letošnja redna številka te publikacije pa nam znova pri-

naša v branje vrsto zanimivih prispevkov.

Dr. Marjan Šturm, sodelavec Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu, piše ob 40-letnici izselitve koroških Slovencev in prvega oboroženega spopada na Koroškem, da izselitev Slovencev leta 1942 ni bila samo posledica politike nacističnih oblasti, temveč del

kontinuiranega delovanja protislovenskih sil na Koroškem. Vojni zločinci Rainer, Maier-Kaibitsch in drugi so bili na Koroškem že veliko pred anšlusom.

Izseljevanje koroških Slovencev je bilo sestavni del strateškega koncepta nemških šovinistov na Koroškem v njihovem boju zoper slovensko manjšino, kar pa so koroški Slovenci kmalu spoznali. Odpor množic se je iz dneva v dan širil in zadobival vse jasnejšo obliko odpora proti nečloveškemu okupatorjevemu ravnanju.

Koroški Slovenci, ki so bili med vojno izseljeni, so si že v izseljeništvu obljubili, da bodo ohranili živ spomin na svoje izgnanstvo. Obljubo so držali in po vojni ustanovili Zvezo slovenskih izseljencev s sedežem v Celovcu. O tem in o aktivnosti Zveze piše v članku z naslovom Prispevek k zgodovini

Zveze slovenskih izseljencev Rado Janežič.

Črtico avstrijskega partizana Ervina Scharfa (Drobna partizanska zgodba) je prevedel Boris Misja. V njej ta avstrijski borec opisuje dogodek proti koncu vojne, ko se je odpravil na sestanek s tovariši v Celovec.

Nežka Mlakar-Anuška zaključuje svoje spomine na zimo 1944/45, Bogdan Žolnir pa opisuje, kako si je Vladimir Letonja-Janež kot rajonski sekretar na Koroškem vzgajal mlade skojevce.

Sledita še oceni Koroškega koledarja 1982 in knjige dr. Zmaga Kumar »Od Dolan do Šmohorja.« Objavljen je tudi nekrolog v spomin partizanu Andreju Sienčniku-Smrekarju. Hkrati je v Vestniku zaživele tudi rubrika, v katero pišejo bralci in mentorji Gašperjevebralne značke.

B. J.

Monografija Vrbja

V občini Žalec praznujejo občinski praznik vsako leto v drugi krajevni skupnosti. Ob tej priložnosti izdajo monogra-

fijo te krajevne skupnosti. Letos je izšla monografija Vrbja, kraja, ki je v bližini Žalca.

V vsakokratni monografiji je

ena osrednjih tem zgodovina narodnoosvobodilnega boja v določeni krajevni skupnosti. V priložni monografiji je oris tedanjega časa v Vrbju podal domačin Dane Dedič, pisatelj in udeleženec NOB. V svojem zapisu, ki je bogato opremljen s fotografijami, nas uvodoma popelje v predvojni čas, nato pa skozi celotno obdobje 1941–1945. Iz množice dogodkov izločimo samo nekatere. V Vrbju so imeli »usmiljeni bratje« manjšo »hiralnico«. Nemci so starčke iz nje odpeljali in jih po vsej verjetnosti pobili – tako kot bolnike iz bolnišnice v Novem Celju ter iz hiralnic v Medlogu in Vojniku. Ta okupatorjev zločin še ni bil raziskan. Nadalje je v sestavku popisana okupatorjeva politična in upravna organizacija in v njenem okviru obvezno vključevanje v Heimatbund oziroma v Hitlerjugend, vključno s prisilno predvojsko vzgojo mladine. Prvi »apel«, ki je bil sklican v Žalcu, je bil že 20. maja 1941. Udeležba na apeli je bila obvezna. Na njih so Nemci grozili s preseljevanjem ter najostreje zavračali izražanje slovenskih narodnostnih čustev. V decembru prvega leta vojne je prišlo do prvega bojnega spopada v Vrbju. Vodil ga je Polde Kozmelj. Znašel se je v obroču, bil ranjen in Nemci so ga ujeli.

V nadaljevanju sestavka je nadrobno popisal zločin, ki so ga Nemci zagrešili na Martinovo nedeljo, 12. novembra 1944. Partizani so bili obveščeni, da

mora Marija Debič Nemcem izročiti vse blago, kar ga je še imela v svoji trgovini. Trgovina je partizane podpirala že od leta 1941 dalje. Mož Marije Debič je bil zaprt (in je kasneje umrl v taborišču), oba sinova pa sta bila v partizanih. Na novico o obvezni izročitvi blaga so prišli v vas v spremstvu domačih aktivistov borci III. bataljona Bračičeve brigade. Ko so klicali Marijo Debič in njeno mater, sta se mimo hiše pripeljala nemška vojaka. Partizani so ustrelili po njiju in enega izmed obeh ubili. Nato so se morali umakniti. Kmalu so v vas prihrumeli Nemci ter ustrelili Marijo Debič, njeno domačijo pa zažgali. Hkrati z njo so ubili tudi sedemdesetletno sosedo, ki je prišla gledat, kaj se dogaja. Truplo Marije Debič je zgozlenelo v ruševinah pogorišča. Vaščanke Vrbja so na pobudo upokojene kuharice Marije Kač zbrale njene kosti in jih skrivaj pokopale na pokopališču v Žalcu.

To seveda ni edini sestavek v monografiji. Zgodovino krajevne skupnosti Vrbje razgrinjajo tudi sestavki o delovanju posameznih društev, o delu mladinske organizacije, o kmetijski obdelovalni zadrugi »Slavko Šlander« in pod., zlasti zanimiv pa je »Zemljepisni in splošni zgodovinski oris« izpod peresa profesorja Janka Orožna.

V knjigi sta posebej predstavljena tudi pisatelj Dane Debič in akademski slikar Veljko Toman.

Franc Jezovnik

Koroški izgnanci

Daj, daj, dajte – kruha

Celo v očenašu je splošno znana zahteva: Daj nam danes... Pravzaprav vsi terjajo od nekoga kruha – od matere, oblasti, dobrotnikov, od kmetijstva, kmeta ali kakor se zdaj reče – od skupnosti. Nekdaj je v Rimu ljudstvo, ki je živelo od »boglonaj«, ne da bi delalo kaj drugega kot kričalo »Živel, cesar« in »Kruha in iger«, kratkornalo terjalo, naj mu mogočni oblastnik reže kruha. Kako je bilo z mesom, nič ne vemo. Prav, pametno je, da tudi zdaj o mesu molčimo. Dovolj imamo skrbi s kruhom. Navadno je tako vsako leto, vsaj pred žetvijo. Ob tem času se vselej spomnimo kmetijstva (celo

kmeta), grajamo nemočno, nesposobno, na večne čase zaostalo kmetijstvo, češ da dosega le sramotno majhne pridelke, da jeseni ni posejalo dovolj krušnega žita, da ni primerno gnojilo, ne ob najprimernejšem času sejalo, da ni preprečilo suše, neviht, toče in da ni navsezadnje dobro pripravljeno na žetev. Mimogrede prav tako po stari navadi tarnamo, da ni denarja za odkup pšenice, pa da tudi silosi niso povsod pripravljeni, da ni dovolj sušilnic, ne glede na to, da prav tako s samo žetvijo nikakor nismo zadovoljni. Kvajajo se kombajni, zagaja nam vreme, ni nadomestnih delov za

žetvene stroje, ni deviz itd. – kar znamo vse že na pamet.

Koliko pšenice ali krušnega žita nasploh bomo pridelali, vemo, seveda že najmanj pet let vnaprej, ker pač pridelke zelo skrbno načrtujemo. Če se načrti ne uresničijo, krivca ni treba še iskati: krivi so pridelovalci. Kmetijski znanosti pa vsa čast: ustvarila je tako rodovitne sorte, kakršnih ves svet – razen nas – še nima. To velja tako za pšenico kot koruzo. Tako je pri nas mogoče doseči največji hektarski pridelek pšenice na svetu. Ni prevelika skrivnost: nekateri kmetijski kombinati in njihovi pogodbeni pridelovalci (reče se: kooperanti) tudi dosegajo nezaslišane pridelovalne uspehe. Toda to ni kdo ve kaj zanimivo za časopisje, ki se rado ogiblje vseh snovi, zvezanih tako ali drugače z »zaostalim« kmetijstvom. Kmetijstvo je nasploh nekaj

neznansko dolgočasnega, v neposredni zvezi z večnim tarnanjem, da ne pridelujemo dovolj sladkorne pese, krušnega žita, koruze, sončnic, da nam nenehno primanjkuje mesa – sicer pa je to znana pesem. Zdaj se končuje ob vsaki priložnosti: Pridelati je treba več hrane!« (slovensko: živeži)! Kako bomo to dosegli in kdo si bo zavihal rokave, ni zanimivo. Poglavitno je ponavljati do nezvesti: »Treba je!«

Tako torej ponavljamo vsi prastaro zahtevo: Kruha! Daj, dajte! Toda kdo je tisti, »dobrotnik«, ki nam je rezal kruh. Pravzaprav ne: kruh nam je rezal nekdo drug, kmetijstvo ga je samo pridelovalo. Kruh nam režejo čudne škarje, ki jim pravimo cene. Pšenice pridelamo poprečno več na prebivalca kot Amerika (ZDA), zato je pa tudi več – uvažamo. Kruh je res čudež...
efes

Partizanske domačije

Kajžarji spreminjajo svet

Prevovnikovina, prva javka na Koroškem

»Zato se fretarski rodovi grabijo za to svojo zemljo, grabijo in grabijo... čeravno te zemlje fretarske ne ljubijo... temveč se je boje, kot človek strohnela mrliča, po katerem pleza iz jame, da se reši na sonce...«

(Prežihov Voranc, Prvi spopad)

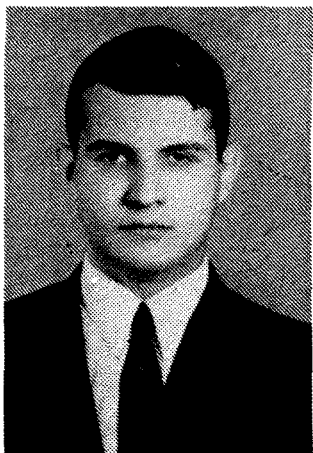
Devet let je Adamičev Jakec, dandanašnji Prevovnik na Ludranskem vrhu na Koroškem, služil pri Plazniku v Bistri, zganjal živino, premetaval gnoj, se kotalil po svislih in žulil repico brez zabele, pusto in sitno.

Bajtarija se jim je zalezla v dušo in telo. Pogledi so jim tavalj v dolino.

Uro hoda, bi dejal, je od bajtarije živela Mica. Ne na svojem. Na štantu.

Jakčevo hlapčevanje se je končalo 1924. leta, ko se je vrnil iz vojske in se podal k grofu Turnu za drvarja v Bistru. Zdaj je bil vendarle na svojih nogah. Trmasto je ril po koroških ridah v temnih gozdovih Smrekovca, skal les in ga spravljalo do Silvestra... na tenko je piskal, poredko so kapljali novci v žepe, ni se bilo bati, da bi jih preluknjali...

»To je bvo hudičevo delo, pa še lušno zraven,« zamomlja, hudomušno pogledovaje Micko, ki jo zanaša, kot pijano muho po kuhinji. Visok pritisk

Franci se je rodil v bunkerju

spodnaša Micki noge, k zdravniku pa noče in noče.

S stoterimi nitmi sta privezana k hišici ob lipi, starodavni prijateljici, znamenju slovenstva.

Ko se je nakapljalo dovolj denarja (»Da bi te vrag, nikoli ga ni bilo dovolj,« zatrka s členki po mizi Jaka), je 1928. leta kupil hišico in deset let kasneje vanjo pripeljal Micko s štanta.

Nikamor nista hodila, garala sta. Jaka se je še naprej udinjal grofu Turnu. Še volit nista šla. Goljufajo, je tlelo v glavi Jaki, ostaniva, je rekla Mica. Kaj bi to nama, sta složno dorekla, v dolini tako ali tako naredijo po svoje. Vedela sta, kaj je bilo storjeno ob plebiscitu, kje so ostali bratje...

Deset let sta že trjancila po Ludranskem vrhu, ko se je rodila Lenčka. Čez dve leti je privekala na strmico Marica. Sredi vojne vihre je prineslo

Anzija. Vsemu hudemu navkljub so spravili na svet še Francija. Po koroških vrhovih se je že plazila, srečna in presrečna, svoboda. Naposled, 1951. leta, je Jaka »kupil« še Zofko.

Odrezani od sveta

Lani je v kajži na Ludranskem vrhu prvič zasvetila električna svetilka. Micka se kar naprej smeje in kar naprej jo zanaša, niti koraka ne naredi naravnost.

»Človek mora biti hud, ne pust,« zavrne tegobe.

Kajžarija ni nikoli kaj prida prinašala.

Bili so odrezani od sveta. Danes se tik nad domačijo vije cesta.

»Jakec, primi pamet v roke, pomisli, razsodi, danes ni čas, da bi ravnal brezglavo. Postali bomo vojska, ki bo oplela z okupatorjem, vrgli ga bomo nazaj, od koder je prišel,« tako nekako je govoril nekega dne, menda je bilo v jeseni 1942, Milan, kaj kmalu za njim pa še Pavle Zaucer-Matjaž. Od tistih mal je Jakec, Prevovnikov, na Ludranskem vrhu brez besede sprejemal »gošarje«. Bil je vzel pamet v roke, pomislil in razsodil...

»Nekdo mi je prinesel vermanshaftarsko uniformo iz doline, čuj, je dejal spodaj v dolini so rekli, da moraš sedaj to nositi. Lej ga vraga, se mi je zakreslepičilo v glavi, da bi moral. Že sem hotel reči, nihče me ne more prisiliti, ko se je oglasila Micka. Kar nazaj jo nesi, je djava. No, sem rekel, ženske je pač treba ubogati.«

Kar na smeh gre Jakcu. Prevovnika kar prevzdičuje od ponosa, da je tako premeteno ravnal.

Naneslo je tako, da je bila poslej tukaj prva javka na Koroškem, kamor so nenehno zahajali Alojz Stanta-Dolf, Golob, Ivan Jernej-Korošec, Janškov Luka s Koprivne in drugi.

»Čudno veliko jih je prihajalo, le baral nisem nikogar, kako mu je ime, kako se piše, od kje je. Vedel pa sem, da nosim glavo v torbi. A glejte, so bili tudi takšni, ki so izdajali, grdobe. Meni se je to gabilo.«

Na Prevovnikovini je bila javka natančno do 2. aprila 1944. Takrat sta tudi Prevovnika vzela pot pod noge in odšla na Smrekovec k partizanom, v vzhodnokoroški odred, Jakec za kurirja in obveščevalca, z grmado let na

hrbtu, Micka za gospodinjno. Otroke sta odrajtala Mickini sestri, k Bloderjevemu Janezu pod Peco. Še prej sta poskrila hrano v skrinjo, to pa pokrila z vejami in pozneje po malem odnašala iz nje.

Prevovnikova Micka

Sestrin dečko je, po dogovoru s partizani, odšel javit Nemcem, da so stara dva odgnali partizani. Kaj kmalu so na Prevovnikovino prišli vojaki, odgnali živino, pokradli, kar je bilo vrednega in znova odšli.

»So računali, da midva, če so naju že odgnali, ne bova več potrebovala živine in vsega, kar so odnesli,« je smeje se zakrilila z rokami Micka, a jo je že tisti trenutek kar vrglo v kot pri štedilniku. Že nekaj let se ji tako dogaja.

V bunkerju se poraja novo življenje

»Ja, sva odšla, reče Jaka, tenko moram prisluhniti, da razumem prijetno pojočo govorico, ampak, ko bi vi vedeli, kako je bilo pri tej hiši živahno. Prihajali so tomšičevci,

šerčerjevci, vzhodno koroški odred, Prušnik-Gašper pa Marko, velik in silen kot bor, Silas in Kolja...«

Spomin seže še nazaj, živahnost premaga zadrego, slike živo stopajo pred nas. Jesen 1943. Pri sosedu so bili raztrganci, pri Prevovniku partizani. Fantje so se hitro umaknili. Pojdi in jih prijavi, da boš imel zaščiten hrbet, so rekli. Jakec je odšel v dolino.

2. aprila 1945, natanko leto po tistem, ko sta Prevovnikova odšla v partizane, se jima je v bunkerju na Smrekovcu rodil sin Franci.

»Trpljenje, ki sem ga djava skozi, je zaihtela Micka, ko je polagala na mizo strd in borovnice, je pokazalo zobe Franciju. Rodil se je na pol slep in tudi sedaj slabo vidi. V Mariboru je telefonist. Prekleti bunker mu je pustil temo v očeh,« se zagreni skorajda do solza Micki in ji zatrese roke.

Prevovnika je tista nesrečna leta mučil želodec, rana ga je skelela, skoraj tako hudo kot zavest, da so ga oropali, da je moral zapustiti domačijo, da Slovenec ne sme biti Slovenec. Ko je bilo že tako hudo, da ni bilo za prestat, se je podal v dolino. Pisalo se je leto triništirideseto...

»Odšel sem k zdravniku Hohnerju v bolnico v Črno. Slišite, je dejal, sedaj vas ne morem operirati, štiriinštiridesetega pa lahko!«

Skalpeli se niso dotaknili Prevovnikovega drobovja vse do šestinštiridesetega leta. Po operaciji se je podal na delo v Mušenik, k žagarjem. Kaj vse ni bil potem: furman, gozdni cestar...

»Ko so nam napeljali elektriko, sem moral plačati stari milijon in tristo tisoč dinarjev. Iz svojega žepa, nihče mi ni nič dal zraven, niti otroci ne. So-

sed tega ni zmožel, crknila mu je krava, elektriko pa so mu vseeno napeljali. Potem pa so mi vse skupaj vrnil, jaz pa danes, ko vse skupaj tole premlevam, dajem vsako reč na svoje mesto, takole mislim: je res, da smo veliko prestali, da smo se morali marsičemu odpovedati, res pa je tudi, da se je družba spomnila name in na moje zasluge,« je spet na moč ponosno in zanosno razlagal stari Prevovnik.

Od sosedu Silvestra do Jakeca je četrta ure hoda. To je najbližji sosed. Do Lukača se pidiš slabo uro, prav tako do Permanaška, nekoliko bližje je Jedlovčnik. Med Črno in Smrekovcem, na Ludranskem vrhu, hiše niso posejane tako na gosto kot gobe in borovnice.

V dolino greste redkokdaj. Le za najnujnejšo potrebo. Med te za Prevovnikova nikakor ne spada zdravnik.

»Glejte no, ni časa. So rekli, da bi šel v zdravilišče, ampak kaj naj počnem v zdravilišču? Tam bi samo lenaril...«

Jakec misli to nadvse resno. Gube na obrazu se mu zgladijo, čelo pa namršči. Kje pa, zdravilišče, nikarte. V dolino vsak mesec enkrat po pokojnino, to ja, pa po Mickino priznavalnino, to tudi, seveda, ko je že tam, pa, denimo, k otrokom in na vsak način na borčevsko konferenco. Tega ne kaže zamuditi, to je za Jakca zakon in želja.

»Sem vštima, da je zmiraj bvo prov!«

»Za Prežihe barate, reče in seže po pepelniku, ki mu hodi nekam preveč na pot. Poznal sem ga in rečem še zdaj, da je bil to strašno imeniten človek in da se je rad pogovarjal s preproščino, kakršen sem bil jaz in moji. Bila ga je sama dobrota, ja, zapišite.«

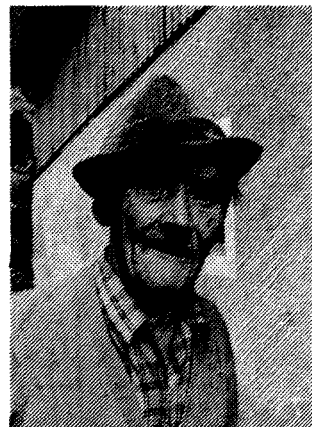
Zgoraj ob lipi, ob gruči ci brez vsakega reda na-

metanih stanov, ki že kazejo rebra in jih je treba podpirati s tramovi, da se ne poležejo na kravico in tri svinje, živita Prevovnikova življenje, ki se ni dosti spremenilo od tistega, ki so ga v prijazni in pripljudni domačiji živeli koroški partizani.

»Sem vštima tako, da je zmiraj bvo prov,« je ostro in odločno, po koroško prisrčno in jedrnato, z glasom, ki ni trpel nikakršnega ugovaranja, prišla Micka.

Za trenutek je v izbi, čudno visoki so ti stropi, ne,« je zamarnjal Jakec, zavlada mir. Pogledal sem radio v globoko udrtem oknu, skozi katerega je bilo moč videti v strme globeli.

»Poslušam poročila. Človeka stiska v glavi, čudno veliki grme topovi, nobenega spoštovanja ni več med ljudmi. Samo tepli bi se. Kje so bili ti lju-

Jakob Adamič, po domače Prevovnik z Ludranskega vrha

dje, ko je gorje imelo mlade, kje, vas vprašam? To so slaba znamenja. Ljudje premalo delajo pa imajo čas misliti na lumparije.«

In Prevovnik spet umolkne. Tako človek ve, da se je nekaj izteklo.

Zunaj brenče iz osmih panjev Jakčeve čebele.

Čemu bi hodil k zdravniku? Jakec pije črničevo vodo, čaj iz zdravilnih rastlin, za poslastico pa še med. Zdravje, pravi Mica, se skriva med travami.

Milenko Strašek

Prevovnikovina ni nikoli odrekla gostoljubja

Padlim junakom Blegoša

V dneh od 2. do 5. avgusta 1942 je v neenakem boju z nadmočnim sovražnikom padlo 15 borcev Poljanske čete.

Mineva 40 let, odkar je bilo avgusta leta 1942 na Blegošu obkoljenih 42 borcev Poljanske čete 2. bataljona 1. grupe odredov.

Večtisočglava nemška vojska, oborožena z najmodernejšim pehotnim orožjem in motorizacijo, je obkolila Blegoš, da bi uničila najmočnejšo partizansko enoto 2. grupe odredov, ki pa se je dan pred tem z Blegoša umaknila preko Selške doline proti severni Gorjski.

V obroču sta se znašli Loška in del Poljanske čete, ki je šla 42 borcev. Loški četi se je uspelo v noči od 3. na 4. avgust iz obroča prebiti na italijansko stran, borcem Poljanske čete pa preboj ni uspel.

Obkoljeni partizani so se okrog poldneva 3. avgusta 1942 izpod vrha Blegoša umakali in se v prvih popoldanskih urah z jurišem prebili preko vojaške ceste navzdol po drči Debela peč, v smeri Žetina. Ko so v poznih večernih urah 3. avgusta poskušali z jurišem, niso uspeli. Maloštevilna enota se je reševala v temi z razprši-

tvijo. Poskrili so se po jamah in kotanjah, pečinah ali pa so si poiskali zavetje v košatih gozdnih krošnjah.

V tem neenakem boju z Nemci na Blegošu je padlo 15 borcev, 6 pa je bilo ujetih. Padli so bile borci:

– Bogomir STARC-KARMAZOV, učitelj iz Maribora;
– Ive OSREDKAR-STIPE, mornariški poročnik iz Ljubljane;

– Engelbert CIUHA-MATJAZ, fotograf iz Ljubljane;
– Franc BAJT-BOJAN, črkoštevnik iz Ljubljane;

– Gregor ZUPAN-SULC, pekovski pomočnik iz Kroke, stanoval v Ljubljani;

– Jože RUPAR-OČKA, gozdni delavec iz Črnega vrha, stanoval v Predmostu pri Poljanah;

– Vinko OBLAK, pekovski pomočnik in avtoprevoznik iz Nove vasi pri Žireh;

– Jože PETERNEL-MITJA, kmečki sin iz Delnic pri Poljanah;

– Franc OMAN, poljski delavec iz Hotovelj pri Poljanah;

– Brata Jože in Ivan POLIPENKO, gozdna delavca iz Jelovice na Blegošu;

– Janez ŽAKELJ-ANŽON, čevljar iz Stare vasi pri Žireh;

– Bogomir LUKMAN-BOGO, tiskarski strojnik iz Ljubljane;

– »Andrej« in »Luka« iz Ljubljane, katerih identifikacija ni uspela.

Padlim junakom Blegoša je leta 1978 na Črnem Kalu v Blegošu lovsko društvo Poljane postavilo spominsko obeležje. Padlemu borcu Francu BAJTU je takoj po vojni, njegov oče na mestu njegove smrti v Robeh nad vasjo Jelovico v Blegošu vzdal v skalo spominsko ploščo. Plošča v Robeh in spomenik na Črnem Kalu nas danes spominjata na junake Blegoša. Dvanajst padlih borcev predstavljamo s fotografijami.

Mladinka Martina DEMŠAR iz Malenskega vrha pod Blegošem je o nemški ofenzivi na Blegoš tedaj v svoj spominski dnevnik zapisala:

»2. avgusta, nedelja (stran 8, 9 in 10). Ata je šel v Podpuč zidat. Jaka, Polde, Ančka, Marinka in jaz smo šli z njim. Ko smo šli od Žetina, se nam je kar zdelo, da lahko dobimo kje za Koprivnikom partizane in res, na Romovcu, kjer smo imeli namen počivati, nas je ustavila partizanska straža. Bila sta dva, eden je takoj tekel v

Bogomir Starc-Karmazov

Ive Osredkar-Stipe

Franc Bajt-Bojan

Gregor Zupan-Sulc

taborišče povedat, da smo tukaj, drugi pa nam je ta čas pravil od kje in zakaj je odšel v partizane. Iz taborišča je prišel mlad partizan, ki se je predstavil za Iztoka. Rekel je, naj ata, Jaka in Polde, pokažejo legitimacije in jih je popisal.

3. avgusta. Z Marinko sva šli žet. Zjutraj je prišlo nekaj Nemcev, potem pa vedno več. Okoli poldneva se je visoko v Blegošu dvignila v zrak raketa. To se je nekajkrat ponovilo. Posečnikove žanjice so videle avto, ki je peljal vojake po Hajnrihovi cesti na Blegoš. Žela sem pri Jakobinu. Popoldne je začela strojnica žalostno pesem, ki je odmevala po blegoških gozdovih. Začel se je boj. Imela sem samo dve želji, da bi bil ata doma in, da bi Nemci nobenega partizana ne ujeli. Zvečer sva z Ančko in Marinko sami doma, ker je vedno bolj pokalo, je izgledalo, da ne bo

nič kaj spanja. Po večerji sva šli k oknu poslušat. Raketa in za tem dolg rafal, to se je ponavljalo neprenehoma. Pokanje je odmevalo po blegoških gozdovih.

4. avgusta, torek. Že popoldne sta se peljala dva Nemca z motorjem v Jazbine. Popoldne je prvič pripeljal avto skozi našo vas. Proti večeru je prišlo še več avtomobilov iz Jazbin. K nam je prišlo nekaj Nemcev, hoteli so imeti večerjo. Ančka jim je skuhalo krompir, škoda ga je bilo zanje. Ob 8. uri je avto odpeljal nazaj. Neki Nemec je dejal, da pelje ujetega bandita. Bahal se je tudi, kako je včeraj ponoči sam s pištolo ubil sedem partizanov.

5. avgusta. Nemci so še vedno tukaj, ne vem kako bi bilo, če bi se za stalno naselili v vasi, ko smo jih že po enem dnevu siti do grla. Vsi smo radovedni kakšen bo rezultat bitke. Kma-

lu so dobili nekje za Jelovico tri mrtve partizane, dva sta Ožbirjeva iz Jelovice a tretjega ne poznajo. Prepeljali so jih v Javorje. Ožbirjeva so pokopali na pokopališču, a nepoznanega zunaj, pod pokopališko ograjo. Pozneje smo zvedeli, da je ljubljčan in edini sin svoje žalostne matere, njegovo partizansko ime je bilo Matjaž. Dobili so jih še več, a te so morali pokopati na kraju njihove smrti. Grobovi slovenskih fantov, čeprav ste raztreseni po velikih blegoških gozdovih, ne boste pozabljeni. Mi ne vemo, kje ste in ne poznamo onih, ki spijo v vaših globinah, a vendar mnogokrat romajo naše misli k vam. Za vedno boste ostali v naših spominih, saj hranite v sebi žrtve, ki so padli za nas Slovence.»

Po dokumentaciji zbral: Janko MROVLJE

Jože Rupar-Očka

Vinko Oblak

Jože Peternel-Mitja

Franc Oman

Jože Polipenko

Janez Žakelj-Anžon

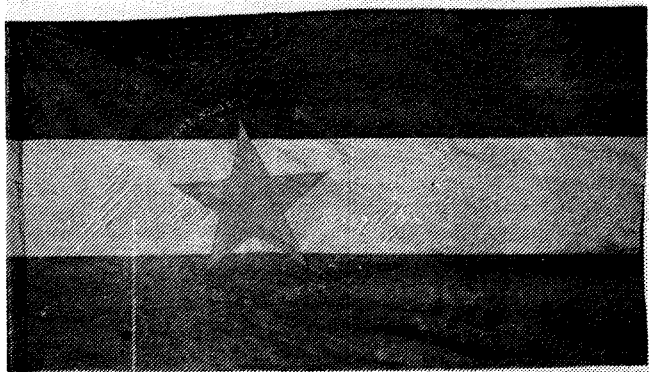

Bogomir Lukman-Bogo

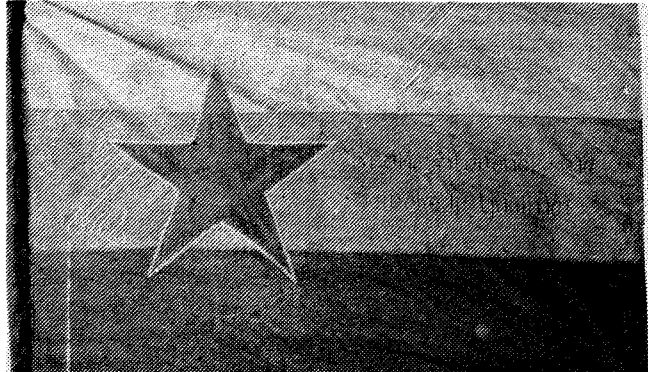
Ivan Polipenko

Zastave – simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj – svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili

41

Zastava II. čete I. bataljona VII. udarne brigade Franceta Prešerna: jugoslovanska tribarvnica, okoli zvezde je z rumeno nitjo uvezan napis: NAJVEČ SVETA OTROKOM SLIŠI SLAVA II. ČETA I. BTL. FR. PREŠERNA. Velikost: 170 x 94 cm. Hranijo jo v Vojnem muzeju v Beogradu.

42

Zastava IV. čete II. bataljona: slovenska tribarvnica, na modrem polju je z rumeno nitjo uvezen napis: Bratje Slovenci smo svobodno ljubimo! Na robu je s črnilom napisano: IV. četa II. bat., manjka pa, kateri brigadi je bataljon pripadal. Zastavo hranijo v Vojnem muzeju v Beogradu.

Ivan Jan:

4

Iz kronike Kokrškega odreda

Bataljoni Kokrškega odreda odhajajo po orožje na Štajersko

Drugo jutro se je bataljon z vzhodne strani za Storžičem povzpel na Javornik in se tu po šestih urah hoje malo zaustavil. Borci so bili hudo lačni in brez vsega. Politkomisar je približno vedel, kje je njihova ambulanta »A« (»Košuta«), ki se je tedaj zaradi hajk začasno preselila za Storžič, in jo po kratkem iskanju dobil. Tu so si »sposodili« nekaj moke in zabele, da so si skuhalo močnik, nato pa so takoj krenili proti Lomu.

»K Pavšljnu na Gabrcu smo prišli ob 16. uri. Deponirali smo odvečni material in orožje, skuhalo večerjo (surovine zanje so si zdaj »sposodili« v skladišču 2. bataljona, zaradi česar so kasneje nastali nesporazumi, opomba I. J.), potem smo tako izmučeni, da nismo več vedeli zase, z nahrtniki vred popadali po senu in spali do jutra.« Tako povedo poročila in komandant bataljona.

Od tu naj bi takoj naslednje jutro krenili naprej pod Dobro in Begunjsko, zaradi nemškega in domobranskega zasledovanja in drugih dogodkov pa je prišlo drugače. Moral je še nekaj dni ostati za Storžičem v Lomski kotlini. Tu je bil tudi 2. bataljon, s katerim je 3. bataljon takoj naslednje jutro, 20. novembra 1944, vzpostavil stik.

S prihodom 3. bataljona s Štajerske je KO spet precej izboljšal svojo oborožitev. Poleg tega pa sta zdaj že dva bataljona KO s svobodnega ozemlja prinesla še zavrhan mero bojne morale. To je pokazal tudi 3. bataljon, brž ko so se borci malo odpočili in naspali. Toda kmalu je bilo treba na položaje, pa tudi po hrano.

Dasiravno se je 1. bataljon pod Stolom že odpravil na pot, kamor je odrinil 21. novembra 1944, 3. bataljon ni mogel takoj tja. Zadržali so ga boji v Zgornjem Lomu 22. novembra in prehranbeni problemi.

Zato je na sektor, ki ga je zapustil 1. bataljon, mogel oditi šele 24. 11. 1944. Najprej se je utaboril pri Smučarski koči v Dragi, potem pa na zahodnem podnožju Dobro, nad žago v Dragi, v tako imenovanem Kisovcu. Tu se je zadrževal do 13. decembra 1944 ko je spet moral odriniti na storžiški sektor. Vmes je imel mnogo naporov, hajk, zased in spopadov.⁶

Oboroževalni pohod 1. bataljona

Ob vrnitvi 3. bataljona s Štajerske se je na poti pripravil še zadnji, to je 1. bataljon.

Cas njegovega odhoda je zvezan z dvema dogodkoma: tedaj je bataljon začel graditi novo taborišče v Zavrhu nad Smokučem, znamenito »Titovo vas«; prav te dni pa sta prišla v enoto nov komandant in nov politkomisar. To sta bila Alojz Bele-Tičko in Ivo Porenta-Vojko, ki sta takoj začela uvajati nov red. To je bilo kmalu občutiti.

Prvi bataljon, v katerem sta se v veliki meri razrasla »familiarnost« in »lokalpatriotizem« in ki je v zadnjih tednih doživel nekaj nepotrebnih izgub, je na dan odhoda, 21. novembra 1944, štel 153 bork in borcev. Ker je bilo treba še naprej minirati zlasti železniško progo, so določili, da bodo minirji ostali pod Stolom. Poleg teh ni šla na Štajersko še vrsta drugih tovarišev. Ti so imeli nalogo, da začeto »Titovo vas« gradijo in urejajo naprej, da jo varujejo in pripravijo nekaj hrane.

Tako je 21. novembra 1944 ob 14. uri šlo na pot 105 tovarišev, 47 pa jih je ostalo pod Stolom in na zdravljenju po ambulantah. Preden je bataljon odšel na pot, je kot svojo oborožitev res imel 46 pušk mavzeric, zato pa tudi 42 italijanskih pušk in kar 12 lahkih bred ter 1 brzostrelko. Seveda je del tega orožja in streliva ostal pri tovariših pod Stolom. Na Štajersko je nosil predvsem italijansko orožje, ki ga je tam nameraval zamenjati za nemškega oziroma angleškega.

Očitno je bilo, da bo ta bataljon za pot na Štajersko in nazaj potreboval nekaj dni več, kajti odrinil je izpod Stola. To je bilo najbolj zahodno taborišče bataljonov KO. Na njegovi maršruti ga je čakala ena dolina, ena gorska kotlina in reka Tržiška Bistrica; torej več kot prejšnja dva. A to je bilo vse vneseno v načrt marša, ki ga je komandant natanko predvidel.

S 1. bataljonom je odšel na pot tudi namestnik odrednega komandanta poročnik Jože Rebolj-Planinc. Priključil se mu je v Dragi, kjer je odre-

dni štab še vedno taboril in kjer so imeli še kratek posvet.

Prvi del marša je s kratkimi odmori trajal celih 13 ur, kajti po srečnem prekoračenju tržiške kotline so v Zgornji Lom nad Tržičem prišli 22. novembra 1944 ob treh zjutraj. Še ta dan pa se je v Lomu skupno z 2. in 3. bataljonom zapletel v celodnevne boje. Zaradi tega je bil njegov pohod še za en dan daljši. Tako so se 22. novembra 1944 v dolini Loma za Storžičem po naključju znašli vsi trije bataljoni KO. To je bil enkratni primer. In prav ta dan so jih Nemci in domobranci, ki so jih sicer pospešeno zasledovali prav zadnje dni, močno napadli. Ti boji in okoliščine, ki so privedle do njih, bodo posebej opisane. Tu le toliko, da je 22. novembra 1944 1. bataljon izgubil le enega borca, eden pa je bil ranjen, vendar je bil celoten potek bojev za bataljone KO uspešen.

A zdaj pojdemo dalje s 1. bataljonom proti Štajerski!

Komandant Alojz Bele-Tičko je takoj pokazal, da je bil poprej komandant brigade. Pred vsako etapo marša je moštvo strokovno pripravil na pravilno hojo. Zaradi tega so mu borci že od začetka zaupali, kar je bilo potem pomembno na vsej poti. Nekaj izkušenj pa so dobili že od prejšnjih dveh bataljonov.

Bataljon je območje Loma zapustil 24. novembra 1944 zjutraj. Tudi njemu se je prehod prek Kokre pod Kravcem posrečil brez strela, čeprav so bili domobranci ves čas na preži. Tudi vse drugo je bilo na poti do Gornjega Grada približno tako kot pri prejšnjih dveh bataljoni. Vendar je pri tem bataljonu treba posebej omeniti dvoje: prehranjevalno akcijo in miting.

Akcijo je 25. novembra opravil na Šenturški gori, se s tem okrepil in ponoči prispel v vas Krivčevo v dolini Črne. Tu je že delovala komanda mesta Gornji Grad. Bataljon, ki je to noč preupal po hišah, je v dogovoru s komando mesta 26. novembra zvečer tu izvedel miting. Z njim so bili domačini in borci zelo zadovoljni. Vse drugo je bilo tako kot pri prejšnjih dveh pohodih. Bataljon je komanda mesta Gornji Grad, kamor je prišel

Narisal in priredil besedilo
JELKO PETERNELJ

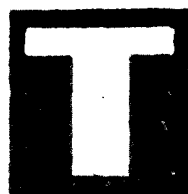
Partizani na Pohorju

36. Prišla je tudi ženska, ki je stanovala v bližini. Ko je bil pogreb opravljen, je bila ura točno polnoč. Kristi in Leon sta si voščila novo leto. Takrat pa je ženska začela jokati. Povedala je, da tako žalostnega novega leta še ni imela. Izgubila jo moža in sina. Jokala je, Leon in Kristi pa sta jo tolažila, kot sta vedela in zmogla.

Sozd Merx

TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA

TEKO p.o.

63000 CELJE, Gubčeva 2

s svojimi poslovalnicami se
priporoča za obisk

Sozd Merx

37. Tiste dni se je Leon mudil tudi v Pohorskem bataljonu. Po nekaj dneh se je s političnim komisarjem Borom vrnil na teren. Kmalu zatem pa je bil Pohorski bataljon napaden in v boju so padli vsi borci bataljona. Na terenu je zavladovala velika žalost, ko so ljudje zvedeli, kaj se je zgodilo. Ljudje iz Mislinske in Saleške doline so bili globoko potrjeni in so žalovali za bataljonom.

38. Fantje iz Pohorskega bataljona so bili povsod priljubljeni, saj so bili odlični borci in tovariši. Povsod, kamor je Leon prišel, so ljudje jokali, saj so poznali vse borce, ki so hodili po Pohorju. Nekateri so bili obupani, tako so žalovali za borci. Niso mogli verjeti, da bi res vsi padli. Pravili so, da je nekdo izmed borcev le ostal živ.

Sozd Merx

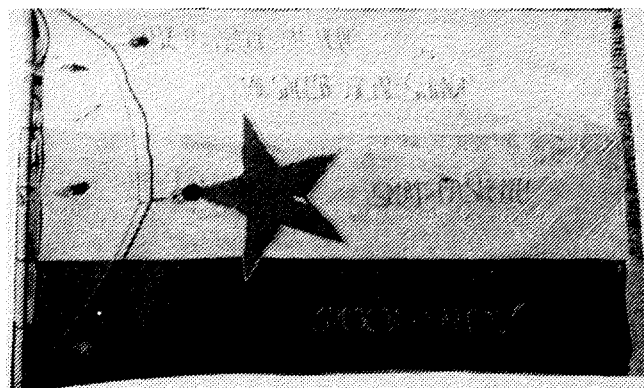

39. Čeprav je takrat na Pohorju bilo veliko snega, so štiri-najstletna dekleta prišla v hosto in prinesla s seboj hrane, da bi jo dala tistim, ki so preživeli. Leon je prišel v neko hišo. Tudi tu so ljudje jokali in verjeli, da je nekdo le še ostal živ. Stane, ki se je spomladi marca vrnil, tudi ni mogel verjeti, da so res vsi padli. Bataljon je imel taborišče pri Treh žebjih.

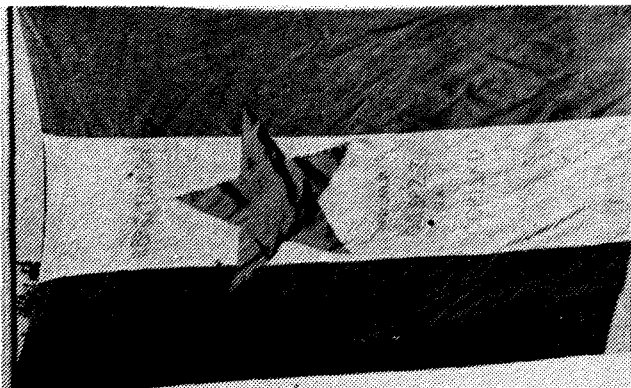
40. Ta kraj se je imenoval tako zato, ker so si nekoč Pohorje razdelili trije grofje. Razdelili so ga na tri dele in da bi bilo to zaznamovano, so zabili v neko drevo na vsako stran žebelj. S komandantom Stanetom so prišli v bataljonsko taborišče. Tu so našli prestreljene bluze in menazke, v bunkerjih je bila vsepovsod strnjena kri. Tu v zemljankah so prevezovali ranjene borce, pa jim je zmanjkalo obvez.

ali pa jih je naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih poštah širom po Jugoslaviji. Zelo malo je
li razvito, morda sodelovali pri njeni izdelavi.

43

Zastava »pratečega«
voda Prešernove brigade:
slovenska tribarvica, dvo-
stranska. Na eni strani je z
rumeno in belo nitjo izvezen
napis: TOV. IZ V. PRATE-
ČEMU VODU VII. SNOUB
»FR. PREŠERNA« SMRT-
FAZIZMU SVOBODA-NA-
RODU! Na drugi strani je
enak napis. Velikost: 143 x
93 cm. Hranijo jo v Vojnem
muzeju v Beogradu.

44 Zastava II. brigade 13.
uradne divizije: darilo OO
SPZZ za Goriško. Jugoslo-
vanska tribarvnica z napi-
som: II. BRIG. 13. UD. DIV.
POKLANJA OO SP ZZ ZA
GORIŠKO. Velikost: 155 x
100 cm. Shranjena je v Voj-
nem muzeju v Beogradu.
Obrambna vzgoja izvenšol-
ske mladine

Podatke in slike zastav
zbral podpolkovnik JLA
Stevan Kovačević.

Prosimo, da podatke o ob-
javljenih zastavah pošljete
na TV-15, Miklošičeva 28,
Ljubljana.

28. novembra zjutraj nastanila v vasi Križ.
Tudi 1. bataljon je svobodno ozemlje doživljal
tako kot prejšnja dva. In tudi temu bataljonu je
kulturalna ekipa 4. operativne cone priredila prije-
ten in kvaliteten večer, ki je trajal cele štiri ure.
Zbranim je govoril pomočnik politkomisarija 4.
oper. cone znani Matevž Hace, v znanem notranj-
skem jeziku. Med najboljšim razpoloženjem je
potem bataljon sprejel orožje in drugo dragoceno
vojaško blago.

Iz Gornjega Grada na Gorenjsko je 1. bataljon
odšel 1. decembra 1944 dopoldne. Tudi ta bata-
ljon je težke nahrbtnike vozil vse do cestnih zap-
rek pri Novi Stitji, potem pa so jih spet nosili.
Bataljon je dobil toliko tovora, da ga je zmogel
nesti naenkrat. O tem, koliko ga je bilo, ni poročil,
ni pa ga bilo treba skladiščiti.

Nato je bataljon nadaljeval pot pod Krvavcem
prek Ambroža in ponoči na 4. december v bližini
Preddvora brez strela prekal nevarno Kokro. To
je bilo kar čudno, kajti na poti tja jim je ušel en
borec. Domobranci so potem čakali na Stefanji
gori, da bi bataljon ob povratku nenadoma na-
padli. A prav zaradi tega dezerterja so bili partiza-
ni previdni in so se s Slevca povzpeli v strmine
Krvavca. In domobranci so po večdnem čaka-
nju ravno pred prihodom bataljona odšli, misleč,
da si je izbral drugo pot.

Nazaj po razjarjenih poteh

Zdaj je bataljon nadaljeval pot po vznožju Stor-
žica, Tolstega vrha in Kukovnice in se zvečer prek
Gozda spustil k Tržiški Bistrici. Tu je bil še bolj
previden, kajti bil je v ravnini. Borci so dobro
pregledali prehod prek Tržiške Bistrice. Nad že-
lezniškim mostom na Pristavi so postavili mitra-
lješko trojko Lojzeta Potočnika, v kateri sta bila
še Jože Primožič in mladi Oskar Klobučar. Vsi
trije so bili tod doma, zato jih je vlekel, da bi
obiskali svoje. Bila je redka prilika. Bataljon je
že s prvim mrakom brez streljanja prišel na
desni breg Tržiške Bistrice in tako opravil z naj-

težjo točko dolgega pohoda, ki ga pa še ni bilo
konec. Moral je priti še pod Stol. A že pod Dobro-
čo so se borci čutili kot doma. In čeprav je bil že
december, snega še ni bilo. Toda prav tu, na zad-
nji etapi pohoda, jih je čakalo presenečenje. V
Bistrici pri Trziču se je bataljon razdelil, zaščita
pri mostu pa je še vedno tičala v rasedi. Komand-
ant bataljona je v Bistrici 40 borcev spotoma
odvedel v prehranjevalno akcijo, drugi pa so s
tovori počasi odšli po cesti navzgor k Sv. Neži
(Brezjam). Tako se prav gotovo ne bi bili obnašali
in hodili, ko bi vedeli, da sta druga dva bataljona
komaj pred dvema dnevoma napadla domobrans-
ko postojanko v bližnjem Kovorju. Nemci in
domobranci so zdaj že več dni po tržiški okolici
zasledovali odredne enote. Partizani so torej hodi-
li po razjarjenih tleh, To so zvedeli šele, ko je bilo
prepozno. Pred Brezjami je namreč poročnik Jo-
že Rebolj-Planinc, namestnik odrednega koman-
danta, ki je bil z bataljonom, s svojim kurirjem in
z bataljonskim obveščevalcem Janezom Jeralo-
Trlejem iz Srednje vasi pod Dobročo pohitel na-
prej, da bi v Srednji vasi za bataljon pripravili
okrepčilo. Tik pred Brezjami, pri Žegnanem stu-
dencu, pa so se nenadoma srečali z nemško kolo-
no, ki je šela okoli 200 mož in dva voza s sedmimi
mulami. Vračali so se s hajke Pod gorami in v
Dragi. Bila je noč in poročnik Jože Rebolj-Pla-
ninc je neznan po vojaško ustavil, vendar v
upanju, da so partizani. Tod se je namreč že začela
»Banditenstrasse«, pa še temno je bilo povrh.
V odgovor se je proti presenečeni trojici usulo iz
avtomatskega orožja. Že od prvih rafalov je padel
Janez Jerala, ki je nosil celo 2 brzostrelki in še 600
nabojev. Poročnik in njegov kurir zaradi vse huj-
šega ognja in teme nista mogla rešiti ne Jerala ne
njegove opreme z orožjem, še sebe komaj. Nemci
so potem obstreljevali tudi bataljon, ki ni mogel
ne hotel sprejeti boja. Za seboj je imel 26 ur
marša, na ramenih pa težke in dragocene tovore.
Umaknil se je s ceste v gozd. Pri tem pa so bili
ranjeni trije tovariši: Ignac Tršinar, Jože Batagelj
in še eden, čigar imen še ni bilo moč ugotoviti. V
zrak so se povzpelle tudi rakete, vendar so Nemci

čez čas odšli, bataljon pa je nadaljeval pot pod
Stol. Do koč v Dragi je prišel ob enih ponoči, tu
prespal, zjutraj 6. decembra 1944 pa se je povzpел
na Poljško planino. Natanko opoldne je prišel v
razširjeno »Titovo vas«.

Mitralješka trojka pa je še vedno ostala v zaščit-
nici na Pristavi. Malo zato, ker jih ni nihče pokli-
cal, malo pa zato, tako so pozneje povedali sami,
ker so računali, da bi vendarle malce »skočili« k
svojim. Medtem pa je pri Žegnanem studencu
močno zaropotalo. Da je bilo to prav tam, so vsi
trije zlahka ugotovili, ker so bili domačini. Zaradi
negotovosti, pokanja in raket, kar jim je bil kar
dober vzrok, so fantje ostali v tržiški okolici na
domačem terenu, obiskali nekaj hiš in si privoščili
večdnemni »dopust«. V taborišče pod Stol so
potem šli naokoli prek Loma, Podlublja in tako
naprej. Poveljstvo je bilo že zaskrbljeno in tudi
nasršeno zaradi njihove nediscipline, posebno še,
ker so nosili 360 nabojev za mitraljez. Medtem je
v taborišče pod Stol prišel tudi neki tovariš, ki se je
bil zgubil nekje pod Krvavcem.

Trojko so poklicali na strogo odgovornost, a vsi
so prostodušno priznali svoje prekrške in so kar
radi prenesli kazni.

Ceravno je imel bataljon na tej poti 2 mrtva in 4
ranjene, je moštvo ob novem orožju in po vsem
preživljanem kazalo visoko stopnjo morale.
Dasiravno ni na voljo podatkov, koliko orožja,
streliva ali eksploziva je prinesel vsak odredni
bataljon, pa lahko postrežemo s podatkom, koli-
ko ga je po vseh treh pohodih premoval ves Kokr-
ški odred: 4 minomete, 9 težkih in 38 lahkih stroj-
nic, 30 avtomatov-brzostrelk, 355 pušk, 40 pištol,
415 ročnih bomb, več sto kilogramov eksploziva
in nekaj tisoč nabojev. Se pravi, da je odred imel
476 različnih »cevi« in drugo orožje ter strelivo.
Kam bi nas pripeljala, če bi te številke primerjali
z oborožitvijo 1941. ali 1942. leta! Kako se je NOB
razrasel!

Zdaj je bil tudi KO precej dobro oborožen, ven-
dar še zdaj ne vsi borci, in bataljoni so komaj
čakali, kdaj bodo to orožje lahko preizkusili.

In vsi so ga lahko takoj po vrtniti?

Vrednost in pomen pohodov

Če naj zdaj ocenimo vrednost in pomen teh
pohodov na Štajersko, moramo naštet nekaj dej-
stev.

Štab 4. operativne cone je dosti hitro spoznal
razmere na Gorenjskem in na sektorju KO še
posebej. Pravilno je precenil grozečo nevarnost
zlasti s strani razvijajočega se domobranstva. Ta-
ko so bataljoni KO dobili orožje na Štajerskem v
sila kritičnem obdobju.

Kaj takega se v smeri štaba 9. korpusa ne bi
moglo zgoditi, in to iz preprostih razlogov, ker sta
tak pohod onemogočali železnica in Sava in ker v
korpusu tedaj niso imeli toliko orožja kot na Šta-
jerskem.

6. Petnajstredno poročilo štaba KO za čas 15.-30. 11.
1944 štabu 4. operativne cone dne 20. 11. 1944. (IZDG F-
338/II.1.) - Poročilo štaba 3. bataljona KO za čas od 9. do
20. novembra 1944, napisano 20. 11. 1944, in poročilo za
čas od 20. do 25. novembra 1944. (Tržiški muzej.) - Mihael
Karo: Spomini, str. 51-52. (Rokopis iz 1966. leta, avtorja
last.) - Ustne izjave šestih borcev 3. bataljona 1970. leta v
raznih krajih Gorenjske in v Ljubljani. Ciril Nakrst,
Kranj: ustne izjave v 1970. letu o pohodu na Štajersko.
7. Petnajstredna poročila štaba KO za čas od 15.
11.-30. 11. 1944 štabu 5. operativne cone z dne 30. 11. 1944.
(IZDG F-338/II.1.) - Petnajstredna poročila štaba KO za
čas od 30. 11.-15. 12. 1944 štabu 4. operativne cone. (IZDG
F-338/II.1.) - Poročilo štaba 1. bataljona KO štabu KO od
21. 11. do 6. 12. 1944, in poročilo o maršu bataljona, ki je
trajal od 21. novembra do 5. decembra 1944, poslano štabu
KO 6. 12. 1944. (Tržiški muzej.) - Štab KO - poročilo ac.
Situacijsko poročilo z dne 9. 12. 1944. (IZDG F-341/II.) -
Lojze Potočnik in Oskar Klobučar, Tržiška Bistrica -
Tržič: ustne izjave 1974. - Petnajstredno poročilo štaba
4. operativne cone glavnemu štabu NOV in POS 2. XII.
1944. (Zbornik dok. o NOV VI/17, dok. 92.) Poročilo govori
o oborožitvi KO in o njegovi aktivnosti.

Lojze Potočnik, roj. 1919 v Pristavi pri Trziču, je bil med
prvoborce Tržiške čete in Storžičkega bataljona. Bil je
eden tistih, ki so 4. avgusta 1941 zvečer izpod Storžica
odrinili v napad na Begunje. Bataljon je bil potem 6.
avgusta 1941 na Dobroči napaden in razbit. Lojze Potočnik
je bil med izgubljenimi, se vrnil domov, da bi dobil zvezo,
pri tem pa so ga aretirali in poslali v Mauthausen. 1944
leta so ga izpustili domov, on pa je, ko se je malo okrepil
spet šel k partizanom.

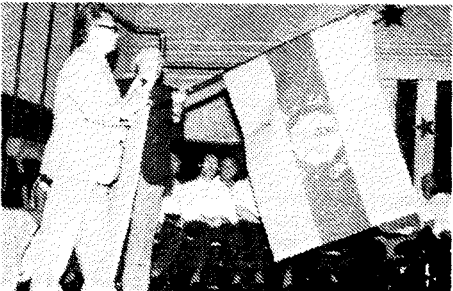
Našim vnetim reševalcem je delovni kolektiv PIONIR NOVO MESTO pripravil nagradno križanko. Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošljite do 23. 8. 1982 na naslov: Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji del pisma napišite PIONIR. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade Založbe Borec.

Esempio di arredamento
 moderno in stile
 moderno. Il letto è in
 legno massiccio, con
 testata e piedi in
 metallo. La camera
 ha una parete in
 legno massiccio, con
 una porta in metallo
 e una finestra in
 metallo. Il letto è
 in legno massiccio, con
 testata e piedi in
 metallo.

JESENICE

Razvili so prapor

Prebivalci krajevne skupnosti Sava na Jesenicah so lepo proslavili svoj krajevni praznik, ko se spominjajo na uspele stavke železarjev pred 47 leti. V osrednjem govoru je Maks Dimnik opisal takratne dogodke, ki so jeseniški proletarijat z zmago dobil nov zalet za dogodke, ki so sledili po tem in za udeležbo v NOB. S tega področja je odšlo v NOV kar 166 borcev, ki so dali svoj delež za svobodo in ljudsko revolucijo. Na tej slovesnosti so podelili bronasta priznanja OF, ki jih je krajevna konferenca SZDL podelila: Jožetu Sauerju, Jožetu Miku, Tonetu Jasničju, Antonu Stražisarju, Katji Zupan in Društvu upokojencev Jesenice. Na sporedu pa je bila tudi svečanost ob razvitiu prapora KO ZB SA-VA. Jože Gazvoda se je zahvalil vsem, ki so prispevali k izdelavi in razvitiu prapora, Stefan Ščerbič predsednik konference osnovnih organizacij Železarne Jesenice, ki ima svoj sedež v tej krajevni skupnosti, pa je razvil prapor in ga predal zastavonoši. V kulturnem programu so nastopili pevski zbor društva upokojencev Jesenice in recitatorji Gledališča Tone Čufar na Jesenicah.

Štefan Ščerbič pripenja spominski trak na novorazvit prapor KO ZB KS SAVA na Jesenicah

SLOVENJ GRADEC

Oživljanje spominov

Borci, aktivisti, bolniško osebje in nekdanji ranjenci Pavčkovih bolnišnic na zahodnem Pohorju so se zbrali pri kmetu Francu Strmčniku na Legnu pri Slovenj Gradcu, kjer je bila med vojno javka. Obiskali so tudi bolnišnico Trška gora in tam obudili spomine na partizanska leta.

Adolf Ankon

NOVO MESTO

Radovljica zmagovalec

Društvo upokojencev Novo mesto je bil letošnji prireditelj četverboja v balinanju. Pomeritje so se ekipe iz Radovljice, Postojne, Ljubljane in domačini.

Cepprav je vročina pripekala na plešaste glave, so bili balinarji vztrajni. Igra je bila zelo zanimiva, vendar so Radovljčani igrali prevdarno in premišljeno in naposled tudi zmagali. Sledi jim Postojna, Ljubljana Šiška in prireditelj.

V. Bovcon

NAZARJE

Odkrili ploščo

Krajevno združenje ZB NOV Nazarje je na dan Dneva vstaje 22. julij priredilo proslavo v počastitev tega praznika, ob tej priliki je bila odkrita spominska plošča na Toničevi hiši, kjer je bil oktobra 1941 leta ustanovljen prvi odbor DF v Nazarjah.

Toničeva hiša je bila zbirališče svobodno miselnih in pogumnih fantov, kjer so se zbirali in širili ideje narodno osvobodilnega gibanja, vršili propagandne in sabotažne akcije in pričeli s pripravami na oboroženo borbo proti okupatorju. Glavni pobudnik žarišča odpora je bil domači Toničev sin, Remic Tone – Škrjanc, ki se je med študijem v Zagrebu navzel že prej naprednih idej in je bil kandidat oz. član KP. Tako je bil ustanovljen oktobra 1941 v tej hiši prvi odbor OF. Sekretar odbora je postal Tone Remic – Škrjanc, člana pa: Planovšek Jože – Jaka in Mogu Ivan – Marko.

Prvi odbor OF je imel nalogo širiti propagando, povezati se z naprednimi ljudmi in okoliškimi odbori, ter organizirati nove odbore v bližnji okolici. Pobudniki in organizatorji za ustanovitev OF odborov v Zg. Savinjski dolini so bili takrat: Jože Letonja – Kmet, Vipotnik Albin – Strgar in pozneje še drugi.

Zaradi aktivnega dela aktivistov na terenu in raznih sabotažnih akcij tudi sovražnik ni držal križem rok in je delno tudi zaradi izdaje pripravljale aretacije.

Junija 1942 se je večina najbolj naprednih aktivistov iz Nazarj vključilo v partizanske enote, veliko pa so jih prijeli, zaprli in postrelili, ter cele družine z malimi otroci odgnali v koncentracijska taborišča, od koder se jih veliko ni več vrnilo. Darovali so svoja življenja za svobodo.

Ker je bila tudi Toničeva družina na seznamu za aretacijo so se trije domači sinovi že leta 1942 priključili partizanskim vrstam od katerih sta dva padla, dva pa preživela kot borca NOV. Tudi ostali člani družine: mati in sestre so se umaknili in živeli v izgnanstvu, tako da je hiša ostala prazna.

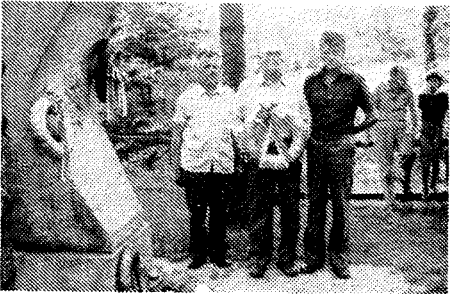
Osvald Šverc

LJUBLJANA

Po dolini Krke

KO ZVVI Jezica-Posavje je organizirala za svoje člane in njihove svojce izlet v Belo Krajino.

V juniju letos je minilo 40 let od znamenite Muljavske bitke II. grupe odredov. Udeleženec te borbe – prvoborec Metod Jurčič nam je orisal značilnosti in pomen te borbe za ta kraj in poznejše posledice, ki so bile plod tega uspeha za ta kraj Dolenjske.

Ko smo se peljali naprej po dolini Krke, nas je že od daleč opozoril nase veličasten spomenik v Žužemberku. Na tem spomeniku je vklesanih 1300 imen – žrtev za našo svobodo pri večkratnem osvobajanju samega Žužemberka in bližnje okolice. Živo pripovedovanje predvojnega komuniste in vidnega medvojnega političnega delavca tov. Lavriča, nam je vsem prisotnim prikazalo veličino heroizma borcev, kakor tudi samega prebivalstva tega predela slovenske zemlje.

Naslednji postanek pa je bil v vasi Lokve v bližini Črnomlja, kjer stoji na robu gozdička v samotni spomenik legendarnemu komandantu Glavnega štaba NOV in partizanskih odredov Francu Rozmanu-Stanetu. Kakor je bil v življenju skromen, tih in spoštovan, tako je tudi njegovo počivališče, tiho (pre)skromno in samotno.

Pri obeh obeležjih v Žužemberku in Lokvah smo invalidi položili venec v spomin na naš obisk, obenem pa kot skromno vendar prirčno oddolžitev za njihovo najdražje – življenje.

Dobro razpoloženi, kljub dežju, ki nas je spremljal pri povratku domov, smo odnesli s tega izleta prijetne spomine.

K. C.

CELJE

Pred Maistrovim stolpom

V sodelovanju družbeno političnih organizacij v Lenartu so Maistrovi borci iz Celja letos obiskali Slovenske gorice, da počastijo zgodovinski kraj Zavrh nad Lenartom. V torek, 20. julija t.l. zjutraj se je zbralo 23 borcev pred »Vrtnico« in ob lepem sončnem, a vročem vremenu so se odpeljali z znanim Kokaljevim avtobusom preko Ptuja, Ormoža, Ljutomerja in Radgona v središče Slovenskih goric, v Lenart.

V Zavrhju sta Turistično društvo »Rudolf Maister Vojanov« in PD Lenart s finančno pomočjo domačega Komunalnega podjetja ob fizičnem delu domačinov, ki so tudi delali za asfaltiranje ceste na Zavrh, postavili na kraju mesto razpadajočega starega lesenega Maistrovega stolpa, kovinast razgledni Maistrov stolp, visok 18 m, ki ga je izdelalo domače industrijsko podjetje »Klemos«.

Pred stolpom je zbranim borcem opisal potek akcije za obnovo stolpa predstavnik lenarške borčevske organizacije, tovariš Zorko in pohvalil zgledno sodelovanje domačinov pri tej akciji.

Zakaj so se Lenarčani odločili ravno za ta kraj? Rudolf Maister Vojanov je prišel šestokrat v počitnicah na oddih v vilo takratnega lenarškega notarja Stupice na Zavrhju. Vila stoji nasproti stolpa na drugi strani vrha. Zanimivo je, da je prišel pred njim sem na počitnice tudi Ivan Cankar! Maister je preko dneva navadno sedel na balkonu vile, občudoval lepoto okolice in pisal svoje pesmi, ki jih je objavil v raznih slovenskih revijah. Tu je nastala tudi pesem o Završkih fantih in lepi 20-letni završki Katrici.

Večina borcev se je povzpela na vrh razglednega stolpa, s katerega je resnično čudovit razgled daleč okrog preko Slovenskih goric po naši, lepi slovenski zemlji, ki smo jo borci za severno slovensko zemljo priborili leta 1918-1919 Jugoslaviji. Bili smo prvi slovenski vojaki in zgodovinski Slovencev, naši boji in naše žrtve niso bile zaman v iskreni ljubezni za svobodno slovensko domovino, ki so jo v še večji meri izkazali naši zanamci v narodno osvobodilni vojni 1941-1945.

Za tako lepo doživetje na Zavrhju se Maistrovi borci iz Celja zahvaljujejo predstavnikom družbeno političnih organizacij v Lenartu z željo, da bi ta zgodovinski kraj obiskali tudi še Maistrovi borci iz drugih krajev Slovenije.

Dr. Ervin Mejak

LJUBLJANA

Turnir je uspel

Pred nekaj dnevi je Balinarski klub Ljubljana Šiška priredil na štiristeznem pokritem balinišču že 11. zaporedno tradicionalno tekmovalje posameznikov starejših članov nad 60 let starosti vseh petih občin. Zaradi letnih dopustov se je prijavilo le 24 tekmovalcev. Prejšnja leta je bilo tekmovalcev mnogo več.

Do zadnjega meta krogle je bilo težko ugotoviti kdo bo zmagovalec turnirja starejših. Nazadnje je zmagal dolgoletni športnik in organizator balinarskega športa Jule Kačič, drugi je bil Andrej Mučič, sledijo jima pa še Jože Gartner, Rudi Sakšida, Karol Bizjak, Tone Zupančič, Vinko Curk in Avgust Petrovčič.

V. Bovcon

RADOVLJICA

Občinski praznik

Petega avgusta slavijo v občini Radovljica občinski praznik v spomin na leto 1941, ko je bil po sklepu Vojnorevolucionarnega komiteja KPS za Gorenjsko ustanovljen v osrčju Jelovice proslavljeni Cankarjev bataljon. To je bila ena prvih večjih partizanskih enot na Gorenjskem in v Sloveniji, ki so jo sestavljali borci domačini. Bataljon se je odlikoval v številnih bojih, zlasti pa v legendarni Dražgoški bitki na prelomu 1941. na 1942 leto.

Osrednja proslava praznika je bila 4. avgusta na slavnostni seji skupščine občine Radovljica, ki so se je udeležile tudi delegacije pobratenih in prijateljskih občin Brus in Svilajnac iz Srbije, Buje iz Hrvaške, Nabrežine pri Trstu ter gorenjskih občin, prvoborci, dosedanja občinski nagajenci, predstavniki družbenopolitičnih in delovnih organizacij, JLA in šol.

Na proslavi so podelili pet občinskih priznanj s plaketo zaslužnim občanom, tri občinska priznanja delovnim organizacijam in društvom, 28 knjižnih nagrad občinske skupščine učencem iz osnovnih šol v občini. Ob tej priliki je predsednik občinskega odbora ZZB NOV Radovljica podelil tudi 15 posebnih priznanj Medobčinskega sveta ZZB NOV za Gorenjsko zaslužnim borcem in aktivistom ter štiri takšna priznanja, ki so jih prejeli: Lokalna radijska postaja Triglav Jesenice, Gozdno gospodarstvo Bled, Osnovna šola dr. Janez Mencinger Bohinjska Bistrica in Moški zbor Stane Zagar iz Kroke. Delegacija občinske skupščine je položila venec k grobišču padlih borcev v Radovljici, vse delegacije pobratenih in prijateljskih občin pa so se ze dopoldne poklonile spominu žrtev nacističnega okupatorja v Begunjah in v dolini Drage.

JR

JESENICE

Srečanje prvih borcev

Ob 41. obletnici prve borbe jeseniške čete na Obranci na Mežakliji, je skupščina občine Jesenice tudi letos, za udeležence bitke organizirala srečanje pri PSNAKU v Zgornji Radovni, pri spominski plošči kurirjem G – 8, da obude spomine na pretekla leta.

Poleg udeležencev te prve borbe Staneta Keršnika – Jelovčana, Mirkka Frankiča – Tilna Mici Zupan Thaler – Marije Burnik, Romana Stana in Franca Božiča, so se srečanja udeležili tudi sekretar medobčinskega komiteta ZKS Kranj Stefan Nemec, predsednik sindikata Železarne Stefan Ščerbič, sekretarka občinskega komiteta tov. Tušarjeva in jeseniški prvoborci. Udeleženci srečanja je v imenu SO pozdravil predsednik dipl. ing. Franc Brelih.

Za svoj občinski praznik so si občani Jesenice izbrali 1. avgust. Na ta dan sta leta 1941 padla prva jeseniška partizana Ferdo Koren in Viktor Arzenšek. Delavca, komunista. Bila sta prvi žrtvi podile izdaje. Mežaklija in Pokljuka, pa Črni vrh in Karavanke so bile partizansko zaledje. Pot spominov nas popelje med prve aktiviste pod Mežakljo, Kočno mimo Jesenic na Dobravo, Javornik, Plavž, na Potoke in v Žirovnico, Karoško belo in Javorniške rovtve. Med tiste tihe kraje, ki so s svojo skromnostjo in pomočjo, prispevali velik delež osvobodilnem gibanju in s svojo upornostjo, ne glede na žrtve, naloge in odgovornosti dosledno izvajali.

Obvestilo borcem bataljona

Odbor skupnosti borcev V. slovenskega partizanskega bataljona – I. dolenjskega bataljona, zbira gradivo za pisanje zgodovine o delu in organiziranosti bataljona, in to do vključno 9. maja 1942 leta, ko je bil iz bataljona ustanovljen Dolenjski odred.

Da bi zbrali čim preje čim več ustreznega gradiva, pričevanj borcev, ki so delovali v bataljonu, pozivamo vse borce tega bataljona, da pošljejo odboru svoje prispevke iz spominov na delo in organizacijo bataljona kot celote, ali posameznih čet, v katerih so posamezniki tudi bili. Podatke podkrepite z datumi in navedite na primer borce, ki so v posameznih akcijah sodelovali in vodnika akcije.

Dobrodošli nam bodo kakršnikoli podatki, ki jih pošljete na naslov tajnika odbora bataljona: Drago Suhi, 61000 Ljubljana, Strelška 1.

Odbor skupnosti bataljona

Obvestilo in vabilo

V nedeljo, 8. avgusta 1982, bo ob 14. uri na Mašunu sredi snežniških gozdov pri naselju Gozdnega gospodarstva Postojna partizansko srečanje. Nekdanji partizanski kurirji bodo skupaj s krajevo skupnostjo Knežak iz občine Ilirska Bistrica odkrili spominsko obeležje reledni kurirski postaji P-1 in njenim trem padlim borcem. Prireditelj bo spremljal tudi krajši kulturni program, nato pa bo družabno srečanje borcev NOV, mladine in prebivalcev okoliških krajev ter drugih gostov od vsepovsod.

Za hrano in pijačo je poskrbljeno. Dostop je možen z avtomobili po asfaltiranih cestah – najkrajši prek Knežaka in Koritnic.

To obvestilo velja tudi kot vabilo zlasti vsem udeležencem NOV in še posebej partizanskim kurirjem. Nekdanji kurirji s P-1 in njihovi medvojnimi sodelavci po okoliških naseljih bodo ob tej priložnosti prejeli posebna priznanja in zlate značke Partizanski kurir 1942-1982.

Krajevna skupnost Knežak skupščina in svet Odbor IV. brigade VDV partiz. kurirjev NOV za Južno Primorsko

Vabila

LD Poljane/Šk. Loka vabi vse borce NOV se posebno preživeli borce in svoje padlih borcev poljanskega bataljona, mladino in občane, na žalno svečanost, ki bo v počastitev 40. letnice ofenzive na Blegošu.

Srečanje bo v nedeljo 8. avgusta ob 9 uri pri spomeniku padlim borcem na Črnem Kalu.

★

Vabilo – Vse borce in aktiviste, ki so se borili in delali v času NOB v Brdih ter vse krajeane, posebno mladino na srečanje, ki bo 8. avgusta 1982 ob 15. uri pred spominsko ploščo »volilnemu zborovanju« pri Kozbani v Brdih. Ob tej priliki bodo prejeli »priznanje in spominsko značko OF« vsi aktivisti, ki so delali v NOB in so iz krajevnih skupnosti Dobrovo in Medana.

Družbenopolitične organizacije pripravljajo pester kulturni program. Sledilo bo srečanje z zabavnim programom. Nasvidenje v Goriških Brdih!

★

SERCERJEVA BRIGADA bo 11. septembra letos proslavlja 40-letnico svoje ustanovitve v starem taborišču na Mokrcu. Ob tej priložnosti bodo podeljene vsem sercerjevem spominske značke, zato prosi brigadni odbor vse občinske odbore ZZB NOV, da nemudoma sestavijo spiske tistih svojih članov ali občanov, ki so se borili v vrstah Serčerjeve brigade in jih dostavi-jo na naslov: Avgust Mamilović, 61000 Ljubljana, Železnikarjeva ul. 12.

Borcem XIV. divizije

Odbor skupnosti borcev XIV. divizije organizira konec septembra ali prve dni oktobra tega leta skupni enodnevni obisk »Hiše cvetja« z naslednjim programom:

Zjutraj odhod z avtobusom iz Ljubljane na letališče Brnik in polet z letalom na beograjsko letališče v Surčinu. Po pristanku letala prevoz z avtobusom v mesto, ogled spominskega parka JOSIP BROZ-TITO in muzeja 25. maj. Nadaljevanje vožnje na 511 m visoko Avalo in obisk spomenika neznane junaku. Povratek v mesto, kosilo, po kosilu ogled znamenitosti glavne- ga mesta (Kalemegdan, Saborna cerkev, cerkev Sv. Marka, Novi Beograd s centrom Sava itd.). Pozno popoldne odhod na letališče in približno ob 19. uri polet letala proti Ljubljani, avtobusni prevoz z ljubljanskega letališča v mesto.

CENA IZLETA: 3150 din za osebo.

V ceno so vračunane vse s programom predvidene storitve (avtobusni in letalski prevozi, letališke takse, gostinske storitve, vstopnine in ogledi itd.).

Izleta se lahko udeležijo le tovarišice in tovariši, ki so bili med NOB aktivni pripadniki enot XIV. divizije.

Zaželeno je potovanje z ljubljanskega letališča, možno pa je tudi z mariborskega.

Prijave z omembo letališča, s katerega želite potovati, pošljite najpozneje do 20. avgusta 1982 na naslov: RO ZZB NOV Slovenije, Vrtača 11, Ljubljana (za odbor XIV. divizije).

Odbor skupnosti borcev XIV. divizije

Zahvala

Zahvaljujem se dispanzerju ZB občine Mari- bor ki mi je omogočilo zdravljenje v Šmarjeških Toplicah. Nadalje prav prisrčna hvala zdravstvenemu oddelku, mladi, požrtvovalni, fizikalno terapevski ekipi. Prav tako so pohvale vredne hotelske storitve.

Z željo v nadalnje uspešno delo prav vsem iskrena hvala!

Marija Kopše Maribor

Rešitvi nagradnih križank

LESONIT Ilirska Bistrica

Izzrebani so bili:

Franč DRAZUMERIČ, Valjavčeva 9, 64000 Kranj
Dunja GRUNTAR, Materija 18, 66242 Materija
Štefan LANGUS, Partizanska 18, 64220 Skofja Loka

Pravilna rešitev – vodoravno:

LESONIT, OSTRAVA, UPRAVA, ILIN, NA, SAT, KOR, NARAVA, PARIZ, MATIJA, UD, PAS, MODER, ČA, SNET, NEDA, SRAKA, TI-ROLEC, REM, IDI, ARI, SIN, JAT, EMU, LE-RA, RO, SPALNIK, AMUR, SISTEM SEDEM, SER, KN, AT, AVAL, TO, LAPAD, OLJE, EVA, MARS, LAN.

Elkroj MOZIRJE

Izzrebani so bili:

Tončka KOPRIVA, Resljeva 13, 61000 Ljubljana
Malči KOVAČ, Verje 13, 61215 Ljubljana
Zinka KOLARIČ, Zihlerlova ploščad 9, 62280 Ptuj

Pravilna rešitev – vodoravno:

ELKROJ, BERIJA, OPIS, NIL, TA, ILOVNIK, TOVARNA, ZIMA ANTENOR, TEN, DA, OR-SON, NAKLEP, RESE, HA, NOVA HALA, OLT, ISKALKKA, URAR, TA, RAA, PLAČA, PEČ, KOT, ES, UO, EMERIT, GNOMA, OMA-RA, MODNO SODOBNO, UV, SOP, MOTIKA, PRI DELU, SILA, AM.

Čestitamo! Nagradencem bomo poslali knjige Založbe Borec po pošti. Drugim več sreče v prihodnje!

Ustavimo sramotno zapravljanje ugleda Jugoslavije na tržaških ulicah

V začetku junija nam je Ivan Kurinčič napisal: Pošljim vam še en prispevek malce nenavadne vsebine in fotografijo, s prošnjo, da oboje objavite. Upam, da bo to kaj zaleglo in pripomoglo k odpravi sramotnega zapravljanja ugleda Jugoslavije na ulicah Trsta.

Na naših televizijskih ekranih smo 28. maja zvečer gledali le delček sramotnega zapravljanja ugleda Jugoslavije pred trgovinami s kavo na tržaških ulicah s strani Jugoslovancev. Prav to me je vzpodbudilo, da sem napisal te vrstice. Ali ne zardi v obraz in se ne zgraža vsak naš pošten državljan, ki mu je mar za ugled Jugoslavije doma in v svetu, ko gleda in posluša, kako nekateri naši nenasitni Jugoslovanci in »švercarji« s prerivanjem in celo medsebojnim pretepanjem pred trgovinami s kavo, odmetanjem papirja, najlon vrečk in druge navlake po tržaških ulicah in trgih, brez lastnega občutka in narodnega ponosa in skrbi do čistega okolja tudi zunaj naših meja, zapravljajo težko pridobljen vsestranski ugled Jugoslavije? Ali ni dovolj žalostno, sramotno in ponižujoče, da mora tržaška policija delati red in mir med čakajočimi našimi državljani pred trgovinami s kavo in občasno poseči med pretepajoče se Jugoslovane na tržaških ulicah? Ali smo res Jugoslovanci že tako globoko zabredli, da za kilogram kave in kavbojke izgublamo svoj narodni ponos in zapravljamo ugled Slovenije in Jugoslavije sredi Trsta, kjer nekateri tržaški reakcionarji komaj čakajo, da nam prilopijo še eno sramotilno črno piko?

Bil sem sam priča, kako je sredi Trsta na avtobusno postajo prišla skupina mladih

Avtobusna postaja sredi Trsta

žensk in nekaj moških, kako se je mlada ženska brez sramu na javnem prostoru slekla in začela nase vleči ene, druge, tretje in četrte kavbojke. Ko je bilo s kavbojkami opravljeno, si je ta ženska razen nadržke slekla še zgornji del. Pristopila sta še moški in ženska, začela jemati iz zavrtkov in najlon vrečk neke vrste metrsko blago ter ga

začela ovijati okoli te mlade ženske. Prav tako so se nato opremili še ostali v skupini žensk in moških, vse papirje, najlon vrečke in ostalo navlako so pa razmetali po tleh avtobusne postaje.

Ali naj se po vsem tem čudimo, če reakcionarni tržaški in drugi italijanski časopisi od časa do časa pišejo, kakšno svinjarijo puščajo za seboj na tržaških ulicah in trgih jugoslovanski »Titini«?

Naši borci, aktivisti in vsi trezno misleči Jugoslovanci, ki jim je mar ugled in narodni ponos domovine, se večkrat sprašujejo, kdo je kriv za pojavljajoče se sramotno stanje na naših mejnih prehodih. Če bi kavo, kavbojke in druge manjkajoče predmete dobili doma na policah v trgovinah, bi vse to zapravljjanje ugleda Jugoslavije odpadlo. Pa ne le to; zaustavili bi tudi težke milijone dinarjev in dragocenih deviz, s katerimi si polnijo žepe tržaški trgovci in si pri tem zadovoljno manejo roke. Ne nazadnje bi prihranili tudi velike količine dragocenega bencina, ki izpuhteva v dolgih kolonah avtobusov in osebnih avtomobilov, ki se še posebej ob sobotah valijo, največ iz južnih republik, proti Trstu.

Večina naših borcev, aktivistov in drugih dobro mislečih državljanov meni, da morajo republiški, zvezni in drugi za to odgovorni organi čimprej brez odlašanja poskati vse možnosti in nekaj ukreniti za odpravo zapravljjanja ugleda Jugoslavije. Ne pljuvajmo nepremišljeno sami na svetel ugled in lik Tito-ve socialistične Jugoslavije!

Spomini na čase, ko smo bili za naciste le številke

V našem uredništvu imamo skrbno zbrane vse Šorlijeve sestavke, ki še niso našli mesta na straneh TV-15. Da obudimo spomin nanj in na njegovo izročilo, ob tej priložnosti objavljamo utrinek iz njegovega življenja.

50340 SL 889 3183 so bile številke, s katerimi sem bil označen v koncentracijskih

taboriščih Dachau in Flossenbürg. Prva številka je bila v Dachauu, druga v Flossen-

bürgu in tretjo sem dobil ob evakuaciji taborišča Flossenbürg pred zlomom nacistične Nemčije. Vsi zaporniki so imeli številke poleg označbe narodnosti, prišle na levi prsni strani bluze in drugo na desni hlačnici nad kolonom.

Sedemnajstega avgusta pozno zvečer je prispela v

koncentracijsko taborišče naša skupina 24 političnih zapornikov z begunjskih zaporov, vsi doma z Gorénske.

Naslednji dan smo že postali številke brez vsake vrednosti in tu sem dobil številko 50340, poleg rdečega trikotnika. Ta številka sem bil do 3. oktobra tega leta, ko so

nam desetim, s katerimi smo prišli skupaj z Begunji, dali zopet civilno obleko in nam dejali, da bomo šli domov. Odpeljali so nas v zapore v Münchnu. Tri dni smo bili brez številke. Sestega oktobra pa so nas poslali na »boljšo«, in to pet tovarišev v koncentracijsko taborišče Mauthausen, ostalih pet pa v Flossenbürg. Tako sem 6. oktobra 1943 postal številka SL 889 (SL je pomenilo slovensko narodnost).

V Dachau so novinci dobivali zaporne številke, v Flossenbürgu pa je bilo drugače. Številka zapornikov ni bila višja od 6000, ker so novinci vedno dobivali številke tistih tovarišev, ki so pred tem umrli. Tako je imel naš tovariš Jože Gluk, ki je prišel v to taborišče že februarja 1942, številko SL 2451, jaz, ki sem prišel toliko pozneje, pa št. SL 889. Šele proti koncu septembra 1943, ko je prispela v taborišče skupina 701 naših slovenskih rojakov z italijanskega taborišča Renizi, so novinci dobili številke nad 6000, tako na primer Franc Koman z Ljubljane 6666. Klicali so ga kar 4x6, seveda po nemško. Od tedaj dalje pa so številke kaj hitro naraščale, saj so prihajali vedno novi zaporniki, še posebej pred zlomom nacistične Nemčije.

Svojega imena in priimka v taborišču nisi slišal. Tu smo bili le številke, brez vsake vrednosti. Kapoti in drugi priganjači, starešine sob (blok) pisarji in vsi drugi »prominenti« so bili nemški

kriminalci težkega kova. Niso poznali čuta do sočloveka. Prav zaradi tega je bilo v taborišču toliko smrtnih žrtev. Seveda pa so bile tudi med njimi častne izjeme.

Nove številke smo dobili vsi zaporniki tega taborišča 18. aprila 1945, to je dva dni pred evakuacijo. Tako sem dobil na rdečem traku številko 3183, brez označbe narodnosti. Ta me je spremljala do dneva osvoboditve, 24. aprila, ko so nas osvobodili Američani, že vse izčrpane in izstradane; seveda pa ne vseh, saj je bilo v dnevih evakuacije pobitih približno 4000 naših tovarišev, to je vseh tistih, ki so med potjo opešali. Med temi je bilo tudi večje število naših rojakov.

Ker so dobivali zaporniki novinci v taborišču Flossenbürg do konca septembra 1943 številke umrlih ali pobitih tovarišev, je težko ugotoviti, koliko zapornikov je šlo skozi taborišče in 85 podružnic v času od leta 1939, ko je bilo dograjeno, pa do konca vojne. Prenekatero številko je podedovalo tudi po več zapornikov. Tako mi je nekoč dejal starešina bloka št. 5, kjer sem bil dobrih 18 mesecev, da sem že tretji, ki ima to številko, le da so bili oni pred menoj drugih narodnosti.

Tako so me spremljale številke 50340, SL 889 in 3183 skozi taborišči Dachau in Flossenbürg do osvoboditve, ko smo zopet postali ljudje.

Živa Drole

Srečku Šorliju v spomin

Znani »sotrudnik« TV-15, Srečko Šorli, se je v soboto 10. 7. 1982 smrtno ponesrečil pri prehodu Baskega sedla. Bil je trdna korenina, vse življenje v boju za narodno svobodo. Rodil se je v Tolmini 11. 1. 1899, izučil se je za čevljarja. Leta 1915 je bil mobiliziran za izdelovanje vojaških usnjenih izdelkov v Gradcu. Dve leti pozneje so ga aretirali med naborem zaradi hujskanja proti Avstriji. Z maršbataljonom je šel na romunsko fronto. Ob reki Seret je doživel propad Avstrije in se po 5 dneh vojnje ter 17 dneh pešačenja vrnil v Ljubljano. Pridružil se je Maistrovim borcem, 23. 11. 1918. Po številnih bojih do skrajnih meja slovenskega ozemlja se je 26. 12. 1919 vrnil k sestri pri Sv. Luciji. Tu je delal pri čevljarstvu mojstru Štefanu Taljatu 7 let. Sedem let je bil tudi pevec, igralec in član upravnega odbora PD. Leta 1926 se je osamosvojil. V svoji delavnici je zaposlil do 12 zavednih fantov. Imel je tudi trgovino čevljev v Tolmini. V začetku leta 1927 je na zadnji privedi v Tolmino igral v uprizoritvi Cankarjevega Pohujšanja v dolini Šentflorjanski. Tega leta se je z veliko zagnanostjo oprijel podtalne dejavnosti TIGR proti fašizmu. Iz zalog v zapuščeni čebelnjaku pri Tolminki je razdal protifašistični tisk (Istra, Borba, Svoboda itd, Avanti, Unita, La Giustizia e Libertà i. dr.) dijakom v Tolmini, sodelavcem po tolminskih vaseh, ga nosil in po drugih pošiljal v Gorico in Kobarid. V hiši Kati Lenar, kjer je stanoval, je bil sedež tajnega krožka mladine, center ti-

grovske dejavnosti in zelo pogosti tajni sestanki tigrovci. Komisar Bicchí ga je s svojimi policisti zasledoval ponoči in podnevi, mu odvzel potni list, ga slepil z grožnjami, da ga bo v danem trenutku aretirali. Srečko ga je vlekel z vlogami za potni list, neopazno predal bratu Jožetu delavnico in trgovino in se 18. 3. 1930 s kolesom odpravil na beg. Kot iz tal je bil tu Bicchí: »Kam pa, kam, Šorli!« V Gorico, mu je odvrnil. Za aretacijo se je komisar premislil in naročil, naj mu nekaj prinese. Srečko je srečno prekoratil mejo nad Cerknom, Bicchí pa je bil zelen od jeze.

Na Jesenicah, kjer se je naselil, je vneto sodeloval s tigrovci, nosil protifašistični tisk na mejo za tovariše na Primorskem, podpiral ubežnike in sodeloval v emigrantski »SOČI«. Med letom 1941 se je pridružil OF. Po izdaji so ga aretirali 4. 4. 1943 ga mučili v begunjskih zaporih, potem je bil interniran v Dachau in v Flossenbürg, od koder se je vrnil julija 1945.

Jesenice. Tu se je razdal v družbenopolitičnih organizacijah, v občinskem odboru kot član pri obnovi domovine in ustanavljanju raznih podjetij ter v odboru borcev za severno mejo. Bil je neugnan, trden po duhu in telesu, neupogljiv v značaju in ljubezni do domovine. Iz velike zakladnice spominov je objavljaj v raznih listih, predvsem v TV-15 in jeseniškem Železaru. Njegov lik se je kot človek in kot vztrajen bорец globoko zapisal v srca tisočev.

Tone Rutar

PARTIZANSKO GOSPODARSTVO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA

Komanda goriškega vojnega področja je začela delovati v gradu Spinjolišče v Renčah 19. avgusta 1944. Vojna oblast 9. korpusa NOV in POJ jo je preimenovala iz Komande vipavskega vojnega področja skupaj z vodilnim kadrom. Sestavljale so jo komande mest: Ajdovščina, Dornberk, Senožeče, Sežana pri Gorici. Tedaj komandi področja se je 11. novembra 1944 priključila Komanda idrijskega vojnega področja s komandami mest: Idrija, Cerkno in Čepovan, 12. decembra 1944 pa še komanda mesta Postojna, ki so jo prestavili iz komande istrskega vojnega področja.

Vojaške enote svojih operativnih nalog ne bi mogle upravljati s takim uspehom, če ne bi bilo v njihovem zaledju posebnih organov, ki so skrbeli za vrsto poslov, ki bi jih morale drugače opravljati operativne enote.

Goriško vojno področje se je raztezalo med železniško progo od Postojne do Trsta, od obale morja do Soče, od doline Soče do Mostu na Soči, nato od Podbrda, od Podbrda po bivši jugoslovanski meji do Planine in Postojne, vključno s Postojno. To območje je bilo še posebej pomembno zato, ker je petindvajset let pripadalo Italiji. Prebivalstvo je bilo dvojezično, zlasti še v mestih.

Za primorske Slovence, ki so trpeli pod italijanskim režimom je imel narodnoosvobodilni boj poleg nacionalnega še poseben socialni pomen. Spricho navedenih dejstev, se je od naše komande področja zahteval še poseben posluš za pravičen in taktičen odnos do prebivalstva. Svojevrsen je bil odnos do sosedne Furlanije, ki je bila bogata s hrano.

Gostota sovražnikovih postojank, komunikacij in naselij na območju Vipave, Krasa, Gorice in Pivke je zahtevala dobro obveščanje in prilagajanje prometa trenutnim razmeram. Zategadelj ni bilo moč povsod uporabljati tehničnih sredstev.

Da bi bilo področje kos vsem navedenim nalogam je bilo razdeljeno na odseke: ekonomski, mobilizacijski, prometni, tehnični, sanitetni, veterina, sodni senat, vojni tožilec, obveščevalni center, referat za kadre, propagandni referat, novgrad, referat za zveze in železnice, premočna bolnišnica in razne delavnice.

Dviganje zastave ob jutranjem zboru borcev komande Goriškega vojnega področja jeseni 1944 v Rubnah

Partizanske kovinarske delavnice na Primorskem

Partizanske kovinarske delavnice so odigrale pomembno vlogo v preskrbi vojaških enot. Kot druge delavnice so tudi te delovale v skritih soteskah, v bunkerjih zapuščenih hiš, kletah, celo v manjših tovarnah, v zapuščenih rudnikih in jaskih na osvobojenem in na pol osvobojenem ozemlju. V prvi dobi partizanstva so orožje popravljali kar v četah partizani sami, obleko in drugo opremo pa so dobivali preko terenskih organizacij OF. Zaradi okupatorjevega nasilja so terenske organizacije vedno težje zmagovale oskrbo naše vojske, ki je stalno rasla. Varnost konspirativnih delavnic se je povečala. Ustanovile so se puškarne delavnice, radiodelavnice, kovinarske in druge delavnice. Velik razmah so doživele delavnice na Dolenjskem in v Beli krajini, na Čepovanskem, Cerkljanskem, Vipavskem in na Krasu, tako po številu delavcev in strokovnjakov, kot po produktivnosti in kvaliteti izdelkov.

Zbiranje orožja. Ze precej pred napadom fašističnih sil na Jugoslavijo je Komunistična partija Jugoslavije opozarjala, da je napad na Jugoslavijo neizbežen. V trenutku, ko je jugoslovanska vojska razpadla in je sovražnik prodiral v deželo, se je 12. aprila 1941 v Trebnjem sestal centralni komite KP Slovenije ter med drugim sprejel sklep o zbiranju, skrivanju in čuvanju orožja. Ta akcija se je potem razmahnila po vsej Sloveniji in tudi na Primorskem. Komunisti so pritegnili tudi simpatizerje Partije in odpora proti okupatorju ter svoje znanke in sorodnike, preko njih pa se je širila akcija med številne druge narodno zavedne ljudi.

Prve delavnice v Ljubljani v letih 1941-1942

Posebno vidno vlogo je v prvem obdobju odigrala Ljubljana, kjer je za širok razmah dejavnosti narodnoosvobodilnega gibanja poskrbel partijska tehnika, ki je obsegala več sektorjev dela. Leta 1941 je organizacijski sekretar CK KP Slovenije Tone Tomšič obstoječi tehnični aparat še izpopolnil in razširil. Tako je nastala v Ljubljani Centralna tehnika, ki je poleg ilegalne tiskarne, ciklostilne in dokumentne tehnike zajemala še nove, kot grafični, cinkografski, pirotehnični, gradbeni, transportni itd.

Med prvimi pirotehničnimi delavnicami je nastala v pasarski delavnici Pavle Mencej v Medvedovi ulici. Prvi večji uspeh te pirotehnične delavnice sta bili bombi, ki sta eksplodirali na Ljubljanskem velesejmu jeseni 1941. V času svojega delovanja so tu izdelovali bombe, peklenske stroje, tempirana kemična vžigala, bengalične ognje, strupe itd. Oddelki pirotehniko so delovali še pri Pretnarjevih na Vodnikovih cestih, v Šlambergerjevi delavnici v Mostah, v delavnici Premru v Kotnikovi ulici, v delavnicah v Figovčevem dvorišču, v galvanizacijski delavnici v Jernejevi ulici v Šiški, na Studencu na pristavi bolnišnice za duševne bolezni. V nekaterih od teh delavnic so sestavljali tudi peklenske stroje, delali bombe ali vsaj kovinske dele zanje in proizvajali razstrelivo. Vžigala so v glavnem delali v laboratoriju na dvorišču Golobove trgovine in v raznih zasebnih stanovanjih.

Ze kmalu po ustanovitvi Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet je začela po nalogu Franca Leskoška-Luke delati tudi prva skrivna »popravljalnica« za orožje v Saturnusu. Druga znana ilegalna delavnica, kjer so popravljali orožje, je bila v papirnici v Vevčah. Skoraj vsaka ljubljanska tovarna in ustanova je imela svojega »orožarja«, ki je skrbel za zbiranje orožja in streliva za partizane. Sredi leta 1941 je bil po nalogu CK KP Slovenije ustanovljen še radijski sektor, ki naj bi uresničil zamisel o uporabi modernih sredstev za zvezo in obveščanje. Najbolj viden uspeh njihovega dela je bil vsekakor »Kričač«, ilegalna radijska postaja, ki je redno oddajala od 17. novembra 1941 do 5. aprila 1942 leta. Oddajnik je skonstruiral in izdelal jeseni 1941 Rado Luznar. Brata Rudi in Jaka Jančar pa sta izdelala za naše čete prve radijske sprejemnike in prvih deset radijskih detektorjev.

Se nadaljuje

Skupnost borcev Goriškega vojnega področja aktivno deluje

Partizanske delavnice – zametki današnjih delovnih organizacij

Skupnost borcev goriškega vojnega področja, ki je ena najaktivnejših v Sloveniji, uspešno deluje na področju prenašanja tradicij NOB na mlajše rodove tako s sodelovanjem z organizacijami združenega dela kot z organiziranim zbiranjem faktografskega gradiva za izdajo monografije o Goriškem vojnem področju.

Prav tako aktivno deluje za postavljanje spominskih obeležij na objektih in krajih delavnic, ki so bile posebno pomembne za razvoj NOV in ki so bile pomembne za kasnejši razvoj organizacij združenega dela na Primorskem. Njihovo sodelovanje z OZD zajema Meblo, SGP Gorica, Tekstino, Vozila Gorica, in Ciciban, pred dnevi pa je Skupnosti Mesna industrija Primorske podelila listino o pokroviteljstvu nad živilskimi obrati za časa NOB na območju Komande goriškega vojnega področja.

Večina organizacij združenega dela na Primorskem izhaja iz tradicij in osnov partizanskih delavnic, ki jih je ustanovila Komanda goriškega vojnega področja in komande mest po nalogu zaledne vojne oblasti IX. korpusa. Te delavnice so delovale na Krasu, v Vipavski dolini, na Pivki, na vojskem, čepovanskem in cerkljanskem področju, torej tako na neosvobojenem kot na osvobojenem področju.

Partizanske delavnice na Goriškem vojnem področju so bile najraznovrstnejše: klavnice, mesarije, milarne, mlini, pekarnice, obrati za proizvodnjo zdravil, margarine, čevljarske, krojaške in šiviljske delavnice... Potreba po delavnicah se je pokazala posebno potem, ko je okupator spoznal veliko povezanost prebivalstva s partizani in hotel zatreti oskrbovanje enot z domačij z zaplenitvami pridelkov, živine, požiganjem domačij... in seveda tudi zaradi številčnega naraščanja enot.

Na območju Komande goriškega vojnega področja je bilo precej milarne, največja je bila v Cerknem. V njej so mesečno skuhal kar 1500 kg mila. Izdelovali so nava-

dno pralno milo, brivsko, toaletno, lizolovo in pešeno milo za delavnice, mast za čevlje in sveče.

Uporabljali so loj in čreva pobite živine, da bi odpravili neprijetni vonj, pa so dodajali terpentini ali smolo. S tem milom so oskrbovali predvsem bolnišnice, pa tudi operativne enote.

Prav tako je za partizane mlelo več deset mlinov. Delovali so na vodni pogon, elektriko in celo na veter – tak mlin je deloval na Mali gori nad Zadlogom. Pomemben mlin je bil v Vrtovinu. Mlin še danes stoji tik ob cesti Nova Gorica – Ajdovščina.

Prvotno je delal na vodni pogon, pozneje so ga predelali na pogon z mazutom s pomočjo traktorja, nato pa na električni pogon. Elektro podjetje v Trzinu je namreč organiziralo izdelavo transformatorja, priključki na električno omrežje pa so bili tako prikriti, da jih niso uspeli nikdar odkriti.

Mlin je po tej predelavi namlel celo 4 do 5 ton žita dnevno. Žito je v začetku prihajalo iz neposredne okolice, pozneje pa iz Furlanije, neredko so ga dovažali kar s kamioni. 1944 je bila organizirana močna partizanska akcija, da bi prebivalstvo čimprej opravilo žetev in poskrilo pšenico pred okupatorjem.

Pekarne so bile organizirane tako na osvobojenem kot na neosvobojenem ozemlju, npr. v Škrbini, Renčah in Šmarju. Omeniti moramo vas Zavino (med NOV Svilno), kjer je ekonomat komande Goriškega vojnega področja organiziral milarno, izdelavo margarine, čevljarsko, krojaško in šiviljsko delavnico.

Klavnice in mesarije so imele veliko vlogo v prehrani enot. Omeniti moramo mesnico v Renčah in pri Šmarjah v Zgornji Vipavski dolini. V Šmarjah je bilo od oktobra 1943 do maja 1945 zaklanih 490 glav živine, prvenstveno za potrebe partizanskih enot, deloma pa tudi za civilno prebivalstvo.

Zelo pomembno je bilo skladiščenje tako hrane kot tehničnega materiala: radijskega materiala, dokumentov, municije itd. Povečini so za skladišča uporabljali manj poznane naravne jame, pa tudi stare avstroogrske in italijanske utrdbe. Nekatera skladišča so lahko prevzela tudi več vagonov blaga; takšna so bila posebno na obrobju Trnovske gozda in nad Vipavsko dolino. Partizanske delavnice so delovale na veliko mestih, v skritih soteskah, opuščenih zgradbah ali kar v samih vaseh, na očem okupatorju.

Prav gotovo pa je bilo možno delavnice, ki so bile edinstvene v okupirani Evropi, organizirati samo na osnovi vsestranske pomoči in podpore civilnega prebivalstva, ki je z borci pogosto delilo poslednje krompirje.

V teh delavnicah so se pridobivale prve delovne izkušnje, ki so bile dobrodošle pri graditvi povojnega gospodarstva. Prvotni delovni, strokovni in vodstveni kader se je po vojni aktivno vključil z nešteti izkušnjami in delom v nastajajoče delovne organizacije na Primorskem. Prav gotovo takšnih tradicij ni zamenjati, zato se je kolektiv Mesne industrije Primorske odločil za čim tesnejše sodelovanje s Skupnostjo borcev Goriškega vojnega področja, le-ta je ena najaktivnejših v naši republiki in tako tradicije prenašati na mlajše delavce ter jih seznanjati z izvori sedanjih modernih delovnih organizacij. Partizanske delavnice so bile namreč zametki današnjih podjetij na Goriškem.

Na slavnosti na Lokvah je Mesna industrija Primorske podelila Skupnosti borcev Goriškega vojnega področja listino o pokroviteljstvu nad živilskimi obrati v času NOV na območju komande Goriškega vojnega področja. Mesna industrija bo sodelovala tudi pri postavitvi spominskih obeležij na mestih, kjer so delovale delavnice, ki so bile še posebej pomembne za razvoj osvobodilnega gibanja na Goriškem.

Artur Lipovž

Notranjski odred – edina slovenska MBD na akciji »Vukovar '82« Z akcije se vrne »drug človek«

Mladinska delovna brigada Notranjski odred je edina iz Slovenije, ki se je letos vključila v zvezno mladinsko delovno akcijo Vukovar '82, in še tej je tik pred zdajci prav malo manjkalo, da bi zaradi nezadostnega števila brigadirjev ostala doma. Nekako so vendarle uredili, da so, sicer v okrnjeni sestavi (46 namesto 49 oziroma 50 brigadirjev), v soboto pred 1. avgustom krenili na pot za novimi vukovarskimi zmagami. V Vukovarju poznajo cerkniške mladince in mladinke že vrsto let kot pridne in prizadevne brigadirje. Še ni bilo leta, odkar sodelujejo, da bi se vrnili z akcije brez traku, spremljajočih pohval in potrditve njihovega udarništa. Kako bo letos? Bodo z okrnjenim številom kljub temu dosegli normo? V Vukovarju so jim sicer obljubili, da bodo manjkajoče nadomestili z mladimi Vukovarčani. To pa obenem pomeni za vsakega nadomestnega brigadirja po pet točk manj za brigado.

Kako je prišlo do omenjenih težav in kako so brigadirji pripravljani na zvezno akcijo, smo se pogovarjali s predsednikom občinske konference ZSMS Cerknica Mirom Mlakarjem ter sekretarko Andrejo Buh, ki neposredno spremlja priprave in akcijo samo.

»Če bi bili vsi pogoji izpolnjeni, če bi dobili brigadirje iz vseh delovnih organizacij in od drugod, kjer smo načrtovali, bi jih bilo 75, več kot preveč za eno brigado,« pravi Andreja, »pa smo ostali pri številu 46. Naš prerez evi-

dentiranja brigadirjev obsega delovne organizacije, osnovne organizacije mladine, osnovno šolo, vojašnico in notranjski študentski klub. Pa je prišlo do težav: študentje nimajo časa (z njimi so sploh same težave), v nekaterih delovnih organizacijah na določenih delovnih mestih ne morejo pogrešati človeka, tako na primer v Brestu, čeprav to ni edina delovna organizacija, ki ovira brigadirsko delo. Tudi iz gostinstva ni nikogar v bri-

na delovnem mestu? Kakor tudi štipendisti posameznih delovnih organizacij prav tako dobijo svoje štipendije.

»In vendar bi se morali zavdati pomena akcije,« meni predsednik OK ZSMS Cerknica. »Z akcije se vrne drug človek, drugače se lahko z njim pogovarjaš. Ne zavirati, pač pa celo zahtevati bi morali, da mladi ljudje gredo v brigado in delček udarnosti, ki jo tam spoznajo in osvojijo, prenesejo tudi v delovno organizacijo. Vsaka akcija je

morajo vsaj enkrat na mladinsko delovno akcijo, kar jim priznajo kot delovno prakso.

Mladinci v cerkniški občini so sprejeli sklep, da vsaka osnovna organizacija mladine enkrat izvede enodnevno lokalno mladinsko delovno akcijo. V pripravi na letošnji Vukovar pa se je kakih dvajset mladincev in mladink od 17. do 24. julija podalo po »kondicijo« v Novo vas. Na razdalji Nova vas–Bloška polica, skozi vasi Glino in Studeno, so namreč izravnavali na grobo zasuti vodovod. Med udeleženci te lokalne akcije so bili večinoma mladi iz delovnih organizacij, pa tudi nekaj dijakov–navdušencev. Dijaki in osnovnošolci so namreč opravičeni udeležbe na lokalni akciji, sicer jim ta skupaj z zvezno MDA in še tradicionalnim pohodom in običnimi poteha domilnih enot ob dnevu borca zajame kar večji del počitnic.

»Težave so se začele že pred začetkom lokalne akcije,« pripovedujeta moja sogovornika, »že pri izbiri delovišča. Sami ne smemo odločati, zato smo za lokacijo poprosili KS Nova vas in Žilce–Cajnarje, kot manj razviti krajevni skupnosti, pa še komunalno skupnost in komunalo v Cerknici. Komunala mora pač delati po svojem načrtu in je vodo napeljevala na svoj mlin. Komunala skupnost je spet postavljala svoje zahteve oziroma predloge, krajani pa svoje. Kmetje namreč najbolj motijo razkopani travniki, ki jih ne morejo kositi. Tako so eni želeli

Na lokalni akciji si brigadirji nabirajo kondicijo za zvezno MDA

cesto, drugi elektriko, tretji vodovod itd. Pristalo je pri vodovodu in menimo, da je brigada s komandantom Igorjem Kelnaričem, ki mu pravijo tudi Suzi, opravičila svoje delo, tudi ekonomsko. Igor iz Slivice pri Uncu, zaposlen v Kartonaži, spremlja brigado tudi na zvezni akciji. Letos je to zanj že deseti Vukovar.

»Eno napako pa smo vendarle naredili,« pravi Andreja, ki je poleg tega, da je zadržala osnovnim nalogam sekretarke v pisarni na sedlu mladinske organizacije Cerknica, prebila precej ur tudi na trasi v Novi vasi, »in sicer to, da smo se povezali z osnovno organizacijo mladine in šele preko nje s samo krajevno skupnostjo Nova vas. Tako ni bilo direktnega sodelovanja, razen seveda kakšnega športnega srečanja. V prihodnje se to ne sme ponoviti. Izkušnje učijo!«

Prve žulje so brigadirji torej dobili. Pripravljeni so. Seznanjeni so s krajem, v katerega bodo mesec dni vlagali svoje moči in z njim strnili svoje življenje. Pričakalo jih je brigadirsko naselje, kakih petnajst kilometrov oddaljeno od Vukovarja, sredi polj,

ki kar sama ponujajo delo. Tam je bila včasih kurja farma. Kaj vse bodo delali? Dvaindvajset kilometrov je dolg izkop kanala za PTT omrežje, pa še nekaj je krajših kanalov; 2000 hektarov obsegajo delovišča vinogradov, sadovnjakov, koruznih polj in gozdov, ki jih bodo krčili; napeljevali bodo tudi vodovod, kanalizacijo in opravljali zemeljska dela za izgradnjo prašičje farne.

Tako je letos. Cerkničani pa imajo tudi že načrte za prihodnje in prihodnja leta. Če ne načrte, pa vsaj želje. Pravijo, da bodo zahtevali prijave prej, da ne bo prišlo do težav s številskimi. Več pozornosti bodo namenili dijakom in študentom. Od mladih v delovnih organizacijah bodo zahtevali, da svoje naslednike (sedaj štipendiste) vključijo v mladinske delovne akcije. Najbolj pa si želijo, da bi lahko tudi pri njih odprli republiško MDA. Morda jim bo to kdaj uspelo, saj imajo kraji Cajnarje, Žilce in Nova vas status manj razvitega območja. Seveda morajo prej urediti z delovnimi organizacijami v svoji občini.

Živa Drole

Pionirski odred Mirka Bračiča v Stranica

Pionirski odred Mirka Bračiča je v preteklem šolskem letu štel 82 pionirjev, od prvega polletja pa do danes pa 84 pionirjev. Takrat sta prišla dva učenca, ki sta šolo obiskovala v Nemčiji.

Odred je v septembru izdelal svoj program dela, ki mu je bil v oporo.

Pionirji so se udeleževali v desetih krožkih, ki so delovali v prostem času. Vodile so jih naše tovarišice, le športnega je vodil zunanji mentor.

Delo na šoli je vodil pionirski svet, ki se je med letom večkrat sestel. Priznati pa moramo, da bi moral še bolj vzpodbujati pionirje k delu in disciplini. Med organizacijami na šoli prištevamo tudi RK, ki je maja sprejel v svoje vrste nove člane, skrbel je za čistočo po razredih, pobiral solidarnostni denar, v prihodnje pa bi radi, da bi organizirali tečaj prve pomoči, predavanje o tem, kako si obvarujemo zdravje in podobno. Prevzel bi lahko še obiske pri starejših in tudi pomoč ostarelim.

V tem letu smo imeli več proslav, ki so lepo uspeli, starši so se jih udeležili v zadostnem številu. S tem so dokazali, da jim ni vseeno, kaj delajo njihovi otroci v šoli.

S krajevno skupnostjo smo sodelovali v glavnem, ko smo raznašali vabila, čistili grobove, pripravili smo proslavo za odrasle, tri lite-

rarne večere. Radi bi več pobud od samega sveta krajevnih skupnosti, več navodil in nalog.

V šoli smo pripravili teden kulture. Ob tem smo si ogledali knjižnico, muzeje v Celju, se srečali s krožkom iz Slave Klavore. Društvo prijateljev mladine nam je omogočilo srečanje s pesnikom in novinarjem Miroslavom Slano, občinska zveza prijateljev mladine pa s pisateljem Branko Jurco.

Vsi smo bili aktivni pri zbiranju starega papirja, eni manj, drugi pa več. Staro železo smo zbirali vso leto, pri tem delu moramo pohvaliti učence prvega in drugega razreda. 27. aprila smo sodelovali pri proslavi v KS, ko so

odkrili spominsko obeležje TV-33. Dvakrat smo se srečali s pionirji prijateljske šole iz Tepanja.

Tako, prijadrali smo do konca šolskega leta. Med počitnicami bomo skrbi in naloge v glavnem odložili. Ostala nam bo naloga čiščenja grobov sto talcev. Enkrat na teden bomo odhajali na grobišča. Vabimo pionirje, da se te akcije udeležijo v čim večjem številu, saj smo vsi dolžni to drobno skrb borcev za našo svobodo. Sicer pa želimo vsem res lepe, brezskrbne in sončne počitnice!

MARKO LAZNIK
predsednik PO
Mirka Bračiča
Stranice

Radioamaterji na Triglavu

V počastitev 11. kongresa Zveze socialistične mladine Slovenije, ki bo oktobra letos v Novem mestu, se je v soboto 31. julija vzpela na Triglav skupina dvajsetih mladincev radioamaterjev – med njimi tudi šest deklet – članov CB Radio kluba Adriatic iz Ljubljane. Z naše najvišje gore so oddajali neprekinjeno 24 ur in poskušali vzpostaviti zvezo z radioamaterji širom po Jugoslaviji. Lokacija za oddajanje je seveda idealna, zato bo akcija gotovo naletela na velik odziv med radioamaterji. Sicer pa bo to prvo oddajanje uradno registrirane radioamaterske zveze s Triglava.

COP pri RK ZSMS

Novo znanje za klube OZN

Člani klubov OZN Slovenije so se tudi letos, že osmo leto po vrsti, odločili, da bodo organizirali poletno šolo klubov OZN. V sodelovanju z Rdečim križem Slovenije, so tabor postavili v mladinskem zdravilišču Rdečega križa Slovenije na Debelem rtiču. Zastava OZN na visokem drogu oznanja, da so se tu zbrali mladi, ki se v klubih OZN, mladinski in pionirski organizaciji zavzemajo za najbolj humane in napredne cilje človeštva, ki so zapisani tudi v ustanovni listini OZN – za mir, za enakopravno sodelovanje med narodi, za napredek. Več kot sto članov se bo v dveh izmenah udeležilo šole. Med njimi bo tudi deset mladih Slovencev iz Avstrijske Koroške in iz Furlanije – Julijske krajine.

Prijetno je združeno s koristnim, bi lahko rekli, saj je v programu poleg predavanj, dela v skupinah, okroglih miz, pisanja informacij in biltenov, urejanja stenčarov, rezerviran čas za kopanje, za interesne aktivnosti in drugo.

Poleg tradicionalnih tem, ki so stalno prisotne v delu klubov OZN (osvobodilna gibanja, dekolonizacija, človekove pravice, neuvrščenost, borba za mir in razoroževanje itd.) obravnavajo tudi druge teme – delovanje mladinske in pionirske organizacije in vloga klubov OZN v njih, delovanje klubov OZN v Sloveniji in v Jugoslaviji in njihov pomen za podružljanje mednarodnih odnosov.

Letos klubi OZN proslavljajo 25-letnico svojega delovanja, zato poskušajo pripraviti oceno dosedanjega delovanja in napotke za nadaljnje delo. V delu po skupinah obravnavajo še probleme v

mednarodnem delavskem gibanju in pojave iredentizma na Kosovu. Organizirajo tudi okroglo mizo o manjšinah in o boju namibijskega ljudstva za svobodo. Sodelujejo namibijski študenti, ki so na študiju v Ljubljani. Organizirano je tudi srečanje z mladimi avstrijskimi socialisti, ki so vsako leto na taborjenju v Ankaranu in so izra-

zili željo, da bi se srečali z mladimi v Sloveniji ter se pogovarjali o delu obeh organizacij.

Program šole je izredno pester. Dopolnjuje ga izlet po Istri. Študijsko delo pa zahteva angažiranost in sodelovanje vsakega udeleženca.

Matjaž Kos

Poč me je rešila

Pogovor z Miho Pavličem iz Sirc

Kako ste si predstavljali partizansko vojsko?

V začetku so nam fašisti govorili, da se neki banditi skrivajo po gozdovih. Šele pozneje sem spoznal, da so to ljudje, ki se bojujejo za svobodo in so istega mišljenja kot mi.

Kakaj ste se jim pridružili?

Prvi sem se jim pridružil in upal, da bomo zmagali, da bomo lahko živeli svobodno in govorili svoj materin jezik.

Kako ste živeli pod okupatorjem?

Življenje pod okupatorjem je bilo težko in siromašno. Mi mladi smo si želeli zabave in svobode. V srcu nas je peklo, zakaj moramo biti podložni.

Povejte mi kak svoj dogodek. Ste bili kje zaprti?

Bil sem zaprt v Portulahu (sedaj Oprtal, med vojno močno fašistično oporišče). Ko so me italijanski vojaki tepili, sem trpel; vseeno sem stisnil pesti in začel peti v materinem jeziku. Po težkih mukah so me izpustili. V tistem trenutku sem jih še bolj zasovražil.

Ste kdaj bežali pred Nemci?

Nekega dne so ujeli enajst tovarišev. Ker smo se jim zdeli sumljivi, so nas hoteli ubiti. Postavili so nas v vrsto pred gozdom. Streljali so po enega, od desne proti levi. Videl sem, kako mukoma umirajo, kako trpijo, ko žrtvujejo svoja življenja. Zbežal sem v gozd, ker sem hotel, da me streljajo na begu. Videl sem, da sem še živ, da diham. Misli sem, da sem na varnem, ko sem zagledal Nemce. Vrgel sem se v poč, ki je bila tam blizu. Do vratu sem bil pol ure v vodi ter zmrazil. Tako sem se rešil.

V katerem odredu ste bili?

Nisem bil v odredu. Moja naloga je bila domača obramba.

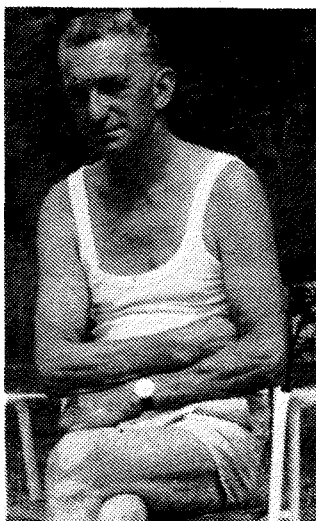
Kako ste se opogumili in odšli k partizanom, k svojim tovarišem?

Hotel sem biti kot vsi ostali. Bil sem pripravljen žrtvovati življenje za svobodo – za naše otroke, da bi bolj živel in da ne bi trpeli, kot smo mi.

TANJA BASIČ, 8. r. OŠ Istrskega odreda Gračiče

Strunjan vabi

Strunjan je idilično letoviško naselje ob obali strunjanskega zaliva, do katerega pelje odcep ceste od glavne magistrale med Koprom in Portorožem. Skrit med pobočja in stisnjen v brezveterje, ima kraj izredno blago klimo in je nadvse primeren za letovanje, rekreacijo in zdravljenje. V Strunjskem zalivu so zgrajeni zdravstveno turistični objekti, kot je Dom svobode, to je dom in zdravilišče vojaških vojni invalidov in borcev NOB Slovenije, ki je sodobno urejeno in leži na čudovitem mestu ob morju. Poleg počitniških hišic je nov objekt Svoboda - visoke B kategorije, ki ima 300 ležišč, v udobno opremljenih enoposteljnih in dvoposteljnih sobah, ki so dostopne tudi z dvi-

Ivan Mlakar

cena penziona. Z agencijo Kompas imamo pogodbo, ki nam pošilja tudi ostale goste v dom in to zaradi tega, da bi izkoristili kapacitete in obdržali naš finančni načrt v zastavljenih okvirih.

SKRLJ ALOJZ, vodja kuhinje: Pripravljamo 260 do 300 obrokov dnevno, pač glede na zasedenost samega hotela. Gostje so s hrano zadovoljni, ker imajo pestro izbiro, nudimo tudi dietni obrok. Poleg tega si lahko gostje nabavijo na plaži še dodatne obroke. Zdi se mi da cene v bifeju na plaži niso pretirane in so približno enake kot v ostalih gostinskih obratih.

IVAN MLAKAR, Govejek pri Spodnji Idriji, udeleženec NOB. Bil je v I. Prekomorski brigadi in je bil pri desantu na Drvar ranjen, sedaj pa je 70% VVI. »V Strunjanu se mnogo boljše počutim kot v Lošnju, kjer sem bil na okrevanju pred dvema letoma. V Strunjanu sem nazadnje bil pred 10 leti. Zdaj je z zgraditvijo novega doma Svobode dosti boljše poskrbljeno kot takrat. Hrana je izdatna in tudi restavracija je sedaj pod streho.«

DRAGAN KRUNIĆ iz Beograda, udeleženec NOB od 1942 leta, borec II. Krajiške brigade, je bil ranjen v borbi za Čačak v desno nogo in je sedaj 100% vojaški vojni invalid. »Že 20 let prihajam na okrevanje v Strunjan. V teh letih do danes se je marsikaj izboljšalo, zlasti z dograditvijo doma Svobode so se pogoji bivanja zelo spremenili. Odnos osebja do invalidov je dober, osebno pa se med kolegi zelo dobro počutim.«

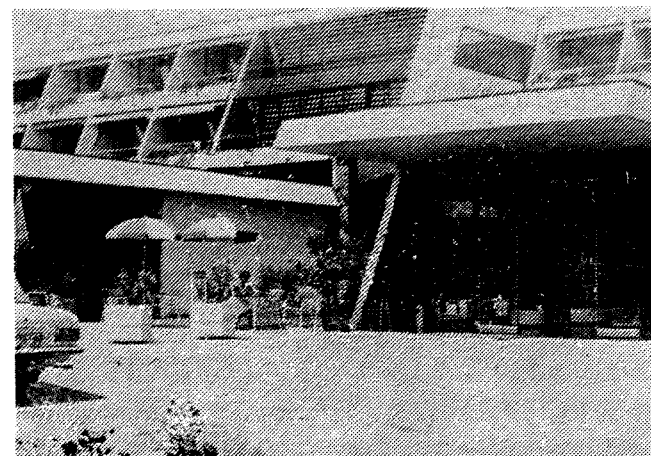
Milka Glešič-Eršte

MILKA GLEŠIČ-ERŠTE iz Nove Gorice, aktivistka in udeleženka NOB od leta 1942, v letu 1944 pa je kot bolničarka stopila v prvo slovensko artiljerijsko brigado. »Že deset let prihajam v Strunjan na zdravljenje in se tu dobro počutim saj mi klima in morje, kakor tudi družba borcev pomagajo k izboljšanju zdravstvenega stanja. Na veliko razumevanje so naleteli moji predlogi, da bi lahko alge uporabili za tople obloge, kot to delajo v nekaterih drugih zdraviliščih.«

FRANC ŠTADLER-PEPE pa meni: V domu bi pozimi morali izboljšati ogrevanje. Prav tako ni urejen dohod od pomola v morje za invalide. Tudi mlajši bi morali imeti več posluha za invalide saj skačejo v morje v neposredni bližini borcev in invalidov. Menim tudi, da je bilo včasih več posluha za borce, kajti sedaj je vse preveč kopalcev, ki se kopajo na plaži, ki je namenjena invalidom. Potrebno bi bilo tudi asfaltirati cesto od kopališča borcev in invalidov do objekta Agrarije Koper ter urediti sedaj neurejeno plažo. Skoda je tudi, da nihče ne vzdržuje parka ob jezeru, kjer se je posušilo že precej dreves, ki so bila posajena v spomin tovariša Tita.

Na koncu smo obiskali še predsednika krajevne skupnosti Strunjan ZVONETA MODICA. »V Strunjanu živi 520 prebivalcev in je najmanjša krajevna skupnost na obali. Z vsemi hotelskimi objekti, počitniškimi hišicami in gosti iz avtokampa živi tu v poletnih mesecih približno 1800 ljudi. Krajevna skupnost zelo dobro sodeluje z domom Svobode in drugimi hotelskimi objekti.

Franci Žvipej

Novi hotel Svoboda v Strunjanu vabi

Tone Mihelj

gali, prijetne jedilnice, okrepčevalnice, sprejemnice itd. Poskrbljeno je tudi za večerno razvedrilo z glasbo. Zdravstveni prostori zavzemajo velik del stavbe. V pokritem bazenu, kopalnih kadeh z ogrevano morskovo vodo, Hubertovi kadi s sladko vodo in dvigalom za nepokretne, savni, telovadnici ter ambulantni z vsemi pripadajočimi prostori, so gosti deležni vseh zdravstvenih storitev, ki jih terja program vojaških vojni invalidov in borcev v naravnih zdraviliščih. V spomladanskem času je strokovno voden trim v naravi. Zdra-

Danilo Krpan

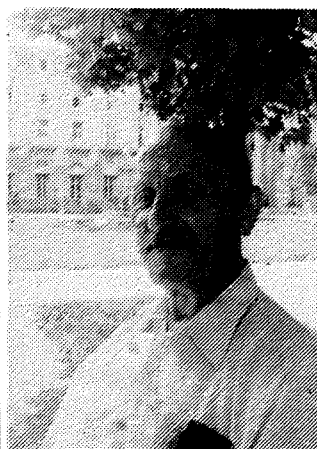
vilišče pa ima tudi svojo hišno lekarno. V neposredni bližini v borovem parku je ob morju lastno zunanje kopališče z vso potrebno opremo. Poskrbljeno je tudi za športno dejavnost, kjer je v parku več igrišč in balinišč. Gostom pa je na voljo tudi knjižnica in šahovske mize. Dom ima lastno vozilo za izlete in prevoze gostov do avtobusne in železniške postaje. Zdravilišče zdravi in ima že lepe uspehe pri lajšanju bolečin in krepitvi zdravja ortopedskih, pljučnih, srčnih in drugih obolenj. Zdravljenje v zdravilišču Svoboda v Strunjanu priporočamo borcem, nosilcem spomenice, vojaškim invalidom, aktivistom NOB in drugim, predvsem v času septembra - decembra.

MAJDA SKOCIR, vodja recepcije: »Trenutna zasedenost je 250 ležišč zaradi česar, da kapacitete niso zasedene, so delno slabo izkoriščene, pomanjkanje finančnih sredstev občinskih skupščin pa odčrnavajo borcem in vojaškim vojni invalidom zdravljenje v domu. Od septembra dalje je dom zaseden skoraj 100 %, ker je nižja

Mala anketa

Zadovoljstvo in odlično počutje

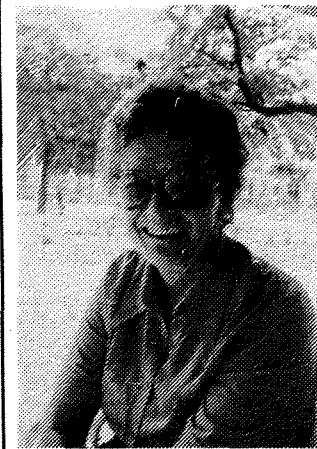
Za Rogaško Slatino in Atomsko toplice pri Podčetrtku ni neznano, da rada nudita gostoljubje borcem. Pri tem Rogaška vsekakor prednjači. Treba je poudariti, da so borci že kar nekako navezani na to zdravilišče, dejal bi, da najverjetneje od vseh slovenskih naravnih zdravilišč najbolj. Zvestoba zdravilišču in zdravilišču borcem se vsekakor obrestuje: sleherno leto preživi v Rogaški zaslužno zdravljenje, deloma

Milan Stanić

pa tudi oddih, združen z okrevanjem lepo število borcev.

V tem najstarejšem slovenskem zdravilišču je trenutno sezona na višku. Dopoldanski promenadni koncerti pritegujejo obiskovalce ob blizu in daleč. Melodije zvane daleč tja pod Janino in Bellevue in se zlivajo, sicer res povsem neubranjeno, z ropotom strojev v novem hotelu Sava, ki je sicer prva gosta že sprejel, zanesljivo pa ne bo dokončan - v celo-

Pavla Bertok

ti - do konca leta. Tako osebe v novi pridobitvi Rogaške Slatine.

Seveda nas je ob tem vrvežu najprej zanimalo, kako se v prijaznem zdraviliškem kraju počutijo borci. Partiture glasbenikov smo za uro, morda še nekaj več, zamenjali, kar seveda še ne pomeni dvom o njihovi ubranosti.

Milan Stanić iz Reke že okoli petnajst let, s presledki, prihaja v Rogaško Slatino, da bi si opomogel od sladkorne bolezni.

»Presenečen sem, kot vselej, nad izredno organizacijo, ne le zdravstvene službe, pač pa kar vsega po vrsti. Nikjer ne čakaš kaj dosti več od desetih minut, povsod so prijazni, vljudni. Hrana je odlična. Morda so obroki res nekoliko manjši od tistih iz prejšnjih let, a kaj se č: stabilizacija pač. Sicer pa, to je skorajda neopazno. Vseč so mi vsakodnevni promenadni koncerti, všeč mi je mir. ki

ga je tudi v dopoldanskem in popoldanskem času, ne le nočnem, dovolj. Tudi kulturno zabavnih prireditev je dovolj in zdi se mi, da je tudi izbor dober, še posebej folklornih predstav.«

Milan Stanić, Ličan iz Titove Korenice, nosilec spomenice 1941, diplomirani ekonomist, je bil med vojno partizan borec 6. ličke proletarske divizije Nikola Tesla in kot mnogi njegovi prijatelji je nad Rogaško Slatino navdušen.

Pavla Bertok iz Kopra je sedela v prijetnem klepetu, v senci zdraviliškega parka, s svojo znanko. V zdravilišče prihaja tokrat že osmič, zaradi okvar jeter.

»Kaj bi rekla, da bi bilo prav? Hrana mi vselej ni všeč, ker moram nanjo izredno paziti. Si pač doma kuham sama in natanko vem, kaj lahko pojem in kaj ne. Docela drugače je z zdravstvenimi službami. Z njimi sem izredno zadovoljna. Lahko bi celo rekla, da je rogaško zdravilišče marsikomu lahko za vzor.

Zabave, ali duševne hrane, če hočete, je dovolj, no, prejšnja leta sem se še zavrtela po plesišču, danes tega ne morem več.«

Pavla Bertok je bila med vojno ilegalka v Kopru, pa tudi v Trstu in Portorožu. Zbirala je sanitetni material, obleke in še marsikaj drugega, večino tega pa je prinesla iz Trsta. Z ilegala no dejavnostjo je začela že pred kapitulacijo Italije, kar seveda ni čudno: očeta, komunisto, so zaradi politične naravnosti vrgli iz službe že leta 1934.

Mate Raos iz Brele pri Makarski, živi v Reki in je bil v Rogaški Slatini že lani, takoj po operaciji na želcu, aprila in pozneje, oktobra, znova. Danes mu je precej bolje in ko smo se srečali v hladnem zatišju terase zdraviliškega doma, je bil vidno zadovoljen.

»Tukaj je prečudovit zrak, dobra hrana in odlično osebje. Tudi zabave se ne manjka. Sam se sicer vsega tega hrušča in trusca ne udeležujem, saj imam zaradi zdravljenja precej špartansko življenje. Že res, da nekateri malo pokritizirajo, vendar menim, da brez razloga. Človek mora biti objektivni, ne pa nergač. Posledic brez poznavanja vzrokov ne moremo razumeti. Zadovoljen sem.«

Mate Raos je odšel v partizane dvainštiridesetega leta, ko se je priključil borcem Biokovskega odreda. Z enoto je prepotoval Liko in končal v Prvi dalmatinski brigadi. Bil je komandant in komisar bataljona, po vojni pa je služboval kot aktiven oficir v JLA. Partizanstvo mu je pustilo štiri rane: dobil je rafal skozi pljuča, zadelo ga je v desno roko na dveh mestih in za zaključek še v nogo.

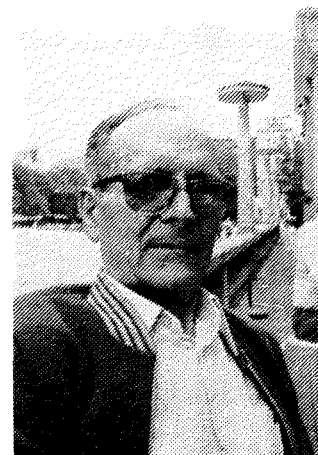
Za slovo je še dejal, da se bo ob vrnitvi zanesljivo pohvalil pred prijatelji in znanci z zdravljenjem.

Nikoli Maričeviću, Črnogorcu iz Cetinja, ki živi vrsto let v Mariboru kot upokojeni oficir, se je očitno mudilo. Čakala ga je vsakodnevna terapija, na voljo smo imeli torej le nekaj skromnih minut.

»V partizane sem odšel 13. julija 1941, 10. junija 1941 pa so me sprejeli v KPJ. S Prvo proletarsko brigado sem prepotoval domala vso Jugoslavijo, razen Makedonije. Udeležil sem

se osvobajanja Beograda, se tolkel na sremski fronti, moral bi imeti kaj več časa, da bi vse razložil.

Pred desetimi leti sem bil prvič v Rogaški Slatini in potem drugič lani in torej še letos tretjič. Zakaj prihajam? Ej, marsikaj se je zgrnilo nad to mojo ubogo glavo. Saj veste, kako je to, vojna pa starost, živčnost in z njo rane na želodcu, mašina pač odpove. Verjemite, da se odlično počutim, zabave je še preveč, vse je imenitno, hrana, postrežba, zdravstvene usluge, kraj sam, ljudje... skoraj nad ničemer se ne morem pritožiti. Rad posedim v miru božjem v zdraviliškem parku, poklepetam z znanci, prisluhnem promenadnem koncertu. Sicer pa sem zelo zaposlen s terapijo in niti nimam časa misliti še na kaj drugega. V soboto in nedeljo grem domov, k družini.

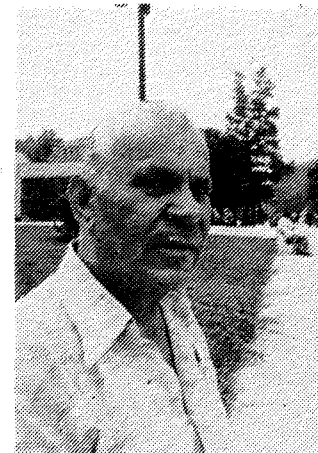

Mate Raos

Nas borcev je precej v zdravilišču, vendar moram pripomniti, da se tudi tukaj pozna stabilizacija. Marsikdo bi rad šel, tako pravijo, tako sem slišal, pa njihove občine nimajo denarja. Tudi sicer so sedaj menda krepko pritegnili pač.

»Za slovo je Nikola še omenil, da je bilo na koncu vojne v njihovi družini enajst mrtvih in da so jim dvainštiridesetega Italijani ustrelili mater.

Kako se počutijo borci v vse bolj znanih, četudi majhnih in precej mladih Atomskih toplih, nas je zanimalo, ko smo se odpravili iz Rogaške Slatine. Prijazna dekleta v recepciji niso oklevale za hip. Brž so zbrzela iskat borce, a se je napo-

Nikola Maričević

sled izkazalo, da v tem zdravilišču trenutno borcev ni. Menda so bili, a so pred dnevi odšli domov. So pa dekleta zatrčila, da so se počutili dobro. Jim je pač treba verjeti.

Milenko Strašek

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MIRA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 - Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35